

รายงานการวิจัย

เรื่อง

แนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือ
ย้อมสีธรรมชาติ ในจังหวัดเชียงใหม่

Trends of Natural Hand-woven Dyed Cotton Patterns of Clothing Products
in Chiang Mai Province

อัจฉรา สโรบล

ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2542

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปีงบประมาณ 2541

ISBN 974-657-215-6

คำนำ

โครงการวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงแนวโน้มของรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในกลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มผู้บริโภคว่าจะเป็นไปในลักษณะใด อันนำไปสู่ข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปช่วยปรับปรุงและกระตุ้นเชิงความคิดและการจัดการ

งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือและการให้ความอนุเคราะห์จากหลายฝ่าย นับตั้งแต่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้เป็นจุดเริ่มต้นในการกระตุ้นทางความคิด และปัญหาการวิจัย ซึ่งต้องขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณกลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้ข้อมูล และให้สัมภาษณ์ ใคร่ขอขอบพระคุณ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้ผลิต นักออกแบบ โรงงานอุตสาหกรรม ได้แก่ คุณทองดี โพธิ์ทอง คุณอรุณรัตน์ เจริญทรัพย์ คุณพรทิพย์ เหล่าแสง คุณประกาย ศิริเพ็ญ คุณแสงดา อุดมมะ คุณดวงคำ ศรีมูล คุณเสาวณีย์ บันสิทธิ์ คุณวิภรณ์ พรหมชนะ คุณสุจิตรา เขาวะปัญ คุณจำเรียง ปุณินตะ คุณดรุณี พวงสายใจ คุณสุเมธ พันธแก้ว คุณมนตรี ปัญญาฟู คุณพิมพ์ใจ ศรีพล คุณสุมาลี โควานนท์ คุณวิลักษณ์ ศรีป่าซาง และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องที่ได้ให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาวิจัย

ขอขอบคุณ คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์ และหัวหน้าภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาวิจัยมาโดยตลอด ขอขอบคุณ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้จัดการฝึกอบรมการพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ได้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการวิจัย

ขอขอบใจ เด็กชายสมิทธิ์ สโรบล (ตาณ) และดร.สินธุ์ สโรบล ที่เป็นกำลังใจและพลังขับเคลื่อนให้งานวิจัยนี้ได้สำเร็จและเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อย ต่อองการวิชาการและวงการเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่

อัจฉรา สโรบล

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่ อันนำไปสู่ข้อเสนอแนะและแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปช่วยปรับปรุงและกระตุ้นเชิงความคิดและเชิงการจัดการ โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจและศึกษาจากกลุ่มผู้บริโภคและกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในอำเภอต่างๆของจังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติมีดีต่อความเป็นมาจนเรียกได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงนิยมใช้เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติด้วยเหตุผลที่สวมใส่สบาย ราคาไม่สูง มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์และปลอดภัยจากสารเคมี ทางด้านแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาตินั้น พบว่า ยังคงมีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่จะมีการประยุกต์รูปแบบเสื้อผ้าให้ดูเข้าสมัยและตามความนิยมของลูกค้าที่เป็นทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ส่วนข้อเสนอแนะนั้นควรเน้นการปรับปรุงและให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพของการออกแบบ กระบวนการผลิต การย้อม การให้สี การส่งเสริมการตลาดและการรณรงค์ปรับเปลี่ยนกลับมาใช้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติมากขึ้น

The objectives of this research are to study the trends of natural hand-woven dyed cotton in Chiang Mai province for recommendation and suggestion to those who concerns with natural hand-woven dyed cotton patterns. The survey research are used for data collection by interview technique to drawn sample population and cotton clothing producers in several districts within Chiang Mai.

The research results reveal that natural hand-woven dyed cotton patterns of clothing products have played an important role in the textiles preserved and heritage of Northern Thai culture. The used of natural hand-woven dyed cotton were made distinctive local characteristics, comfortable, cheap price, and chemical free. The trends of natural hand-woven dyed cotton are still distinctive local characteristics and applied for western styles and the demand of customer both Thai and foreigners. The suggestion of this research emphasized on the quality of the product in terms of design, colours, production process, marketing promotion and changes in the use of natural hand-woven dyed cotton products in everyday life styles.

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ค
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	3
วิธีวิจัย และขอบเขตการวิจัย	4
ระยะเวลาทำการวิจัย	5
บทที่ 2 ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ	6
ปัญหาของการผลิตผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ	38
บทที่ 3 ผลการวิจัย	46
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาแนวโน้มของรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ และปัญหาอุปสรรคของการผลิตในทัศนะของกลุ่มผู้ผลิต	46
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาคำความคิดเห็นต่อแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มผู้บริโภคในจังหวัดเชียงใหม่	55
บทที่ 4 บทสรุป และข้อเสนอแนะ	88
บรรณานุกรม	95

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและ ความสำคัญของปัญหา

การผลิตเสื้อผ้าของมนุษย์ในระยะเริ่มแรกจะทำให้สำหรับตนเองและครอบครัวด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เป็นการสร้างงานหัตถกรรมของมนุษย์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นต้นมา "หัตถกรรม" คืองานที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยฝีมือ ด้วยกรรมวิธีและความชำนาญการเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยเป็นสำคัญ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2532) และมีความงามด้านศิลปะและวัฒนธรรมแฝงอยู่ หัตถกรรมในปัจจุบันจะเน้นลักษณะความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการใช้ทักษะ ความชำนาญ และอาจใช้เครื่องมือ เครื่องทุนแรงขนาดเล็กช่วยบ้าง (ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2538) จนพัฒนาการก่อให้เกิดอาชีพและรายได้ที่พอเลี้ยงชีพอย่างต่อเนื่องและถาวร โดยเริ่มจากการผลิตในครัวเรือน มีการดำเนินการสืบทอดทักษะความชำนาญจากบรรพบุรุษ จนเกิดเป็นความรู้ทางทฤษฎี หรือมีหลักเกณฑ์ตามหลักวิชา รูปแบบหรือลักษณะของผลิตภัณฑ์ และเทคนิคการผลิตจึงไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก วิธีการผลิต และลวดลายต่างๆ จะเป็นแบบพื้นๆ ตามธรรมชาติที่เรียบง่าย และมีการผสมผสานทำให้เกิดความงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2527)

หัตถกรรมเสื้อผ้าจากเดิมที่ทำกันในครัวเรือนก็เริ่มขยายกิจการเป็นธุรกิจหัตถกรรมชุมชนขึ้น และยังมีบทบาทความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เมื่อได้มีหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนเข้ามาช่วยส่งเสริมให้ มีพัฒนาการในการทำสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีการทำกันอยู่แล้ว ตั้งแต่ขบวนการผลิต การพัฒนา เทคนิคการผลิต การพัฒนาทางด้านฝีมือ วัตถุดิบ เงินทุน และการตลาดอย่างครบวงจร จนสามารถทำ เป็นหัตถกรรมอุตสาหกรรมในชุมชนได้ ทำให้ชาวบ้านในชนบทมีอาชีพ มีงานทำ อย่างมั่นคงและถาวร

หัตถกรรมเสื้อผ้าพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ จะทำกันในกลุ่มชาวบ้านของแต่ละอำเภอ จนกลายเป็นอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปประเภทเสื้อผ้าพื้นเมือง เสื้อผ้าสำเร็จรูปในภาคเหนือจำแนก ได้ 2 ลักษณะ คือ เสื้อผ้าพื้นเมือง และเสื้อผ้าแฟชั่น

1. เสื้อผ้าพื้นเมือง เป็นเสื้อผ้าที่ส่วนใหญ่ผลิตเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น มุ่งตลาดในท้องถิ่นเป็นหลัก ผลิตภัณฑ์เป็นเสื้อม่อฮ่อม เสื้อผ้าสตรี และเสื้อผ้าชาวเขา

2. เสื้อผ้าแฟชั่น มีผลิตตั้งแต่อุตสาหกรรมขนาดเล็กไปจนถึงอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ วัตถุดิบ จะสั่งจากภาคกลาง หรือต่างประเทศ ผลิตตามรูปแบบที่ลูกค้าต้องการ (เศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2536)

ถึงแม้ว่าจะมีตลาดรองรับก็ตาม แต่การพัฒนาในด้านการผลิต และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ก็ยังมิได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรและยังเป็นปัญหาของกลุ่มชาวบ้านผู้ผลิตมาจนปัจจุบันนี้

คุณทองดี โพธิ์ทอง ประธานกลุ่มและผู้ประสานงานกลุ่มเสื้อผ้าสำเร็จรูป ซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้าน ที่ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปประเภทเสื้อผ้าพื้นเมือง กล่าวว่า กลุ่มจะนำผ้าทอพื้นเมืองจากกลุ่มแม่บ้านใน อำเภอต่างๆ ส่วนมากมาจากอำเภอฮอด อำเภอแม่แจ่ม มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เสื้อ กระโปรง ผ้าซิ่น เป็นต้น ซึ่งในการผลิตเสื้อผ้าพื้นเมืองก็ประสบปัญหาในเรื่องของสินค้าไม่ได้มาตรฐาน หาวัดชุดตามที่ลูกค้าต้องการไม่ได้ และในเรื่องของรูปแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งก็เป็นปัจจัยสำคัญ ต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวของการผลิต (สัมภาษณ์ คุณทองดี โพธิ์ทอง, 2540)

นอกจากนี้กลุ่มสหกรณ์พัฒนาชนบท (สาริต) มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท วัดป่าดาราภิรมย์ มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้สมาชิกเมตตานารีทุกคนเข้าร่วมโครงการ เพราะเห็นว่าการดำเนินงานในรูปแบบ สหกรณ์เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกมากที่สุด และที่สำคัญเป็นแนวทางในการให้สมาชิกพึ่งตนเอง สมาชิก หน่วยเมตตานารี มี 17 กลุ่ม ใน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแมริม อำเภอแม่แตง อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอ สะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 500 คน ตัวแทนของสมาชิกทั้ง 17 กลุ่ม มารับงานปัก-ถัก-ตัดเย็บไป ให้สมาชิกทำในรูปกลุ่ม และตัวแทนจะตรวจเช็คงานก่อนนำสินค้ามาส่งกับทางสหกรณ์ และสหกรณ์ จะตรวจเช็คอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบคุณภาพถ้าไม่ได้คุณภาพ จึงส่งกลับให้สมาชิกแก้ไข

ทางด้านการตลาดก็มีทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่คุณอรุณรัตน์ กล่าวว่าปัญหาก็มี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการลอกเลียนแบบ แรงงาน และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ยังไม่มีการพัฒนาแบบใหม่ ๆ (สัมภาษณ์ คุณอรุณรัตน์ เจริญทรัพย์, 2540)

หัตถกรรมเสื้อผ้าพื้นเมือง ซึ่งถือได้ว่าเป็นธุรกิจชุมชนอย่างหนึ่งที่หารายได้ให้แก่ชาวบ้าน ในอำเภอต่าง ๆ ทั้งใกล้และไกล จังหวัดเชียงใหม่ก็ได้มีการพัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆ จนกลายเป็นเสื้อผ้า สำเร็จรูป แต่ก็ยังมีปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และล้มเหลวในการดำเนินงาน กล่าวคือ ปัจจัยทาง โครงสร้างการผลิต ปัจจัยทางวัตถุดิบและการผลิต ปัจจัยทางเทคนิคการผลิต ปัจจัยทางด้านแรงงาน ปัจจัยการตลาดและราคา ปัจจัยทางด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านเงินทุนและสินเชื่อ ปัจจัยการบริหารและการจัดการ (สินธุ์ สโรบล, 2540)

✕ การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาเฉพาะปัจจัยทางด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าพื้นเมือง ที่ควรจะได้การพัฒนาว่าควรจะเป็นในรูปแบบใด และอนาคตควรจะเป็นรูปแบบใดที่เหมาะสม และ รูปแบบนั้นควรมีลักษณะที่ตรงกับความต้องการของลูกค้า หรือตลาด ซึ่งสิ่งนี้จะช่วยทำให้เสื้อผ้า พื้นเมืองเป็นหัตถกรรมที่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น อันทำให้เศรษฐกิจของประเทศชาติมีการพัฒนา มากขึ้น

วัตถุประสงค์ : การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือ ย้อมสีธรรมชาติ ในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือ ย้อมสีธรรมชาติ ในจังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึง รูปการของผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือ ย้อมสีธรรมชาติ ของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะช่วยให้มีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ตามความต้องการของท้องตลาด ในจังหวัดเชียงใหม่
2. ทำให้ทราบแนวโน้มของรูปแบบ ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า ตามความต้องการของประชาชน รวมทั้งการสร้างโอกาส ให้ชาวบ้านผู้ผลิตมีแนวทางในการปรับตัวของการทำธุรกิจชุมชนในด้านนี้
3. เพื่อเป็นข้อมูลแก่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เพื่อนำข้อมูลไปเผยแพร่ และฝึกอบรมกลุ่มชาวบ้าน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

- ดินจก** หมายถึง ผ้าที่ใช้ต่อเชิงหรือตีนชิ้น ทอด้วยเทคนิคจกเป็นลวดลายสลับสีต่าง ๆ อย่างงดงาม ชิ้นที่ต่อเชิง ด้วยดินจก เรียกว่า "ชิ้นดินจก" ซึ่งผู้หญิงในล้านนาแต่ดั้งเดิมจะใช้นุ่งในโอกาสพิเศษ เช่น เวลาไปวัด เป็นต้น
- เตี่ยวสะดอ** หมายถึง กางเกงผ้าสี่คราม เย็บสามตะเข็บทรงหลวมแบบจีน หรือไทใหญ่ มี 2 ขนาด คือ ขนาดสั้นครึ่งหน้าแข้ง และขนาดยาวกรอมเท้า คำว่า "สะดอ" เป็นภาษาถิ่นเชียงใหม่ หมายถึง ขนาดกึ่งกลาง เดิมใช้เรียกกางเกงชนิดขนาดสั้น ปัจจุบันใช้เรียกรวมกันทั้ง 2 ขนาด กางเกงชนิดนี้เข้าใจว่า ผู้ชายไทยในล้านนา เริ่มนิยมใส่กันในราวสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา บางถิ่น เช่น ในจังหวัดน่าน เรียกว่า "เตี่ยวกี" (ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุล, แพทรีเซีย ซีสแมน, 2530)
- ผ้าฝ้ายทอมือ** หมายถึง ผ้าทอที่ผลิตจากฝ้ายพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งมีอยู่ 2 พันธุ์ คือ ฝ้ายสีขาว และฝ้ายสีตุ่น หรือสีเสือ ซึ่งเป็นฝ้ายที่มีคุณลักษณะพิเศษ คือ มีเส้นใยที่นุ่ม และเหนียว โดยเฉพาะฝ้ายสีตุ่นนั้นมีสีธรรมชาติที่งดงาม ผ้าฝ้ายทอมือนั้นนอกจากใช้สีตามธรรมชาติแล้ว ยังนิยมย้อมสีเส้นใยด้วยสีธรรมชาติ ตามวิธีการย้อมแผนโบราณ โดยใช้ที่ได้จากต้นไม้ และสมุนไพรต่าง ๆ ซึ่งจะได้ผ้าที่มีสีประสานกลมกลืนกันอย่าง

นุ่มนวล ไม่ฉูดฉาดเหมือนผ้าที่ย้อมด้วยสีวิทยาศาสตร์ ผ้าฝ้ายทอมือมีทั้งทอเป็นผ้าพื้นที่มีสีเดียว อาจเป็นสีเดิมของฝ้ายหรือสีย้อมสีเดียวแล้วทอเป็นผืนยาวติดต่อกันไปสำหรับนำไปใช้สอย เช่น ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสวมใส่ หรือ เป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ มีการทอเป็นลวดลายในตัวสวยงาม (ข้าวสยาม , 2536)

สีของเสื้อผ้าพื้นเมือง แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. สีขาวหรือสีตุ่น สำหรับใส่ในงานพิธีที่สำคัญและงานที่เน้นความเป็นล้านนา
2. สีสุภาพ เช่น ขาว ตุ่น เหลืองอ่อน เทาอ่อน ฯลฯ ใช้สวมใส่ในงานที่เกี่ยวกับราชการ บริษัท ห้างร้าน
3. สีหม้อห้อมหรือสีดำ ใช้ในการทำงานหนัก หรืองานที่เปื้อนง่าย
4. สีสดใส เช่น แดง ชมพู ใช้ในงานรื่นเริง สนุกสนาน เช่น งานแต่งงาน เป็นต้น

เสื้อผ่าห้อย หมายถึง เสื้อตัวหลวม เย็บจีบข้างๆ ทั้งด้านหน้าและหลัง ใช้ผ้าต่อขอบตัวเสื้อด้านบน มีเส้นด้ายถัก หรือแถบผ้ากว้างประมาณ 1 นิ้วครึ่ง เย็บติดกับตัวเสื้อเป็นสายคล้องไหล่ ทั้ง 2 ข้าง บางแห่งเรียก "เสื้อห้อย" เป็นเสื้อแบบจำลองสำหรับสาวรุ่นในล้านนา เริ่มใส่ในสมัยรัชกาลที่ 5

เสื้อผ้าเมืองของหญิง เป็นเสื้อคอกลมแขนกระบอกต่อแขนต่ำ ผ่าหน้าตลอด หรืออาจผ่าเพียงครึ่งอก ติดกระดุมแป้นหรือผูกเชือก จะมีกระเป๋าทรงกลมหรือไม่ก็ได้ ตัดเย็บจากผ้าฝ้ายสีขาวตุ่น

เสื้อผ้าเมืองของชาย มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นเสื้อคอกลม ไม่มีปก ผ่าหน้า ด้านหลังเย็บเป็นรอยตะเข็บ ไหล่ติดต่อแขน ความยาวของแขนเสื้อโดยทั่วไปเท่ากับ 3 ส่วน 4 ของช่วงแขน สีขาวและสีตุ่น (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2536)

วิธีวิจัยและขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ Survey Research โดยมีการสำรวจความต้องการของประชาชนกลุ่มตัวอย่างตาม กลุ่มอาชีพ กลุ่มรายได้ กลุ่มการศึกษา และกลุ่มอายุที่นิยมใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ รวม 300 ตัวอย่าง รวมทั้งศึกษากลุ่มชาวบ้านผู้ผลิต กลุ่มผู้ผลิตที่เป็นร้านค้า นักออกแบบ กลุ่มผู้ผลิตที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรม และกลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ในลักษณะเจาะลึก เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยจะใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Quota Sampling ซึ่งจะเก็บข้อมูลตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบกับการใช้สถิติเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ โดยอาศัยสถิติ เช่น อัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อช่วยอธิบายลักษณะของรูปแบบ ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือ ย้อมสีจากธรรมชาติ และแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือ ย้อมสีธรรมชาติ ในจังหวัดเชียงใหม่

ระยะเวลาทำการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลาทั้งสิ้น 1.5 ปี โดยเริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม 2541 - พฤศจิกายน 2542

บทที่ 2

ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ

คนทั่วไปมักจะคิดว่า ผ้าฝ้ายทอมือย้อมง่าย และรีดยาก็ง่าย เพราะผ้าฝ้ายที่ขายตามท้องตลาดเป็นส่วนหนึ่งของฝ้ายผสมซึ่งอาจจะผสมขนหรือวัสดุอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้เนื้อหนา ย้อมง่าย อบแห้งใส่แล้วร้อน แต่ถ้าฝ้ายนั้นทำจากฝ้ายพื้นเมืองแท้ ๆ แล้ว ถึงแม้รีดผ้าก็ไม่ยับไม่ย่นจนน่าเกลียด เนื้อผ้าจะเบา สวมใส่แล้วไม่ร้อน

ในสมัยก่อนตามประวัติศาสตร์ ทรงศักดิ์ ปรารวงวัฒนากุล (2526) ได้กล่าวว่า การทอผ้าฝ้ายจะมีขั้นตอนในการผลิตได้แก่ การปลูก การเก็บเกี่ยว การปั่น การทอ การย้อมสี และการเย็บ ทุกขบวนการไม่ได้ทำกันภายในครอบครัว แต่เป็นการแบ่งหน้าที่ตามครอบครัว หมู่บ้าน หรือเป็นภาค มีการแลกเปลี่ยนแรงงานและสินค้า สมัยก่อนภาคเหนือของประเทศไทยมีการปลูกฝ้ายกันมาก ฝ้ายดิบจึงนับว่าเป็นสินค้าออกของภูมิภาคนี้ มีการค้าขายกับพ่อค้าเมืองญาน การปลูกฝ้ายจะปลูกบางท้องที่ แหล่งปลูกฝ้ายจะอยู่ในแถบที่ราบสูง คนในพื้นที่สูงมักจะใช้หูกทอผ้าแบบกี่เอว แทนการใช้หูกรอบตัว จึงใช้ฝ้ายที่ปลูกแลกกับมุ้ง หรือหูกที่มีขนาดใหญ่พิเศษ ชาวบ้านในพื้นที่ดอนจะให้แรงงานแลกกับสินค้าโดยให้คนในพื้นที่ลุ่มเอาฝ้ายดิบไปสาว ปั่นและทอแล้วจ่ายคืนเป็นผ้าที่ทอแล้วคนละครึ่ง

การทอผ้าคือ การปั่นฝ้ายออกมาเป็นเส้นด้าย การจะปั่นฝ้ายให้ได้เป็นเส้นยาวติดต่อกัน ต้องใช้ความชำนาญจนกระทั่งการทอผ้าจำนวนหนึ่งเป็นการทอเพื่อใช้ในครอบครัว ทอไว้ขายเป็นบางส่วน ขั้นตอนต่อไปคือ การย้อม การย้อมผ้าต้องอาศัยความชำนาญ สีย้อมที่ใช้กันทั่วไป คือ มะเกลือ หมู่บ้านย้อมผ้าจะมีความเชี่ยวชาญในการปลูกมะเกลือและเอาผลมาย้อมผ้า ขั้นตอนสุดท้ายคือ การเย็บ ช่างทออาจจะตัดเย็บผ้าไม่เป็นโดยเฉพาะตัดเย็บเป็นกางเกงและเสื้อ จึงต้องจ้างชาวบ้านอื่นที่มีฝีมือตัดเย็บเป็นผู้ทำให้ และในสมัยนี้มีการจ้างช่างตัดเย็บมากขึ้นเมื่อมีการตัดเย็บด้วยจักร (ทรงศักดิ์ ปรารวงวัฒนากุล, 2536)

จากที่ทราบกันแล้วว่า ก่อนที่จะได้ผลผลิตออกมาเป็นผืนผ้า จะต้องผ่านกระบวนการต่าง ๆ หลายขั้นตอน และวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตก็คือฝ้าย ซึ่ง อ้อมจิต กันทาใจ ได้กล่าวถึงกระบวนการต่าง ๆ ไว้ว่าฝ้ายและเส้นฝ้าย เป็นวัตถุดิบที่สำคัญในกระบวนการทอผ้า เส้นฝ้ายที่ใช้กันในปัจจุบันเป็นฝ้ายอำเภอจอมทอง ฝ้ายแบ่งเป็นสองชนิดคือ

ฝ้ายที่ผลิตจากโรงงานมีขายตามท้องตลาดทั่วไป ชาวบ้านนิยมใช้กันมาก จากการสอบถามทราบว่า เนื่องจากประหยัดเวลา และฝ้ายตลาดมีความเหนียวมากกว่าฝ้ายที่ผลิตขึ้นเอง ฝ้ายที่ซื้อจากตลาดมักเรียกว่า ฝ้ายระหัน มี 2 ชนิด คือระหันแลบ (เส้นเล็ก) ระหันทีก (เส้นใหญ่) ไม่นิยมนำมาทำเส้นยืน

ฝ้ายเมือง หรือ ฝ้ายมือ คือฝ้ายที่ปั่นด้วยมือ ผลิตขึ้นเพื่อให้ภายในครั้วเรือนที่มีการทอผ้าฝ้าย เป็นพืชล้มลุก มีความสูงประมาณ 1-2 เมตร ส่วนที่นำมาทำเส้นฝ้ายคือ ผลที่แก่เต็มที่ ฝ้ายเมืองตาม ธรรมชาติมี 2 สี คือ สีขาว และสีตุ่น (สีน้ำตาล) ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด เริ่มหว่านเมล็ดในตอนต้นฤดูฝน ราวเดือนสิงหาคม แรกปลูกพร้อมเก็บเกี่ยว ในฤดูหนาว ราวเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม

อุปกรณ์ที่สำคัญในการทอผ้า

อุปกรณ์ที่สำคัญในการทอผ้าในส่วนที่ต้องใช้ในการทอ นานที่สุดคือ กี่ ซึ่งมีโครงสร้าง และส่วนประกอบที่ทำด้วยไม้จริงเกือบทุกส่วน ลักษณะโครงสร้างเป็นแบบเสาและคาน ประกอบด้วย เสา 4 เสา มีคานพาด มีที่นั่งทอ สถานที่ตั้งของกี่ พบว่าส่วนใหญ่ตั้งไว้ใต้ถุนบ้าน

ส่วนกี่ที่เป็นเส้นยืนหรือที่เรียกว่า เครือหูก ซึ่งอยู่ในขณะทำการทอ เรียกว่า หูก ที่มา ของอุปกรณ์อื่น ๆ นั้น พบว่าทำขึ้นเองภายในครัวเรือน โดยโครงสร้างจะพบว่ามีความแข็งแรงมาก และถูกเก็บไว้ในที่ร่ม สภาพภูมิอากาศไม่รบกวนมากนัก จึงดูแลได้ง่าย

อุปกรณ์ในการทำฝ้ายเมือง หรือฝ้ายปั่นด้วยมือ มีดังนี้คือ

- อีด
- จ่าลุ่นและกัง
- ไม้พันทางฝ้าย
- ผีเยน
- เปีย

วิธีการทำฝ้ายเมืองนั้น เริ่มจากการนำฝ้ายที่เก็บจากต้นมาแล้ว นำออกตากแดดเพื่อไล่ ความชื้นและแมลงที่ติดมา หากมีหนอนหรือเศษใบไม้ติดมาด้วยต้องแยกออกก่อน จากนั้นทำการหีบ เอาเมล็ดฝ้ายออกโดยใช้อุปกรณ์ที่มีชื่อว่า อีด (หีบฝ้าย) ในขณะทำการอีดนั้น ฝ้ายควรตากแดด ตลอดเวลาเพื่อให้สะดวกในการอีด จากนั้นนำฝ้ายที่แยกเมล็ดออกแล้วนำไปดัดหรือยิง ให้ฟูจนคล้าย ลำลีด้วยเครื่องมือที่มีชื่อว่า จ่าลุ่นและกังยึงฝ้าย โดยจ่าลุ่นทำหน้าที่ป้องกันฝ้ายไม่ให้ฟูกระจายใน ขณะดัด ส่วนกังมีลักษณะคล้ายธนูใช้ดัดฝ้ายจนขึ้นฟู เมื่อได้ฟูฝ้ายที่ฟูเต็มที่แล้ว นำไปพันเป็น หลอดกับไม้พันฝ้าย เรียกว่า การมัดทางฝ้ายหรือบางที่เรียกว่ามัดลูกหลี เมื่อได้ทางฝ้ายที่มีลักษณะ เป็นหลอดแล้ว นำไปปั่นเป็นเส้นโดยใช้อุปกรณ์ที่มีชื่อว่า ผีเยน ในการปั่นเป็นเส้นเกิดจากการหมุน กังผีเยนด้วยมือขวา มือซ้ายลากหางฝ้ายเข้าหาลำตัว ผีเยนจะมีสายพานโยงไปหมุนเหล็กใน ทำให้ เหล็กในหมุนบิดโยฝ้ายให้เกลียวเป็นเส้น เส้นใหญ่หรือเส้นเล็กตามจังหวะการบีบหางฝ้าย และความเร็ว ในการลากมือเข้าหาลำตัว การหมุนกังผีเยนจะหมุนตามเข็มนาฬิกา จากนั้นหมุนกังผีเยน กลับเล็กน้อย พร้อมกับยกมือซ้ายที่ถือหางฝ้ายขึ้น ค่อย ๆ ปล่อยให้เส้นฝ้ายเก็บเข้าเหล็กในเมื่อปั่นจนได้เส้นฝ้าย

เต็มเหล็กไนแล้ว ใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่า เปีย นำฝ้ายออกจากเหล็กไน มาเก็บไว้ที่เปีย เมื่อนำฝ้ายออกจากเปียจะได้ฝ้ายเป็นใจ หรือบ่วงหลาย ๆ ใจมัดรวมกันเรียกว่า ปิด

ฝ้ายเมืองส่วนใหญ่จะใช้เป็นเส้นพุ่ง เนื่องจากมีความฟูนุ่ม และมีความสวยงามกว่าเนื้อผ้าที่ผลิตจากโรงงาน นอกจากนี้ยังทำให้ได้เนื้อผ้าที่มีความหนาและคงทนมากกว่า (อ้อมจิต กันทาใจ, 2535)

สีจากธรรมชาติ

กระบวนการย้อมสีจากวัสดุธรรมชาติ หรือสีสมุนไพร นับเป็นคุณค่าที่หาได้ยากในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าตามชนบทจะยังมีการย้อมอยู่บ้าง แต่ก็เฉพาะบางสีที่ใช้กันเป็นประจำ เช่น สีนํ้าเงิน ของเสื้อม่อฮ่อม ที่ได้สีจากต้นคราม สมุนไพรที่ใช้ย้อมฝ้ายมีอีกหลายชนิด บางชนิดก็ได้จากบางส่วนของต้นไม้ เช่น เปลือก ใบ ผล และราก บางชนิดอาจจะใช้ไม้หลายส่วน ซึ่งสมุนไพรแต่ละอย่างให้สีออกมาแตกต่างกัน หรือแม้แต่ต้นเดียวกัน หากเก็บคนละเวลา คนละเดือน คนละฤดู ก็อาจให้สีที่แตกต่างกันได้ ซึ่งกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้ศึกษาถึงการย้อมสีธรรมชาติ (Natural Dyes) ว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมไทยแขนงหนึ่งที่มีมาแต่โบราณและได้สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน เนื่องจากสืบทอดศาสตร์ได้มามีบทบาทแทนจึงทำให้การใช้สีธรรมชาติถูกทอดทิ้งไป และเนื่องจากสีธรรมชาติต้องผ่านกระบวนการทำ ที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน แต่อย่างไรก็ดี การรณรงค์เรื่องวัฒนธรรมไทยได้เอื้ออำนวยให้ศิลปะแขนงนี้ได้กลับมามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยอีกครั้งจึงสามารถทำให้กลุ่มอาชีพทอผ้าย้อมสีธรรมชาติได้มีโอกาสอยู่รอด และเจริญเติบโตได้ในยุคปัจจุบัน (F)

จากการศึกษาของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้พบว่า ต้นไม้แทบทุกต้นและทุกส่วนของต้นไม้สามารถนำมาย้อมให้เกิดสีสันบนเส้นใยได้ ความลับจากธรรมชาตินี้ ต้องอาศัยความละเอียดในการที่จะใส่ใจค้นคว้าตั้งแต่ การเจาะ เปลือก เนื้อไม้ ดอก ผล ราก มาสกัดสีซึ่งวิธีการสกัดสีของแต่ละส่วนก็แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นโดยวิธีการบด ตำ การเอานํ้า หมักหรือต้ม บางทีก็ให้สีที่เหมือนกัน บางคราวใช้ใบไม้ เปลือกไม้ ชนิดเดียวกัน วิธีสกัดเดียวกัน แต่สีที่ได้จะไม่เหมือนกัน หรืออาจจะใกล้เคียงกัน บางครั้งมีการนำสีที่ได้จากส่วนต่าง ๆ มาผสมกัน สีธรรมชาติเป็นสีที่หลากหลายและแปรเปลี่ยนได้เสมอ ทั้งนี้เนื่องมาจาก ปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความมีอายุอ่อนแก่ ของต้นไม้ ความสดหรือความแห้งของเปลือกไม้ ฤดูกาลก็มีส่วนทำให้ได้สีที่แตกต่างกันไป สารแร่ธาตุต่าง ๆ ก็มีผลต่อการกำหนดสี สีธรรมชาติเป็นความภาคภูมิใจของผู้ทำ และเป็นสีที่ไม่มีอันตรายต่อร่างกาย เป็นการลงทุนที่ประหยัด ไม่เป็นอันตรายต่อมลภาวะ

พรรณไม้ที่ให้สีธรรมชาติ

1. สีที่ได้จากเปลือกไม้ เช่น ประดู่ (สีน้ำตาลแดง) แด (สีแดงชมพู) เพกา (สีเขียว) ตันจ๊า (สีนวลอมชมพู) กระโดน (สีน้ำตาล สีตะกั่ว) ฯลฯ
 2. สีที่ได้จากเนื้อไม้ เช่น ไม้ขนุน (สีเหลือง) ไม้ฝาง (สีแดง) ฯลฯ
 3. สีที่ได้จากใบไม้ เช่น ใบสัก (สีทอง สีน้ำตาล สีโอ๊ก) ใบฝรั่ง (สีน้ำตาลอมเหลือง) ใบขนุน (สีเขียว) ใบยูคาลิปตัส (สีครีม) ใบหูกวาง (สีเหลืองทองอ่อน เขียวขี้ม้า) ใบขี้เหล็ก (สีเขียวขี้ม้า)
 4. สีที่ได้จากดอกไม้ เช่น ดอกดาวเรือง (สีเหลือง) ดอกคำฝอย (สีเหลืองหรือส้ม) ดอกทานตะวัน (สีเหลืองทอง) ดอกทองกวาว (สีส้ม) ดอกอัญชัน (สีเทาอมฟ้า)
 5. สีที่ได้จากผล เช่น ผลมะเกลือ (สีดำ) ผลมังคุด (สีม่วง) กาบมะพร้าว (สีแดง ชมพู น้ำตาล) ฯลฯ
 6. สีที่ได้จากเมล็ด เช่น เยื่อหุ้มของเมล็ดคางะ (สีแดง) ฯลฯ
 7. สีที่ได้จากราก เช่น ขมิ้น (สีเหลือง) รากยอป่า (สีแดงชมพู)
 8. สีที่ได้จากทั้งต้น เช่น ต้นคราม
 9. สีที่ได้จากแร่ธาตุ เช่น ดินแดง (สีแดง) ขี้โคลนตม (สีน้ำตาลเข้ม)
 10. สีที่ได้จากสัตว์ เช่น ตัวครั่ง (สีแดง ม่วงแดง)
- (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

การใช้วัตถุให้สี

จากการรวบรวมรายชื่อวัตถุให้สีของมนตรี กรรพุมมาลย์ และคณะ, (2540) ปรากฏรายชื่อทั้งสิ้น 80 รายการ ส่วนใหญ่ได้มาจากพืช โดยการใช้ราก เปลือก แก่น ใบ เมล็ด ผล ฯลฯ เน้นส่วนที่ให้สีและแสดงรายละเอียดสีที่ให้ตามประเภทของพืชดังปรากฏรายละเอียดใน ตารางที่ 1 ทั้งนี้พืชชนิดต่าง ๆ ที่ใช้มักจะเป็นพืชที่หาได้ตามป่าธรรมชาติและตามหัวไร่ปลายนาทั่วไป ในการย้อมสีธรรมชาติจำเป็นต้องใช้สารติดสีประกอบด้วย ซึ่งอาจเป็นสารธรรมชาติหรือสารเคมีก็ได้ สารติดสีที่เป็นเคมีที่สำคัญ ได้แก่ โซดาแอช เกลือ สารส้ม และปูนขาว ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2.1 แสดงรายชื่อวัตถุให้สี (ส่วนที่ให้สีและสีที่ให้)

ลำดับ ที่	ชื่อท้องถิ่น	ส่วนที่ให้สี					สีที่ให้			
		ราก	เปลือก	แก่น	ใบ	ฯลฯ	แดง	ดำ	เหลือง	อื่น ๆ
1	ลิ้นฟ้า		/							ฟ้าอ่อน, เขียวเหลือง
2	ไม้แพ่ง		/							น้ำตาล
3	นมวัว		/							ฟาด
4	มะม่วง		/						/	กากี
5	ประดู่		/							เลือดหมู, ม่วง
6	สมอ		/		/					เขียว
7	ฝาง			/						ชมพู
8	ฝาง					ผล ฝัก	/			
9	ไยมะพร้าว					ไย	/			ชมพู สีโอลด์ติน
10	เปลือก มะพร้าว		/							น้ำตาลอ่อน
11	มะพร้าว					กาก	/			
12	มะเกลือ				/	ผล		/		
13	ประกาย					เมล็ด			/	เขียว
14	เพกา		/							เขียว
15	ขมิ้น					หัว			/	
16	คำแสด					เม็ด				ชมพูอมส้ม
17	ลครือย	/							/	
18	ไม้ยอ	/							/	
19	ยอ					หัว				น้ำตาล
20	ไม้ขอลัม		/							ครีม
21	ไม้เลนคำ		/							เลือดหมู
22	ไม้ยูคา				/					เขียวอ่อน
23	ไม้ลัก				/					น้ำตาล
24	ลัก			/		ใบอ่อน	/			กากี
25	ละลัก	/							/	
26	ลาบเลื่อ				/			/		

ตารางที่ 2.1 แสดงรายชื่อวัตถุดิบให้สี (ส่วนที่ให้สีและสีที่ให้) (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อท้องถิ่น	ส่วนให้สี					สีที่ให้			
		ราก	เปลือก	แก่น	ใบ	ฯลฯ	แดง	ดำ	เหลือง	อื่นๆ
27	ป่า				/					เขียว
28	ปูล้าง				/			/		
29	แอปเปิ้ลเขียว				/					น้ำตาลเข้ม
30	ห้อม				/			/		เขียว
31	ห้อม		/				/			
32	ห้อม	/								น้ำตาล
33	สารคำ				/					เขียว
34	หมากนระ				/			/		
35	ปูเลย					หัว			/	
36	ไม้ก้านแดง		/							น้ำตาล
37	ไม้ค้ำ				/					เทา
38	ไม้ขนุน		/						/	
39	คำเงาะ					เมล็ด				ชมพู แสด
40	สุน		/							น้ำตาล แดง
41	มะริดไม้		/							เขียว
42	หูกวาง		/		/					น้ำตาล
43	สะเดา		/				/			เขียว
44	มะนอด		/						/	
45	แดง		/				/			
46	กาง		/							ม่วง - ชมพู
47	หมากกู่		/							น้ำตาล
48	ฝาด		/							น้ำตาลอ่อน
49	มะหยม					เม็ด				แสด
50	กระเจี๊ยบ					ดอก				ม่วงอ่อน
51	กระถิน				/					เขียวอ่อน
52	แค		/							ม่วงอ่อน
53	ฝรั่ง				/				/	
54	ไม้ปวย		/							น้ำตาล

ตารางที่ 2.1 แสดงรายชื่อวัตถุดิบให้สี (ส่วนที่ให้สีและสีที่ให้) (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อท้องถิ่น	ส่วนให้สี					สีที่ให้			
		ราก	เปลือก	แก่น	ใบ	ฯลฯ	แดง	ดำ	เหลือง	อื่นๆ
55	สะกูด		/							ชมพูอ่อน
56	ไม้ไผ่		/							น้ำตาล
57	ไม้ขมิ้น		/							น้ำตาลเข้ม
58	เปลือกตะคร้อ		/							เขียวอ่อน
59	มังคุด					เปลือก ผล				ม่วง
60	ถั่วแปบ				/					เขียวอ่อน
61	ไม้มะฮัก		/						/	
62	เตย				/					เขียวอ่อน
63	หว่า		/							สีกรม
64	ชาทอง				/					เขียวอ่อน
65	มะปราง					เม็ด				ม่วง
66	เคาะ	/							/	สีตับหมู
67	พุ				/					เทา
68	สาโกเร		/							น้ำตาล
69	เสลวา		/				/			
70	ก้อ		/				/			
71	คั่วะ		/							ส้มอ่อน
72	ท้อ		/				/			
73	ผักปี้					ลูก				ฟ้า
74	ป้อบะ				/					เขียว
75	เคาะ					หัว				น้ำตาล
76	มะกูด		/				/			
77	ครั่ง					ตัว	/			
78	ดินแดง									ครีม, น้ำตาลอ่อน, ส้ม
79	ขี้โคลน					ดิน ตาก				เทาดำ

ที่มา: มนตรี กรรพุมาลัย และคณะ, 2540:10-12

การใช้สารติดสี

มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้สีธรรมชาติติดเส้นใยแน่น ทนต่อการซักน้ำ และแสงแดดได้ดีขึ้น อาจารย์มนตรี กรรพุมมาลย์ และคณะ ได้รวบรวมรายชื่อสารติดสีที่ใช้ประกอบไว้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2.2 รายชื่อสารติดสีที่ใช้ประกอบ

ลำดับ ที่	ชื่อท้องถิ่น	สารติดสีที่ใช้ประกอบ	
		สารธรรมชาติ	สารเคมี
1	ลิ้นฟ้า	กอกล้วยเนา , ใบยูคา	สารส้ม+ปูนขาว+เกลือ, น้ำส้มสายชู, เกลือ, โซดา+เกลือ, โซดาแอซ
2	ไม้แพ่ง		น้ำส้มสายชู+น้ำสนิม , เกลือ
3	นมวัว		เกลือ
4	มะม่วง	กอกล้วยเนา	เกลือ, สารส้ม+ปูนขาว+เกลือ, โซดา, สารส้ม
5	ประดู่ (เปลือก)	กอกล้วยเนา , ใบยูคา	ปูน+เกลือ, น้ำส้มสายชู, สารส้ม+เกลือ, เกลือ, ฟิตซิง(ผง)+จุนลี
6	สมอ		เกลือ
7	ฝาง (แก่น)		น้ำส้มสายชู, สารส้ม+เกลือ, เกลือ, โซดาแอซ
8	ฝาง (ผล, ฝัก)	ใบฝรั่ง	
9	ใยมะพร้าว		สารส้ม+เกลือ, สารส้ม, เกลือ
10	เปลือกมะพร้าว		เกลือ
11	มะพร้าว (กาก)		โซดา+เกลือ
12	มะเกลือ	ใบยูคา	น้ำต่าง, น้ำขี้เถ้า, เกลือ
13	ประกาย (รางจืด)		
14	เพกา	มะเกลือ	
15	ขมิ้น	กอกล้วยเนา	เกลือ, น้ำปูนใส, โซดาแอซ
16	ไม้ยอ (ราก)		เกลือ
17	ยอ (หัว)	ใบฝรั่ง	
18	ไม้ขอส้ม	ไม้ยูคา	
19	ไม้แสนคำ	ไม้ยูคา	
20	ไม้ยูคา		โซดา+เกลือ, เกลือ, โซดาแอซ
21	ไม้ลัก(ใบ)		เกลือ, น้ำสนิม

ตารางที่ 2.2 รายชื่อสารติดสีที่ใช้ประกอบ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อท้องถิ่น	สารติดสีที่ใช้ประกอบ	
		สารธรรมชาติ	สารเคมี
22	ลัก (แก่น,ใบอ่อน)	ใบยูคา	เกลือ, ปูนขาว
23	สะลัก		น้ำสนิม
24	สาบเสือ	โคลน	
25	ป่า		น้ำปูนใส
26	ปูเจ้า	โคลน	
27	แอปเปิ้ลเขียว		น้ำสนิม
28	ห้อม,คราม (ใบ)	กอกล้วยเนา,โคลน, ยูคา	น้ำด่าง, โซดาแอช, เกลือ
29	สารคำ		น้ำปูนใส
30	หมากนระ	โคลน	
31	ปูเลย		น้ำสนิม
32	ไม้กำแดง		เกลือ, สารส้ม, ปูนขาว
33	ไม้ค้ำ		เกลือ,สารส้ม,ปูนขาว
34	ไม้ขนุน	กอกล้วยเนา	สารส้ม+เกลือ,เกลือ,โซดา+เกลือ,โซดาแอช
35	ค่างะ	ใบฝรั่ง ใบยูคา	น้ำส้มสายชู,สารส้ม, ฟิตซิ่ง(ผง)+จุนลี
36	สุน		ปูน,ซีเมนต์
37	มะริดไม้		สารส้ม
38	หูกวาง	ใบยูคา	เกลือ, สารส้ม, โซดาแอช
39	สะเดา	ใบยูคา	เกลือ
40	มะนอด		สบู่เทียน,สีกันตก
41	แดง	กอกล้วยเนา, ใบฝรั่ง	โซดาแอช, ฟิตซิ่ง(ผง)+จุนลี
42	กาง		ฟิตซิ่ง(ผง)+จุนลี
43	หมากกู่		ฟิตซิ่ง(ผง)+จุนลี
44	ฝาด		ฟิตซิ่ง(ผง)+จุนลี
45	มะหยม		เกลือ
46	กระเจียบ		เกลือ
47	กระถิน		โซดาแอช

ตารางที่ 2.2 รายชื่อสารติดสีที่ใช้ประกอบ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อท้องถิ่น	สารติดสีที่ใช้ประกอบ	
		สารธรรมชาติ	สารเคมี
48	แค		โซดาแอช
49	ฝรั่ง		โซดาแอช
50	ไม้ปวดย		โซดาแอช
51	สะกูด		โซดาแอช
52	ไม้ไผ่		โซดาแอช
53	ไม้ขล		โซดาแอช
54	เปลือกตะคร้อ	ใบฝรั่ง	
55	มังคุด	ใบฝรั่ง	
56	ถั่วแปบ	ใบฝรั่ง	เกลือ/ซีเด้า
57	ไม้มะอ้า	ใบฝรั่ง	
58	เตย	กอกล้วยเน่า, มะขาม	
59	หว่า	กอกล้วยเน่า	
60	ชาทอง	กอกล้วยเน่า	
61	มะปราง		เกลือ/ซีเด้า
62	เคาะ		ซีเด้า
63	ฟู		เกลือ
64	ส่าไก่		ปูน, เกลือ, โซดาแอช
65	เสลว		โซดาแอช
66	ก่อ		โซดาแอช
67	คั่วะ		โซดาแอช
68	ทื่อ		ปูน, เกลือ
69	ผักปี้		โซดาแอช
70	มะกูด		ปูน+เกลือ
71	ครั่ง	มะขาม	สารส้ม, น้ำส้ม+เกลือ หรือน้ำด่าง
72	ดินแดง		สารส้ม
73	ซีโคลน		

ที่มา:มนตรี กรรพุมลย์ และคณะ, 2540:13-15

การใช้สารติดสีจะใช้ก่อนหลัง หรือในขณะที่ย้อมก็ได้ ก่อนการย้อมคือ การชุบ หรือแช่สารช่วยติดสีก่อนเอาไปย้อม หลังการย้อมคือ การชุบหรือแช่สารช่วยติดสี หลังจากการย้อมสีธรรมชาติแล้ว ซึ่งศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือได้อธิบายถึงอัตราส่วนที่ใช้สารติดสีในแต่ละขั้นตอนไว้ดังนี้

อัตราส่วนการใช้สารติดสีก่อนย้อมสีธรรมชาติ

สำหรับฝ้ายที่ต้มแยกไขมันหรือฟอกขาวแล้ว 1 กก. จะใช้ส่วนประกอบดังนี้

1. น้ำสะอาด 20 ลิตร สารช่วยติดสี 0.5 – 2 ก/ล
2. ต้มฝ้ายในสารละลายที่มีส่วนประกอบในข้อ 1 โดยเริ่มตั้งแต่อุณหภูมิอุ่นๆ จนถึงจุดเดือด และต้มต่อไปนาน 30 -35 นาที ทิ้งให้เย็น
3. ล้างน้ำให้สะอาด นำไปย้อมสีธรรมชาติต่อไป

อัตราส่วนการใช้สารติดสีขณะที่ย้อมสีธรรมชาติ

สำหรับฝ้ายที่ต้มแยกไขมันหรือฟอกขาวแล้ว 1 กก. จะใช้ส่วนประกอบดังนี้

1. น้ำสะอาด 200 ลิตร
สีธรรมชาติที่เตรียมแล้วตามต้องการ
2. ต้มฝ้ายในสารละลายที่มีส่วนประกอบดังข้อ 1 โดยเริ่มต้มอุ่นๆ จนถึงจุดเดือด และนับเวลาที่จุดเดื่อนาน 30 นาที จึงเติมสารช่วยติดที่ละลายน้ำแล้วผสมลงในน้ำย้อมและย้อมที่จุดเดือดต่อไปนาน 15 - 30 นาที
3. เอาออกล้างน้ำให้สะอาด ตากแห้ง

อัตราส่วนการใช้สารติดสีหลังการย้อมสีธรรมชาติ

สำหรับ ฝ้ายที่ย้อมสีธรรมชาติแล้ว 1 กก. จะใช้ส่วนประกอบ ดังนี้

1. น้ำสะอาด 20 ลิตร สารติดสี 0.5 - 2 ก/ล
2. ต้มฝ้ายในสารละลายในข้อ 1 โดยเริ่มตั้งแต่อุ่น ๆ จนถึงเดือดและต้มต่อไปนาน 30 นาที จึงเอาออกล้างน้ำให้สะอาด - ตาก

ก่อนที่จะนำฝ้ายมาย้อมด้วยสีธรรมชาติ ต้องผ่านกรรมวิธีการต้มแยกไขมันและการฟอกขาวก่อน ซึ่งศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ได้กล่าวถึงกรรมวิธีการต้มแยกไขมันและการฟอกขาวไว้ดังนี้

วิธีต้มแยกไขมันฝ้าย

วัตถุประสงค์เพื่อกำจัดเอาสิ่งสกปรก เช่น ไขมัน และอื่นๆ ออกจากฝ้ายก่อนที่จะนำไปย้อมสี

วิธีต้มแยกไขมันฝ้าย

1. สำหรับฝ้ายดิบหนัก 1 กก. จะใช้ส่วนผสมดังนี้
 - น้ำสะอาด 20 ลิตร (1 : 20)
 - โซดาแอช 2%
 - โซดาไฟ 2%
 - สบู่เทียม 2%
2. ต้มฝ้ายในสารละลายที่มีส่วนผสมดังข้อ 1 ให้เดือดนาน 30 - 45 นาที
3. ล้างน้ำให้สะอาดแล้วนำไปตากให้แห้ง ฝ้ายที่ได้สามารถนำไปฟอกขาว หรือย้อมสีต่อไป

วิธีฟอกขาวฝ้ายด้วยปูนคลอรีน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ฝ้ายที่ต้มแยกไขมันแล้วขาวยิ่งขึ้น ซึ่งเหมาะสำหรับที่จะนำไปย้อมสีอ่อน หรือใช้เป็นฝ้ายขาว วิธีฟอกขาว

1. สำหรับฝ้ายที่ต้มแยกไขมันแล้ว 1 กก. ใช้ส่วนผสม ดังนี้
 - น้ำสะอาด 20 ลิตร (1:20)
 - คลอรีน (NaOCl) 60 % 3-4 กรัม/ลิตร
2. ละลายคลอรีน (Stock Chlorine) ที่ให้ตกตะกอน 5-10 นาที
3. รินเอาส่วนที่เป็นน้ำใส ๆ ผสมกับน้ำที่ต้องการฟอกตามข้อ 1
4. นำฝ้ายที่ต้มแยกไขมันแล้วลงฟอก (แช่เย็น) ในน้ำที่มีส่วนผสมตามข้อ 3 ที่อุณหภูมิห้องนอน 30-45 นาที
5. ล้างน้ำให้สะอาดหมดกลิ่นเหม็นคลอรีน แล้วนำไปตากแห้ง ฝ้ายที่ได้สามารถนำไปตกแต่งขาว หรือย้อมสีอ่อนได้

วิธีฟอกขาวฝ้ายด้วยไฮโดรเจน (Hydrogent Bleaching)

วัตถุประสงค์เพื่อให้ฝ้ายที่ต้มแยกไขมันแล้วขาวยิ่งขึ้น ซึ่งเหมาะสำหรับที่จะนำไปย้อมสีอ่อนหรือใช้เป็นฝ้ายขาว วิธีฟอกขาว คือ

1. สำหรับฝ้ายที่ต้มแยกไขมันแล้ว 1 กก.
 -น้ำสะอาด 20 ลิตร (1:20)
 -โซเดียมซัลเฟต (Na_2SO_3) 38 Be 4 ซีซี/ลิตร
 -ไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ (H_2O_2) 50 % 7-8 ซีซี/ลิตร
 -สบู่เทียม (Wrtting agent) 0.5-1 กรัม/ลิตร
2. ต้มฝ้ายในสารละลายที่มีส่วนผสมดังข้อ 1 ให้เกือบเดือด 80-90 องศาเซลเซียส นาน 30-45 นาที
3. ล้างน้ำให้สะอาดแล้วนำไปตากให้แห้ง ฝ้ายที่ได้สามารถนำไปย้อมสีอ่อน หรือ ตกแต่งต่อไป

การเตรียมสีธรรมชาติก่อนการย้อม

วัตถุประสงค์เพื่อสกัดเอาสีออกจากเปลือกไม้ ผงไม้แก่น ครั่ง ฯลฯ ก่อนนำไปย้อม

1. หั่นให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ นำไปแช่ในน้ำสะอาด 2 ชั่วโมง แล้วนำไปต้มที่อุณหภูมิเดือด นาน 1 ชั่วโมง รินหรือกรองเอาน้ำใส ๆ ไปผสมน้ำย้อม
2. บดให้ละเอียดแล้วนำไปต้มในน้ำเดือดนาน 1 ชั่วโมง รินเอาน้ำใส ๆ หรือกรองด้วย ผ้าขาวละเอียดนำไปผสมน้ำย้อม (ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ)

ส่วนกรรมวิธีการสกัดสีและการย้อมสีธรรมชาติ จากสมุนไพรชนิดต่าง ๆ ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุล และแพทรีเซีย อีสแมน (2530) ได้ทำการศึกษากรรมวิธีการย้อมสีธรรมชาติไว้ดังนี้

สีคราม

การใช้สีย้อมธรรมชาติของชาวไทลื้อและลาวจะแตกต่างกันในแต่ละแห่ง และเทคนิค วิธีการย้อมสีก็แตกต่างกัน ช่างทอผ้าแต่ละคนมีวิธีการทำสีย้อมผ้าของตนเอง ซึ่งจะเก็บไว้เป็น ความลับ และจะถ่ายทอดให้แก่ลูกสาว ในปัจจุบันความลับนี้ได้สูญหายไปเป็นส่วนมาก คงเหลือ แต่ความรู้ในการทำสีเพียงบางสีเท่านั้น เช่น สีคราม ซึ่งปัจจุบันชาวลาวและชาวไทลื้อยังนิยมใช้อยู่

สีครามได้มาจากต้นครามซึ่งเป็นพืชล้มลุก มีอยู่ 2 ชนิด ได้แก่ ครามบ้าน และครามป่า ขึ้นอยู่ทั่วไปในถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวไทลื้อและลาว ในปลายฤดูฝนจะมีการปลูกต้นครามด้วย เมล็ด และใน 3-4 เดือนต่อมาก็จะออกดอกแสดงว่าครามแก่จัดเต็มที่ใช้งานได้ จากนั้นชาวบ้านจะ ตัดต้นครามที่ปลายต้นแล้วนำมาฉีกและมัดเป็นพ่อน ๆ แล้วนำไปแช่ไว้ในภาชนะที่ใส่น้ำเตรียมไว้ จนใบครามเปื่อย โดยแช่ไว้ 1 วันก่อน แล้วพลิกพ่อนครามกลับด้านแช่อีก 1 วัน หลังจากนั้นจึงบีบ พ่อนครามแล้วเอาทิ้งไป น้ำที่เหลือในภาชนะจะมีสีเขียวและกลิ่นเหม็นจากนั้นจะนำพ่อนครามชุด ใหม่มาแช่ไว้อีกครั้ง และดำเนินการตามขั้นตอนการเดิม

หลังจากฟ่อนครามชุดที่ 2 เปื่อยและถูกบีบน้ำออกแล้ว น้ำที่เหลือจะมีกลิ่นเหม็นเพิ่มขึ้น และมีสีออกฟ้า ๆ จากนั้นจึงนำปูนเคี้ยวหมากมาตีลงในน้ำ จนกระทั่งน้ำเป็นฟอง และกลิ่นเปลี่ยนจากเหม็นเป็นหอมปริมาณของปูนเคี้ยวหมากที่ใส่ลงไปขึ้นอยู่กับความชำนาญของผู้ย้อม หลังจากนั้นน้ำจะกลายเป็นสีน้ำเงินแก่ จะทิ้งน้ำในภาชนะนี้ไว้อีก 2 วันให้ตกตะกอน

ตะกอนจะถูกเก็บขึ้นจากภาชนะหลังจากกรองน้ำออกแล้ว และจะนำไปเก็บไว้ทั้งเปียก ๆ เพราะถ้าหากแห้งเมื่อใดก็จะใช้การไม่ได้ทันที ครามเปียกนี้สามารถเก็บไว้เป็นเวลาหลายปี และอาจมีผู้นำมาขายในรูปของก้อนเล็ก ๆ ซึ่งหาซื้อได้ในบางแห่ง การนำสีออกจากครามต้องนำก้อนครามไปผสมกับน้ำต่างแก่ ๆ ซึ่งได้มาจากขี้เถ้าของต้นมะขาม หรือต้นทุเรียน ปริมาณของด่างที่ใส่ลงไปขึ้นอยู่กับผู้ย้อม จากนั้นก็หมักทิ้งไว้ ในการหมักนี้ถ้าหากไม่เกิดการเน่าบูดก็จะใช้การไม่ได้ ผู้ย้อมจะใส่กรดหรือด่าง เช่น มะกรูด เหล้าหรือปูนเคี้ยวหมาก ตามจำนวนที่ต้องการลงในหม้อหมัก การย้อมผ้าหรือผ้าควรทิ้งช่วงเวลาไว้อย่างน้อย 12 ชั่วโมงก่อนการย้อมครั้งต่อไป เพื่อให้สีในหม้อเกิดการหมักใหม่

ฝ้ายหรือผ้าที่นำไปย้อมจะอยู่ในสภาพชื้น การย้อมครั้งแรกจะได้สีออกเขียวผู้ย้อมส่วนมากจะใช้สีย้อมมากกว่าหนึ่งภาชนะ โดยจะนำผ้าไปย้อมอีกครั้งในภาชนะต่อไป ในการย้อมฝ้าย ฝ้ายจะถูกแช่ประมาณ 15 นาที เพื่อให้สีเข้าเนื้อผ้าได้ทั่วถึง กว่าจะได้สีครามที่แท้จริงจะต้องย้อมฝ้ายถึง 10 ครั้ง ฝ้ายที่นำไปย้อมจะยังไม่ใช้น้ำชำระล้างจนกว่าการย้อมครั้งสุดท้ายจะเสร็จสิ้นลง ชาวไทลื้อตากผ้าฝ้ายกลางแดด ส่วนชาวลาวจะเก็บฝ้ายไว้ในภาชนะที่มีฝาปิดซึ่งไว้ในที่ร่ม สีฝ้ายย้อมของชาวลื้อจะมีสีแก่ ทั้งนี้เป็นเพราะหลังการย้อมแต่ละครั้งฝ้ายได้ถูกอากาศ ฝ้ายสีที่ถูกอากาศนี้จะมีสีฟ้า ส่วนฝ้ายที่ไม่ถูกอากาศจะมีสีเขียว หลังจากการย้อมครั้งสุดท้ายแล้ว อาจจะมีสีฟ้าตกออกจากผ้าเวลาซัก แต่จะไม่กินผ้าสีขาว ดังจะเห็นได้จากผ้ามัดหมี่ซึ่งเมื่อใช้ไปนาน ๆ จนกระทั่งสีครามจางไปแล้ว สีขาวก็ยังคงเป็นสีขาวอยู่ (ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล, แพทริเซีย ชีสแมน, 2530) ในขณะเดียวกันสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และนางเสาวนีย์ ชันสิทธิ์ ก็ได้กล่าวถึงการย้อมสีครามไว้ ดังนี้

การย้อมสีครามจากใบต้นครามตามกรรมวิธีของป่าแสงดา บันสิทธิ์ ทำโดย เด็ดกิ่งครามที่มีใบติดอยู่มาแช่ในน้ำไว้ 2 วัน แยกเอาน้ำออกมามาทำน้ำย้อม แล้วใส่ปูนขาวลงในน้ำย้อมจะเกิดฟอง ทิ้งไว้ให้ตกตะกอนและรอจนฟองดับ จึงกรองเอาตะกอนหยาบทิ้ง น้ำที่เหลือมาหมักเพื่อเก็บไว้ใช้ต่อไป จากนั้นต้มน้ำย้อมในปริมาณที่ต้องการใส่หม้อดินที่จะทำการย้อม เติมน้ำต่างซึ่งได้มาจากขี้เถ้าต้นมะขาม ลูกมะกรูดที่ผ่าซีก มะขามเปียก เหล้าขาว และน้ำตาลอ้อย นำเช็ดด้ายที่ได้รับการต้มขจัดสิ่งสกปรกแล้วลงไปย้อมเย็นด้วยการจุ่มและบิดไปเรื่อย ๆ จนได้สีที่ต้องการ เมื่อย้อมเสร็จแล้ว นำมาสลับให้เส้นด้ายกระจายตัวจากกัน จากนั้นจึงนำไปตากเป็นอันเสร็จสิ้นการย้อม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และนางเสาวนีย์ ชันสิทธิ์, 2536)

นอกจากนี้ นิสาสล บุปผาสังข์ ยังได้กล่าวถึง กรรมวิธีการย้อมสีน้ำเงินจากต้นคราม สามารถทำได้ โดยการใช้ครามบ้านซึ่งเป็นครามที่มีขนาดความสูง 1 เมตรครึ่ง ลักษณะใบคล้าย มะขาม ครามมีอายุประมาณ 3 เดือน ก็จะออกดอกแสดงว่าครามแก่จัดเต็มที่ ตัดต้นหรือกิ่งครามที่มีใบติดอยู่ด้วยมามัดเป็นพ่อน ๆ แช่น้ำทิ้งไว้ประมาณ 2-3 วัน จนครามเปื่อย คั้นเอาเฉพาะน้ำ เอาปูนขาวใส่ในอัตราส่วนพอเหมาะใส่ลงในน้ำคราม จะเกิดเป็นฟอง ทิ้งไว้ให้ตกตะกอน และรอจนฟองดับ จึงกรองเอาตะกอนหยาบทิ้ง น้ำที่เหลือมาหมักเพื่อเก็บไว้ใช้คราวต่อไป หลังจากนั้น เอาน้ำย้อมที่หมักไว้เทใส่ภาชนะที่ใช้ย้อม (หม้อดิน) ในปริมาณที่ต้องการ เติมน้ำตาลลงไป ในน้ำย้อม (ส่วนผสมของน้ำตาลได้จากขี้เถ้า เหง้ากล้วยเผาจนดำ ต้นมะขาม ลูกมะกรูดที่ผ่าซีก มะขามเปียก เหล้าขาว และน้ำตาลอ้อย) เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งผสม ส่วนสีย้อมจากธรรมชาติสีอื่น ๆ นิสาสล บุปผาสังข์ (1998) ได้ศึกษาวิธีการสกัดสีและกรรมวิธีการย้อมสีอื่น ไว้ดังนี้

สีแดง

สีแดงจากตัวครั่ง

สีแดง ที่ชาวไทลื้อในอดีตใช้ย้อมผ้าจะเป็นสีแดงซ้ำซึ่งทำจากตัวครั่ง (Coccus lacca insect) ต้นไม้ที่เหมาะสมในการเลี้ยงครั่ง ได้แก่ ต้นจันทน์ และต้นสาเก หลังจากเก็บครั่งลงจากต้นแล้วจะนำมาตากไว้กลางแดด และบดเป็นผงละเอียด ขบวนการเตรียมสีย้อมนี้อาจต่างกันไปในแต่ละแห่ง แต่จะใช้ทฤษฎีพื้นฐานเดียวกัน กล่าวคือ ต้องนำครั่งไปผสมกับน้ำกรด นานประมาณ 6 ชั่วโมง แล้วยกขึ้นตั้งไฟให้เดือด ส่วนผสมน้ำกรดนั้นอาจจะทำจากน้ำส้ม น้ำมะกรูด ใบส้มต่าง ๆ ส้มมะขาม หรือรังมด สิ่งที่สำคัญในการทำสีแดงจากครั่งนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของน้ำกรดพอดี หลังจากต้มเสร็จแล้วจะนำสีที่ได้ไปกรองก่อนที่จะนำไปต้มอีกครั้งพร้อมกับฝ้ายที่จะย้อมอีกประมาณ ครึ่งชั่วโมง เสร็จแล้วนำไปล้างน้ำ หลังจากนั้นก็นำไปตากแดด

สีแดงจากดอกคำฝอย

ทำได้โดยการตำให้ละเอียด ห่อด้วยผ้าขาวบาง ดอกคำฝอยจะเกิดสีได้ต้องนำไปผสมกับน้ำด่างซึ่งมีวิธีการทำคือ นำต้นผักขมหนามที่แก่จนแห้งเป็นสีแดง หรือสีน้ำตาล มาตากให้แห้งสนิท แล้วนำเอาไปเผาไฟให้เป็นขี้เถ้า เสร็จแล้วแช่ทิ้งไว้ให้ใส รินเอาเฉพาะน้ำใส ๆ เท่านั้น มาผสมกับสี

วิธีการย้อม

ต้มดอกคำฝอยให้น้ำออกมาก ๆ จนเหนียว แล้วเก็บน้ำสีไว้ จากนั้นเอาแก่นไม้ขวางเส้นมาใส่ด้วยกบบาง ๆ แล้วต้มให้เดือดนานประมาณ 6 ชั่วโมง ค่อย ๆ ช้อนกากทิ้ง เวลาจะย้อมฝ้ายนำเอาน้ำย้อมที่ต้มแล้วทั้งสองอย่างมาเทรวมเข้าด้วยกัน แล้วเติมน้ำส้มลงไปเล็กน้อย คนให้เข้ากันดี ฝ้ายที่จะย้อมต้องนำไปชุบน้ำให้เปียกทั่วกัน แล้วตีให้เส้นด้ายกระจาย เพื่อที่จะให้เส้นด้ายดูดซึมสีได้อย่างสม่ำเสมอ แล้วนำฝ้ายที่เตรียมเสร็จแล้วไปย้อมในน้ำที่เตรียมไว้ได้เลย

สีแดงจากรากยอ

ยอเป็นต้นไม้ยืนต้น ใบมีลักษณะคล้ายกับหูกวาง สีเขียวเข้ม ใบใช้ประกอบอาหาร ผลใช้ตำสับรับประทาน ส่วนที่เป็นรากของต้นยอนำมาทำเป็นสีย้อมผ้าได้ โดยการเอารากของต้นยอที่แห้ง เลือกเอารากที่แก่ ๆ หั่นให้เป็นแว่นหรือสับให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วนำไปต้มในน้ำสะอาดให้เดือด ต้มจนกว่าสีที่รากของต้นยอจะออกมาผสมกับน้ำเป็นสีแดงคล้ำ จึงยกลงมารองเอาแต่น้ำสีพร้อมที่จะย้อมได้ ฝ่ายที่จะนำมาย้อมต้องชุบน้ำให้เปียกทั่วกัน บิดและกระตุกให้เส้นด้ายกระจาย แล้วนำไปแช่ในน้ำสี หมั่นกลับด้ายบ่อย ๆ เพื่อให้สีดูซึมลงบนเส้นด้ายอย่างสม่ำเสมอ ใช้เวลาย้อมประมาณ 30 นาที เสร็จแล้วยกลง บิดให้แห้ง ล้างน้ำให้สะอาด

สีเหลือง

สีเหลืองจากขมิ้น

สีเหลืองธรรมชาติโดยมากจะได้มาจากขมิ้น (*Curcuma domestica*) โดยจะนำเอาขมิ้นมาบดและผสมลงในน้ำเย็น และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการตกสี ผู้ย้อมผ้าบางคนจะใช้ไม้สมอ (*terminaria chebuula*) และเม็ดมะตูม (*aegle marmelos*) ผสมลงไปและต้มพร้อมกับเกลือ หลังจากต้มฝายในสีย้อมเสร็จแล้วจะนำฝายลงไปชุบลงในน้ำที่ผสมกับสารส้ม แล้วนำไปล้างน้ำ และตากในที่ร่ม

สีเหลืองจากขมิ้นชัน

ขมิ้นชันเป็นพืชล้มลุกชอบขึ้นอยู่ตามที่ลุ่ม ลักษณะของลำต้นเหมือนข่า ใบยาวเหมือนกับต้นพุทธรักษา หวขมิ้นชันใช้ผสมทำยาและทำอาหารรับประทานได้ สีที่ได้เป็นสีเหลือง ส่วนที่นำมาย้อมผ้าคือหวขมิ้น

วิธีการย้อม

เอาหวขมิ้นล้างน้ำให้สะอาด ตำและคั้นเอาแต่น้ำ กรองด้วยผ้าขาวบางให้เหลือแต่น้ำใส ๆ เอาฝายที่ชุบน้ำแล้วบิดให้แห้งนำลงไปแช่ในน้ำสีนั้น นานประมาณ 1 ชั่วโมง หมั่นกลับฝายอยู่เสมอ ถ้าต้องการให้สีติดฝายแน่นควรจะใช้น้ำมะนาวผสมลงไป ในสีที่จะย้อมด้วย จะได้สีเหลืองตามต้องการ

สีเหลืองจากแก่นขนุน

ขนุนเป็นไม้ยืนต้น มีผลรับประทานได้เปลือกและแก่นขนุนสามารถนำมาทำเป็นสีย้อมผ้าได้อย่างสวยงาม แก่นขนุนจะให้สีเหลืองอ่อน มีวิธีการทำคือ นำแก่นขนุนที่แห้งแล้วมาหั่นหรือสับด้วยกบบางๆ ใส่มือขยำให้ป่นละเอียดห่อด้วยผ้าขาวบาง แล้วต้มประมาณ 4 ชั่วโมง ดูว่าสีนั้นออก

ตามความต้องการหรือยัง เมื่อใช้ได้แล้วซ่อนเอากากทิ้ง กรองให้เหลือแต่น้ำใส ๆ ก็จะได้สีที่พร้อมจะย้อม ก่อนย้อมละลายสารส้อมลงไปใต้น้ำสีเล็กน้อยสีจะติดดี

วิธีการย้อม

ต้องชุบฝ้ายให้เปียกและบิดทูปฝ้ายให้เรียงเส้น นำไปจุ่มลงในอ่างย้อม หมุนกลับฝ้ายอยู่เสมอนาน 1 ชั่วโมง เสร็จแล้วเอาขึ้นจากน้ำย้อม ชักน้ำให้สะอาด กระตุกตาก

สีเหลืองจากแก่นเข

เขเป็นต้นไม้เลื้อยเป็นเถา มีหนามตามลำต้น ขึ้นอยู่ตามโคกตามป่า เวลาต้องการสีจากต้นเข ต้องเอาแก่นเขมาตากแดดให้แห้ง แล้วผ่าให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ ใส่หม้อต้มกับน้ำสะอาดจนเดือดจะเห็นว่าน้ำเป็นสีเหลืองเข้มๆยกลงกรองด้วยผ้าขาวบาง พักเก็บไว้ เอาขึ้นแช่ที่กรองออกมาต้มอีกครั้งหนึ่งจะได้สีอ่อนกว่าสีแรก ทำการต้มแบบนี้ 3 ครั้ง ตั้งแต่อ่อนสุดจนถึงแก่สุด เมื่อได้สีตามต้องการเอาฝ้ายที่เตรียมไว้จุ่มลงในน้ำสีสุดท้ายก่อน (สีอ่อนสุด) กลับบ่อย ๆ เพื่อให้สีติดซึมเข้าไปในฝ้ายได้อย่างทั่วถึง และไม่เป็นดวง ยกลงจุ่มในน้ำสีที่ 2 และสีแรก ทำแบบเดียวกันจนครบ 3 หม้อ นำมาซักน้ำสะอาดจนสีไม่ตกแล้วบิดกระตุกตาก

สีเหลืองจากรากต้นสะกอ

สะกือเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ส่วนที่เป็นรากมาทำเป็นสีย้อมผ้าโดยการนำรากต้นสะกือมาสับหรือไล่ให้เป็นชิ้นบาง ๆ ต้มในน้ำเดือดประมาณ 2 ชั่วโมง ซ้อนเอาตะกอน เติมน้ำต่างลงไปพร้อมทั้งเติมขี้เถ้าขี้เหล็กและขมิ้นที่บดละเอียดลงไปอย่างละครึ่งช้อน เติมน้ำมะเกลือลงไปเล็กน้อย ใส่ใบและกิ่งส้มป่อยลงไปเคี่ยวประมาณ ครึ่งชั่วโมง ตักเอากากออก จะได้สีที่ต้องการ

วิธีการย้อม

วิธีเดียวกับการย้อมสีอื่น ๆ นำฝ้ายที่ชุบน้ำแล้วมาบิดพอหมาด ทูปให้เรียงเส้น จุ่มลงในน้ำสีที่เตรียมไว้ ต้มให้เดือดนานประมาณ 20 นาที จนได้สีที่ต้องการ เอาออกซักน้ำให้สะอาดบิดตากให้แห้ง นอกจากนี้การย้อมสีธรรมชาติ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และนางเสาวนีย์ บันลือฤทธิ์ ได้ศึกษาไว้ว่า

สีเหลืองจากรากต้นสะกือ

โดยนำรากต้นสะกือมาสับให้เป็นชิ้นบาง ๆ เล็กๆ และนำมาต้มในน้ำเดือดเป็นเวลา 2 ชั่วโมง ตักเอาตะกอนออก เติมน้ำต่างลงไป พร้อมกับเติมขี้เถ้าขี้เหล็กและขมิ้นที่บดละเอียดใส่ลงไปอย่างละครึ่งช้อน เติมน้ำมะเกลือลงไปเล็กน้อย ใส่ใบและกิ่งส้มป่อยลงไป เคี่ยวสักครู่ตักเอากากออก จะได้น้ำย้อมที่ต้องการในการย้อม ใส่ด้านที่จะย้อมลงไปใต้น้ำที่เตรียมไว้ข้างต้นและต้มเป็นเวลา 20 นาที หรือจนได้สีที่ต้องการจึงเอาออกมาซักน้ำและตากให้แห้งจะได้ผ้าสีเหลืองตาม

ต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และนางเสาวณีย์ บันสิทธิ์, 2536) ส่วนการ ย้อมสีธรรมชาติสีอื่น ๆ เช่น สีดำ ทองค้ำดี ปรากฏว่าคนกุล ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ทอผ้าส่วนใหญ่จะเรียก สีครามเข้ม ที่ย้อมจากต้นครามว่า สีดำ แต่สีดำจริง ๆ นั้นได้มาจากเมล็ดมะเกลือ (diospyros mollis) ซึ่งต้องสุกพอดีไม่อ่อนหรือแก่จนเกินไป เม็ดมะเกลือนี้จะสามารถเก็บไว้ได้นานถึง 6 เดือน โดยแช่ไว้ในน้ำเพื่อให้ชุ่มอยู่ตลอดเวลาในการเตรียมสีย้อมนั้นจะนำเอาเมล็ดมะเกลือมาบดและ ผสมกับน้ำค้างที่เข้มข้น เสร็จแล้วนำเอาฝ้ายมาชุบประมาณ 3 ครั้ง สีจะค่อย ๆ ดำเข้มขึ้นเมื่อนำไป ตากในร่ม ในการย้อมสีอื่น ๆ เพื่อให้ผ้าที่ย้อมมีสีเสมอกัน ผู้ย้อมผ้ามักจะนำเอาฝ้ายที่จะย้อมมาชุบ ในน้ำมะเกลือที่ผสมไว้ก่อน ๆ เสียก่อน เพราะจะทำให้สีที่จะย้อมนั้นติดผ้าได้ดีขึ้น (ทองค้ำดี ปรากฏว่าคนกุล, 2530) ขณะเดียวกันสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และนางเสาวณีย์ บันสิทธิ์ ก็ศึกษาถึงสีดำจากลูกมะเกลือไว้ว่า นำลูกมะเกลือที่ได้สด ๆ มาแช่น้ำไว้ เพื่อให้เก็บได้เป็น เวลานาน (หลายเดือน) จากนั้นนำลูกมะเกลือที่ได้แช่น้ำทิ้งไว้นั้นในปริมาณที่ต้องการมาโขลกใน ครกให้ละเอียดพร้อมกับใบหญ้าหอมเกี่ยว จากนั้นนำไปแช่น้ำค้าง (จากขี้เถ้าต้นมะขาม) กรอง เอากากออก จะได้น้ำย้อมตามที่ต้องการ

การย้อม ให้นำเช็ดผ้าที่จะย้อมมาจุ่มลงในน้ำย้อมแล้วบีบช่วยด้วยมือเพื่อให้สีเข้าไป โดยทั่วถึงจนได้สีที่ต้องการ จึงบิดพอหมาด ๆ นำไปชุบแล้วตาก (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม แห่งชาติ และนางเสาวณีย์ บันสิทธิ์ , 2536) นอกจากนี้ นิศาชล บุปผาสังข์ ยังพูดถึงวิธีการย้อมสี ดำจากลูกมะเกลืออีกวิธีหนึ่งว่า ให้นำเอาลูกมะเกลือสด ๆ มาตำให้ละเอียดแล้วแช่น้ำ ในน้ำที่แช่นี้ เอารากลำเจียกหรือต้นบงตำปนกับลูกมะเกลือ นำเอาฝ้ายที่ขับน้ำแล้วลงไปย้อม 3-4 ครั้ง การย้อม ทุกครั้งต้องตากแดดให้แห้งจนเห็นว่ามีสีดำสนิท หลังจากการย้อมถ้าต้องการให้ผ้าเป็นเงาดี ควรใช้ งาดำตำให้ละเอียด แล้วนำฝ้ายหรือผ้ามาคลุกเคล้าให้ทั่วแล้วผึ่งไว้สักพัก กระตุกตาก

การย้อมอีกวิธีหนึ่ง

เอาลูกมะเกลือที่แช่น้ำทิ้งไว้นั้นในปริมาณที่ต้องการ มาตำให้ละเอียด พร้อมกับใบ หญ้าหอมเกี่ยวแล้วเอาไปแช่น้ำค้าง น้ำค้างนี้ทำได้จากการเอาต้นมะขามเผาไฟให้เป็นขี้เถ้า แล้ว ละลายน้ำมาผสม กรองเอากากออก จะได้น้ำย้อมสีที่ต้องการ เอาฝ้ายที่ขับน้ำแล้วบิดพอหมาด มาจุ่มลงในน้ำสี ใช้มือช่วยบีบฝ้าย เพื่อให้สีดูดซึมเข้าปอย่างทั่วถึง ปล่อยทิ้งไว้สักพัก เอาขึ้นซัก น้ำให้สะอาด กระตุกตากให้แห้ง (นิศาชล บุปผาสังข์, 2541) นอกจากนี้ นิศาชล ยังกล่าวถึงวิธีการ ย้อมผ้าจากธรรมชาติสีต่าง ๆ อีก เช่น สีดำจากลูกกระเจียว สีน้ำตาลแก่ สีม่วงอ่อน สีกากี้แกมเขียว ฯลฯ ไว้ดังนี้

สีดําจากลูกกระเจาย

กระเจายเป็นไม้ยืนต้นจำพวกต้นโพธิ์ขึ้นอยู่ตามป่าทั่ว ๆ ไป มีลูกกลม ๆ คล้ายมะขามป้อม สีดำสนิท การทำสีนำเอาลูกกระเจายที่แก่จัดมาป่นหรือตำให้ละเอียด แขน้ทั้งไว้ประมาณ 0.5 - 1 ชั่วโมง จนกว่าน้ำจะเป็นสีดำ กรองเอาแต่น้ำสี เอาฝ้ายที่ชุบน้ำแล้วลงย้อมในน้ำสีที่เตรียมไว้ หมั่นกลับฝ้ายอยู่เสมอเพื่อให้สีดูดซึมเข้าไปในฝ้ายอย่างทั่วถึง ทิ้งไว้สักพัก เอาออกซักน้ำให้สะอาด

สีน้ำตาลแก่

สีน้ำตาลแก่จากเปลือกไม้โกงกาง ซึ่งเป็นต้นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง ที่เราสามารถนำเอาเปลือกมาทำเป็นสีย้อมผ้าให้เกิดเป็นสีน้ำตาลได้ โดยการนำเอาเปลือกไม้โกงกางที่แห้งพอสมควร มาล้างให้สะอาด แขน้ทั้งไว้ 1 คืน แล้วต้มเคี่ยวไว้ 2 วัน กรองเอาแต่น้ำสี เหลือแต่น้ำย้อม การย้อมควรใส่สารเคมีไฮโดรซัลไฟต์ผสมลงไปในน้ำย้อม จะช่วยให้สีติดทนดีขึ้น การย้อมใช้วิธีแบบเดียวกับสีชมพูจากต้นมหาหงส์

สีม่วงอ่อน

สีม่วงอ่อนจากลูกหว่า ซึ่งเป็นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง ลำต้นใหญ่ ใบเล็ก ลักษณะคล้ายกับใบตะแบก ลูกหว่าขนาดเท่าลูกองุ่นสีม่วง นำลูกที่สุกแล้วมาคั้น เอาน้ำไปต้มประมาณ 1-3 ครั้ง เพื่อไม่ให้สีเปลี่ยนแปลง แล้วกรองด้วยผ้าขาวบางให้สะอาด เอาฝ้ายซักน้ำบิดพอหมาด ลงไปจุ่มในน้ำย้อมที่เตรียมไว้ หมั่นกลับฝ้ายเสมอ ให้ฝ้ายดูดซึมสีติดอย่างสม่ำเสมอ จึงยกลงซักน้ำให้สะอาด บิดกระตุกตาก จะได้สีม่วงอ่อนตามต้องการ

สีกากีแกมเขียว

สีกากีแกมเขียวได้จากเปลือกเพกาและแก่นขนุน ทำโดยเอาส่วนที่เป็นเปลือกเพกาสด ๆ มาล้างน้ำ แล้วผึ่งแดดสัก 2-3 แดด พักทิ้งไว้ เอาแก่นขนุนหั่นหรือไสให้เป็นชิ้นบาง ๆ แบ่งออกมา 1 ส่วน เปลือกเพกา 3 ส่วน ผสมรวมกัน ต้ม เคี่ยวในน้ำเดือด แล้วกรองเอาแต่น้ำ เวลาจะย้อมเติมน้ำสารส้มลงไปเล็กน้อย จะช่วยให้สีติดทนทานดีขึ้น การย้อมใช้วิธีเดียวกับสีม่วงอ่อนจากลูกหว่า

สีกากีแกมเหลือง

สีกากีแกมเหลืองได้จากหมากสงกับแก่นแกล (แก่นเข) ทำได้โดยการนำลูกหมากที่แห้งแล้วประมาณ 1 กิโลกรัม ตำหรือป่นให้พอหยาบ ๆ ต้มในน้ำเดือด ประมาณ 2 ชั่วโมง กรองเอาแต่น้ำเก็บไว้ เอาแก่นแกลหั่นหรือไสให้บาง ๆ ลงเคี่ยวให้น้ำงวด ช้อนเอากากทิ้ง เอาน้ำย้อมทั้งสอง

ผสมกัน น้ำย้อมหมากสง 3 ส่วน น้ำย้อมแกล 1 ส่วน และจุลสีหรือสารส้มประมาณ 50 กรัม คนให้เข้ากัน เอาฝ้ายที่ชุบน้ำบิดให้หมาดลงไปย้อมประมาณ 2 ชั่วโมง เสร็จแล้วซักให้สะอาด จนได้สีที่ต้องการ

สีส้มแดงเลือดนก

สีส้มแดงเลือดนก ได้จากลูกสะตี่ ซึ่งเป็นพืชล้มลุก มีลักษณะเป็นเถาขึ้นอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะตามรั้วหรือกำแพงมีมากกว่าที่อื่น เถาและใบมีลักษณะคล้ายใบตำลึง มีลูกสีแดง ใช้ส่วนที่เป็นเมล็ดข้างในสีแดงมาต้มจนกว่าสีภายในเมล็ดจะออกเป็นสีแดงเข้ม แล้วกรองให้สะอาด เอาแต่น้ำ เอาฝ้ายที่เตรียมชุบน้ำแล้วบิดพอหมาดลงไปย้อม คนกลับไปมาดูจนสีติดดี เอาออก ซักน้ำให้สะอาด ใส่ราวกระตุกตากจนแห้ง จะได้สีตามต้องการ

สีทองอ่อน (กระดังงา)

สีทองอ่อนได้จากรากแกลง (มะพูด) ซึ่งเป็นพืชล้มลุกประเภทไม้เลื้อย มีใบสีเขียวทองอ่อน ส่วนที่นำมาเป็นสีย้อมผ้าคือรากของแกลง โดยการนำเอารากของแกลงมาผ่าให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วตากแดดให้แห้ง ต้มเคี่ยวให้นานประมาณ 3-4 วัน แล้วกรองเอาเฉพาะแต่น้ำสี เอาฝ้ายชุบน้ำให้เปียก แล้วบิดพอให้เส้นด้ายกระจายจุ่มลงไปย้อมในน้ำสีที่เตรียมไว้ ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เอาออกซักน้ำให้สะอาดใส่ราวกระตุกตากจนแห้งจะได้สีทองอ่อนตามต้องการ (นิสาชล บุญผาสังข์, 2541)

ส่วนการย้อมสีเขียวจากเปลือกต้นมะริดไม้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และนางสาวนิย บันสิทธิ์ ได้ศึกษาไว้ โดยนำเปลือกมะริดไม้ที่สับเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วมาต้มประมาณ 20 นาที ตักเอาเปลือกออก เติมน้ำที่ได้จากการคั้นเถาถั่วแปบ ใส่ น้ำมะเกลือ (เล็กน้อย) ใส่ปูนขาวและใบส้มป่อยลงไปด้วย ตักเอาใบส้มป่อยออกจากถังจะได้ น้ำย้อมที่ต้องการ

การย้อม ให้ต้มเช็ดด้ายในน้ำย้อมที่เตรียมไว้ข้างต้น เป็นเวลา 20 นาที จึงนำออกมา ซักและตากให้แห้ง จะได้ด้ายสีเขียวตามที่ต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และนางสาวนิย บันสิทธิ์, 2536) นิสาชล ยังได้แนะนำไว้อีกวิธีว่าการย้อมสีเขียว จากเปลือกมะริดไม้ เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่ง นำเอาเฉพาะส่วนที่เป็นเปลือกมาทำเป็นสีย้อมผ้า โดยการหั่นหรือสับเปลือกมะริดไม้ให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วต้มประมาณ 30 นาที ช้อนเอาเปลือกออก คั้นเถาถั่วแปบเอาแต่น้ำใส เติมลงไป ใส่ น้ำมะเกลือ เล็กน้อย แล้วใส่ปูนขาวและใบส้มป่อยผสมลงไป ทิ้งไว้สักพักแล้วกรองให้เหลือแต่น้ำสีพร้อมที่จะย้อมได้ การย้อมเอาน้ำย้อมที่เตรียมไว้ตั้งไฟพออุ่น นำฝ้ายชุบน้ำพอหมาด จุ่มลงไปย้อมและต้มต่อไปนาน 20 นาที จนได้สีที่ต้องการ จึงเอาออกซักน้ำให้สะอาด ใส่ราวกระตุกตาก จะได้สีตามต้องการ

นอกจากนี้ ยังมีสีย้อมจากธรรมชาติสีต่าง ๆ ที่ นิสาชล กล่าวไว้

สีย้อมจากใบหูกวาง

หูกวางเป็นต้นไม้ยืนต้น ใบใหญ่แผ่เป็นชั้น ๆ มีดอกและผลให้ร่มเงา ส่วนที่นำมาเป็นสีย้อมคือ ส่วนใบที่มีสีเขียว นำมาคั้นหรือตำ กรองเอาแต่น้ำตั้งไฟต้มให้เดือด พร้อมทั้งจะเอาฝ้ายลงไปย้อม จะได้สีตามต้องการ

สีย้อมจากเปลือกกระหูด

ต้นกระหูดมีอยู่ทั่วไปตามป่า ส่วนที่ทำให้เกิดสีคือส่วนเปลือก วิธีทำเอาเปลือกกระหูดล้างน้ำให้สะอาดแล้วทุบให้แตกพอหยาบ แช่น้ำสะอาดทิ้งไว้ประมาณ 1 คืน แล้วก็นำมาต้มเคี่ยว จนได้สีที่ต้องการ แล้วกรองให้เหลือเฉพาะน้ำ เอาสารส้มใส่ลงไปเล็กน้อย เพื่อให้สีสดดีขึ้น พร้อมทั้งจะเอาฝ้ายลงย้อม

สีย้อมจากเปลือกสมอ

สมอเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่ง เอาส่วนที่เป็นเปลือกมาทำเป็นสีย้อมผ้า โดยการเอาเปลือกสมอมาต้มเคี่ยวให้แห้งพอสมควร แล้วรินเอาเฉพาะน้ำใส่ในหม้อดินไว้ เอาฝ้ายซึ่งผ่านการย้อมครามมาครั้งหนึ่งแล้วลงไปย้อมในน้ำสีที่ยังร้อนอยู่ ต้มไฟนานประมาณ 1 ชั่วโมง หมั่นกลับฝ้ายไปมาอยู่เสมอ เพื่อให้สีดูซึมลงไปใฝ้ายอย่างสม่ำเสมอ

สีเปลือกไม้สีธรรมชาติจากต้นลกฟ้า หนามทราย ไม้โก่งกาง และเปลือกตะบูน

วิธีย้อมสีธรรมชาติสีเปลือกไม้นี้ ทำได้โดยการแช่เปลือกต้นลกฟ้า หนามทราย ไม้โก่งกาง และเปลือกตะบูน อย่างใดอย่างหนึ่ง ในปริมาณพอสมควรไว้นาน 3 คืน แล้วตั้งไฟต้มให้เดือดจนเห็นว่าสีออกหมดดีแล้ว จึงเทน้ำย้อมใส่ลงที่จะย้อม หมักแช่ไว้ 1 คืน นำเอาเปลือกไม้ผึ่งแดดจนแห้งเก็บไว้ใช้ต่อไป สีเปลือกไม้ที่ถูกรีดน้ำจะกลายเป็นสีดำได้ แต่ท่อน้ำเค็ม

สีชมพูจากต้นมหาภาพและต้นฝาง

ต้นมหาภาพ เอาส่วนที่เป็นเปลือกมาสับให้ละเอียด ต้มในน้ำให้เดือดนานประมาณ 1 ชั่วโมง แล้วช้อนเอาเปลือกมหาภาพออก เติมน้ำฝาง ซึ่งฝางเป็นขึ้นเล็ก ๆ ลงไป ต้มในน้ำเดือดนาน 1 ชั่วโมง เติมน้ำส้มป่อยลงไป 1 กำ ต้มต่อไปอีกเล็กน้อย แล้วช้อนเอากากออกเติมน้ำตาลลงไป จะได้น้ำย้อมเป็นสีชมพูตามต้องการ การย้อมเอาฝ้ายชุบน้ำให้เปียก บดทุบพอหมาด จุ่มลงไปใต้น้ำย้อมที่เตรียมไว้ ตั้งไฟต้มนาน 30 นาที จึงเอาออกซักน้ำบิดให้แห้งกระตุกให้เส้นด้ายกระจาย ตากแดด (นิสาชล บุญผาสังข์, 2541)

ส่วนเรื่องของกระบวนการย้อมสี และเทคนิคพิเศษต่าง ๆ นั้นจากการศึกษาของอาจารย์มนตรี กรรพุมมาลย์และคณะ พบว่าขั้นตอนที่สำคัญในการย้อมสีโดยทั่วไป นั้นได้แก่ การต้ม ส่วนการหมักมีอยู่บ้างในพืชบางชนิด เช่น มะเกลือ ชม้น ห้อมเป็นต้น การตวงวัดในการย้อม มักจะกระทำโดยการประมาณไม่ได้ใช้เครื่องตวงวัดอย่างจริงจัง และการย้อมด้วยการต้มนิยมใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิง ซึ่งต้องเก็บและหาตามหัวไร่ปลายนาและตามป่าละเมาะ ทั้งนี้ส่วนใหญ่ไม่ต้องซื้อ และมักใช้หม้อเคลือบและกระทะในการย้อมตามตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 กระบวนการย้อมสีของกลุ่มทอผ้า

ลำดับ ที่	ชื่อท้องถิ่น	ขั้นตอนการย้อม			ใส่สารติดสี			เทคนิคพิเศษ (ระบุ)
		หมัก	ต้ม	อื่นๆ	ก่อนย้อม	พร้อม ย้อม	หลังย้อม	
1	ลิ้นฟ้า		/		/			หมัก 1 คืน - ทูบแช่
2	ไม้แพ่ง		/		/			
3	นมวัว		/					
4	มะม่วง		/		/			หมัก 1 คืน - ทูบแช่
			/			/		ใช้เกลือเป็นสารติดสี
			/				/	ใช้โซดาแอชหลังครั้ง ซั้วโม่งหรือสารส้ม
5	ประดู่(เปลือก)		/		/			หมัก 1 คืน ทูบ- แช่
6	สมอ		/		/			
7	ฝาง (แก่น)		/		/			
8	ฝาง(ผล ฝัก)		/			/		
9	ไยมะพร้าว		/		/			
10	เปลือกมะพร้าว		/				/	
11	มะพร้าว (กาก)		/		/			
12	มะเกลือ	/				/		หมักโคลนจะได้ สีดำสนิท
		/			/			
		/					/	ใส่เกลือเป็นสารติดสี

ตารางที่ 2.3 กระบวนการย้อมสีของกลุ่มทอผ้า (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อท้องถิ่น	ขั้นตอนการย้อม			ใส่สารติดสี			เทคนิคพิเศษ (ระบุ)
		หมัก	ต้ม	อื่นๆ	ก่อนย้อม	พร้อม ย้อม	หลังย้อม	
13	ประกาย (รางจืด)		/			/		
14	เพกา		/		/			
15	ขมิ้น		/			/		ตำละเอียด
		/				/		
16	คำแสด							
17	สเคื้อย							
18	ไม้ยอ (ราก)		/		/			
19	ยอ (หัว)		/			/		
20	ไม้ขอส้ม		/		/			
21	ไม้แสนคำ		/		/			
22	ไม้ยูคา		/		/	/		
23	ไม้สัก(ใบ)		/			/		
24	สัก(แก่น, ใบอ่อน)		/			/		
25	สะลัก		/			/		
26	สาบเสือ		/			/		
27	ป่า		/			/		
28	ปู้เจ้า		/			/		
29	แอปเปิ้ลเขียว		/			/		
30	ห้อม คราม (ใบ)	/	/					ใส่มะกรูดหรือเหล้า ให้มีสีสวย
31	ห้อม (เปลือก)	/	/					
32	ห้อม (ราก)	/						
33	สารคำ		/			/		
34	หมากน่ะ		/			/		

ตารางที่ 2.3 กระบวนการย้อมสีของกลุ่มทอผ้า (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อท้องถิ่น	ขั้นตอนการย้อม			ใส่สารติดสี			เทคนิคพิเศษ (ระบุ)
		หมัก	ต้ม	อื่นๆ	ก่อนย้อม	พร้อม ย้อม	หลังย้อม	
35	ปูเลย		/			/		
36	ไม้ก้าแดง		/			/		
37	ไม้ค้ำ		/			/		
38	ไม้ขนุน		/		/			
39	คำเงาะ		/		/			
	คำเงาะ		/				/	ใช้สารส้มเป็นสารติดสี
40	สุน		/		/			
41	มะริดไม้	/				/		
42	หูกวาง		/		/			
43	สะเดา		/				/	
44	มะนอด		/				/	
45	แดง		/		/			
46	กาง		/				/	
47	หมากกู่		/				/	
48	ฝาด		/				/	
49	มะหุยม							
50	กระเจี๊ยบ		/				/	
51	กระถิน		/			/		
52	แค		/			/		
53	ฝรั่ง		/			/		
54	ไม้ป่าย		/			/		
55	สกรูแล		/			/		
56	ไม้ไจ้		/			/		
57	ไม้ขละ		/			/		
58	เปลือกตะคร้อ		/			/		
59	มังคุด		/			/		

ตารางที่ 2.3 กระบวนการย้อมสีของกลุ่มทอผ้า (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อท้องถิ่น	ขั้นตอนการย้อม			ใส่สารติดสี			เทคนิคพิเศษ (ระบุ)
		หมัก	ต้ม	อื่นๆ	ก่อนย้อม	พร้อม ย้อม	หลังย้อม	
60	ถั่วแปบ		/			/		
61	ไม้มะอ้า		/			/		
62	เดย	/	/			/		
63	หว่า	/	/			/		
64	ชาทอง	/	/			/		
65	มะปราง		/			/		
66	เคาะ							
67	พู		/		/			
68	สาโกเระ		/		/			
69	เสลอวา		/		/			
70	ก่อ		/		/			
71	ควะ		/		/			
72	ท้อ		/		/			
73	ผักปี้		/		/			
74	ป้อบะ							
75	เคาะ		/			/		
76	มะกวย		/		/			หมัก 1 คืน ทูบ- แช่
77	นม							
78	ครึ่ง		/			/		
79	ดินแดง	/						ตากแดดก่อนซักล้าง
80	ซีโคลน							

ที่มา:มนตรี กรรพุมาลัย และคณะ,2540:16 -18

นอกจากนี้ ก็จะมีการย้อมสีธรรมชาติที่ชาวบ้านทั่วไปใช้ในการย้อมสีฝ้ายซึ่งศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือได้แนะนำไว้ดังนี้

สูตรการย้อมสีธรรมชาติโดยทั่วไป

1. ราก

วัสดุ 1 กก.
สี 100 %
น้ำ 1 : 30
เวลา 45 - 60 นาที
อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส

2. เปลือกไม้

สี 100 %
น้ำ 1 : 30
มอร์แดนต์ 2 % ทองแดง 2 % กรดน้ำส้ม
เวลา 45 - 60 นาที
อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส

3. ผลไม้

สี 200 %
น้ำ 1 : 30
มอร์แดนต์ 2 % สารส้ม 7 % โซดาแอช
เวลา 45 - 60 นาที
อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส

4. เนื้อไม้

สี 100 %
น้ำ 1 : 30
มอร์แดนต์ 8 % สารส้ม 7 % โซดาแอช
เวลา 46 - 60 นาที
อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส

5. ใบ

สี 200 %
น้ำ 1 : 3
เวลา 45 - 60 นาที
อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส

การใช้น้ำยากันสืตกลหลังการย้อมสีธรรมชาติ

วัตถุประสงค์ เพื่อให้สีธรรมชาติบางตัวมีความทนทานต่อการซักน้ำ และแสงแดดดีขึ้น สำหรับผ้าที่ย้อมสีธรรมชาติแล้ว 1 กก. จะใช้ส่วนผสมประกอบ ดังนี้

1. น้ำสะอาด 20 ลิตร

ใช้น้ำยากันสืต 0.5-1 %

2. เอาผ้าที่ย้อมสีธรรมชาติแล้วแช่เย็นในน้ำที่ผสมสารละลายตามข้อ 1 นาน 20 นาที จึงเอาออกบิด -ตาก โดยไม่ต้อง ล้างน้ำ (ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ)

นอกจากนี้ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมยังได้กล่าวถึง ลักษณะคุณค่าของผ้าและผลิตภัณฑ์ย้อมสีธรรมชาติ ไว้ดังนี้

1. ผ้าหรือผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นจะมีสีและกลิ่นของพรรณไม้ต่างกัน จะหอมหรืออุนตามชนิดของพรรณไม้นั้นๆ เช่น ต้นคราม ดอก ดาวเรืองและ ใบยูคาลิปตัส
2. สีสวย สุกภาพ ไม่จืดจาง ดูน่าใช้
3. เก็บไว้ได้นาน ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้ คือไม่มีสารเคมีตกค้าง หรือเกิดปฏิกิริยากับกรดด่างของเหงื่อ ขณะสวมใส่ และสีบางตัวยังมีกลิ่นป้องกันการกัดกินผ้าของแมลงอีกด้วย
4. สำหรับผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ย้อมสีธรรมชาติ จะช่วยรักษาตะนุถนอมผิวพรรณ เพราะเปรียบเสมือนสีสมุนไพร ที่ได้จากใบไม้ เปลือกไม้ ราก ฯลฯ
5. สีธรรมชาติ ถึงแม้จะมีกระบวนการย้อมที่ยุ่งยากและซับซ้อนเล็กน้อย แต่เป็นการลงทุนที่ประหยัด ไม่ต้องเสียเงินซื้อสีย้อมสามารถใช้วัสดุที่มีอยู่ในธรรมชาติได้
6. ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะของสีที่ไม่ซ้ำกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

การแต่งกายด้วยผ้าฝ้ายทอมือนั้น ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายอย่างหนึ่งในบริเวณดินแดนภาคเหนือ หรือบริเวณล้านนาไทย ซึ่งก็เช่นเดียวกันกับการทอผ้าที่เป็นมรดกตกทอดที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ แม้ทุกวันนี้จะเหลืออยู่ไม่มากนักก็ตาม แต่การแต่งกายตามประเพณีล้านนาด้วยผ้าทอมือเป็นลวดลาย สี สัน ตามแบบความนิยมของชาวล้านนาก็ยังพอมืออยู่ ซึ่งลักษณะของการแต่งกายและเสื้อผ้าของคนไทยทางภาคเหนือนั้น จากบันทึกประวัติศาสตร์ของ Richardson Mss ได้พูดถึงเสื้อผ้าฝ้ายว่าเป็นเสื้อผ้า สำหรับชาวบ้านใช้ จะเป็นเสื้อผ้าที่มีรูปแบบเรียบง่ายคือ ผู้ชายใส่ผ้าเตี่ยว ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น ส่วนลักษณะการแต่งกายของคนไทยภาคเหนือใน ค.ศ. 1830 ผู้ชายใส่เสื้อหม้อห้อมและมีแถบผ้าฝ้ายสีน้ำเงินพันรอบท่อนกลางของลำตัว ผู้หญิงนุ่งผ้ามีลักษณะเหมือนกระโปรงชั้นใน แต่ใช้วิธีหนีบเชิงบนของผ้านุ่งเข้าด้วยกันแบบเดียวกับการ

นุ่งผ้าเตี่ยวของ ผู้ชาย ไม่ใช่เข็มกลัดหรือเชือกมัด ส่วนเสื้อทำจากผ้าเครปหรือผ้าต่วน โดยทั่วไป ตัวเสื้อมักจะวางไว้บนไหล่แทนการสวมใส่ และเด็กสาวก็มักจะไม่ปกปิดหน้าอก (Richardson, 1830-1876 อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุล, 2536)

ลักษณะการแต่งกาย ของปี ค.ศ.1866 ผู้หญิงจะนุ่งผ้านุ่งที่ทำจากผ้าสีขึ้นเย็บติดกัน โดยให้รอยตะเข็บวนรอบลำตัว ขึ้นบนเป็นสีขาวยาวกว้าง 6 นิ้ว ลงมาเป็นสีแดงกว้าง 12 นิ้ว ขึ้นต่อจากนั้นกว้าง 24 นิ้ว ทอเป็นแถบสีขาวยาวสีดำ หรือเป็นสีต่าง ๆ หลากสี แต่ละแถบกว้างประมาณ 1 นิ้ว ขึ้นล่างสุดเป็นสีแดงกว้าง 14 นิ้ว ส่วนปลายเย็บติดกัน เวลานุ่งจะตรึงอยู่กับที่แบบเดียวกับการนุ่งผ้านุ่งของชาวสยามโดยใช้แถบผ้าสีขาวทำเป็นเข็มขัด ผู้หญิงเป็นเกลียวแล้วซุกเก็บซ่อนปลายเข้าที่ นอกจากนี้พวกผู้หญิงยังมีแถบผ้าสีขาว หรือเหลือง หรือชมพู ใช้มัดรอบอก (BR,1866 อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุล, 2536)

ในช่วงศตวรรษที่ 19 จะพบการแต่งกายที่ต่างกันไปแต่จำนวนแถบผ้า บ้างก็มี 3 แถบ บ้างก็มี 4 แถบและสี ก็แตกต่างกัน แต่แถบด้านบนมักจะเป็นสีขาว สีดำ หรือน้ำตาลเข้ม ส่วนแถบตรงกลางซึ่งเป็นแถบกว้างที่สุดมีทั้งสีขาว ดำ เหลือง น้ำเงิน และแดง สีเด่นที่เป็นสีหลักของภาคเหนือของประเทศไทยคือ สีเหลือง (Taylor Mss อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุล, 2536) สีแดงกับสีเหลือง (Bowie ,1992 อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุล, 2536)

ผู้หญิงไทยภาคเหนือ สมัยก่อนจะเปลือยอกหรือไม่มี "ผ้าสไบ" พาดไหล่หรือพันรอบอก มีทั้งสีขาวและสีเหลือง (BR,1866 อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุล, 2536)

ส่วนลักษณะการแต่งกายของผู้ชายชาวเหนือ จะนุ่งผ้าเตี่ยว ยาวประมาณ 2 - 2.5 หลา กว้าง 2-3 ฟุต (Bock, 1986 อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุล, 2536) นุ่งจากด้านหลังแล้ววนมาด้านหน้า ส่วนชายที่เหลื่อม้วนเป็นเกลียวลอดใต้ขา แล้วหยักรั้งขึ้นมาเหนือไว้ที่เอวด้านหลัง (ลักษณะเหมือนนุ่งโจงกระเบนแต่ถักให้สูงเหนือเข่า) ผู้ชายมักจะไม่สวมเสื้อผ้า และมีผ้าแถบยาวเรียกว่า "ผ้าชะม้า" ใช้พันหัว เช็ดหน้า หรือใช้คาดเอว และนุ่งเป็นผ้าเตี่ยวได้ ต่อมา ผู้ชายจึงเริ่มใส่เสื้อ และนุ่งกางเกง ที่เรียกว่า "เตี่ยวสะตอ" เป็นกางเกงหลวม ๆ

สมัยก่อนคนยากจนมักจะไม่ขึ้นเต็มผืนผ้า จะใส่ขึ้นยาวแค่เข่า คนที่มีฐานะดีมาก ๆ จะมี ผ้าขึ้น คนละ 1-2 ผืน ที่มีเชิงวิจิตรงดงามแบบที่เรียกว่า "ตีนจก" (Pater ,1990 อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุล, 2536)

ต่อมาเมื่อกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ และวัฒนธรรมตะวันตกได้เข้ามาสู่ล้านนา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมดั้งเดิมได้เปลี่ยนแปลงไปมาก หลายสิ่งหลายอย่างที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของคนเมือง ก็ถูกมองว่าล้าสมัยไป การนุ่งขึ้นนุ่งถุงของสตรีชาวบ้านเมืองก็ถูกมองว่าเป็นของเชยล้าสมัย การทอผ้าพื้นเมืองก็ไม่ค่อยมีคนผลิตเพราะได้ผลตอบแทนน้อยผู้ทำงานอย่างอื่นไม่ได้ การทอผ้าของชาวล้านนาจึงค่อย ๆ ลดปริมาณลงเรื่อย แต่ในกระแสของการเปลี่ยนแปลงนี้ก็ยังมียุคคคลอีก

จำนวนไม่น้อยที่เกิดความรู้สึกห่วงใยมรดกทางวัฒนธรรม ผ้าทอพื้นเมืองนี้ จึงพยายามที่จะฟื้นฟู และอนุรักษ์ไว้

จากการที่กระทรวงมหาดไทยได้รณรงค์ให้ข้าราชการในสังกัดให้ความร่วมมือในการ แต่งชุดพื้นเมืองในวันศุกร์ทุกสัปดาห์ โดยให้เริ่มปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 16 มีนาคม 2541 เป็นต้นไป เพื่อตอบสนองนโยบายการประหยัด กินของไทย ใช้ของไทยนั้น อาจารย์ เผ่าทองได้แสดงทัศนะ ว่าจริง ๆ แล้วในขณะนี้ประเทศไทย ผลิตฝ้ายได้เพียง 10% เท่านั้น ที่เหลือต้องนำเข้าจาก ต่างประเทศ เช่น จีน แอฟริกา ต่างจากผ้าใยสังเคราะห์ที่เราผลิตได้เองทั้งหมด ซึ่งการแต่ง ผ้าไทยแต่นำฝ้ายเขามานั้น คนไทยจะได้เงินบ้างก็เป็นค่าแรงเท่านั้น เมื่อเทียบกับตัววัสดุ หาก เป็นฝ้ายที่ผลิตในโรงงาน เงินก็จะอยู่กับนายทุนรอบ ๆ กรุงเทพฯ เท่านั้น หากจะสนับสนุนกันจริง ๆ ต้องให้ซื้อผ้าทอมือ ซึ่งเงินจะลงไปถึงชนบทจริง ๆ ในขณะนี้ราคาผ้าฝ้ายทอมืออยู่ระหว่าง 40 - 400 บาท ต่อเมตร ตามคุณภาพและฝีมือ เมื่อจะตัดเป็นเสื้อ กระโปรง "ผ้าฝ้ายทอแบบหน้าแคบก็ ดั้งเดิม" จะใช้เนื้อผ้ามากกว่า "ผ้าฝ้ายหน้าปกติกว้าง" ประมาณ 2 เท่า โดยหน้าปกตินักกว้างใช้ ประมาณ 3 เมตร

เป็นไปได้หรือไม่ที่ทางรัฐบาลจะลดภาษีนำเข้า แต่ก็ไม่แน่ใจว่าทางรัฐบาลจะทำได้ อย่างถูกต้องหรือไม่ หากผู้หญิงใส่ผ้าขึ้นขึ้นรถเมล์คงจะไม่สะดวก ถ้าตัดเป็นกระโปรงก็คงไม่มี ประโยชน์เพราะไม่ส่งเสริมความเป็นไทย สำหรับอาจารย์เผ่าทองเองตอนนี้ ไม่ผูกเนกไทแล้วเพราะ อึดอัด ตอนนี้ก็ใส่เสื้อเชิ้ตกางเกงยีนส์ ซึ่งกางเกงยีนส์ใส่ซ้ำได้ไม่ต้องรีด ประหยัดค่าน้ำ ค่าไฟไปได้ มาก ซึ่งถ้าหากว่าจะหันไปใส่เสื้อตัวคอคงไม่ได้เพราะไม่มีความชำนาญในการใส่ทำให้ไม่สะดวก

นอกจากนี้ เผ่าทอง ยังมีความเห็นว่า หากรัฐบาลจะเอาจริงเอางังกับเรื่องการนิยมไทย รัฐบาลน่าจะออกเป็นนโยบายแห่งชาติ มีการตั้งคณะกรรมการซึ่งอาจจะเชิญอาจารย์มหาวิทยาลัย และสถาบันราชภัฏต่าง ๆ ที่เปิดสอนวิชาการสิ่งทอมาร่วมกันร่างว่าจะให้ใส่ผ้าไทยอะไร ชุดเป็น อย่างไร เป็นต้น และเมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาลชุดใหม่ก็ไม่ควรเปลี่ยนคำสั่ง เพื่อให้เป็นการต่อเนื่องกัน อย่างเช่น ชุดพระราชทานตอนนี้ไม่มีใครใส่แล้ว นอกจากพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี ซึ่ง ตอนที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ใส่กันทั้งเมือง พอ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ท่านใส่สูทก็ใส่ตามกัน สำหรับชุดพระราชทานนั้น น่าจะนำมาใส่ได้โดยไม่ต้องแปลงไปเป็นอย่างอื่น สำหรับชุดผู้หญิง สมเด็จพระบรมราชินีนาถก็พระราชทานไว้ให้นานแล้ว เผ่าทองมีความเห็นว่า ทำไมประเทศอินเดีย ญี่ปุ่น เขายังใส่ชุดประจำชาติกันอยู่ ซึ่งญี่ปุ่นมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ มากแต่เขาก็ใส่ชุดประจำชาติกันทั้งเมือง แต่คนไทยเราใส่ชุดประจำชาติไทย กลายเป็นป้อย เป็น คนใช้ในโรงแรม เพราะเรามองชุดไทยเป็นการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยน่าจะ รณรงค์การแต่งกายแบบไทย ๆ โกดที่จะนำฝรั่งเข้าชมวัดพระแก้วน่าจะแต่งชุดไทย เพื่อจะได้ ความรู้สึก แต่ที่เราทำกันอยู่ทุกวันนี้ เราขายแต่สถานที่ ไม่มีวิญญาณ

นอกจากนี้ยังได้ฝากข้อคิดสำหรับข้าราชการที่ต้องแต่งชุดพื้นเมืองไว้ว่า การที่จะซื้อหรือตัดเสื้อผ้าไทย จะต้องคำนึงถึงว่า มันคุ้มค่ากับเงินที่เสียไปหรือไม่ ใส่มากครั้งก็ยิ่งคุ้ม ซึ่งอาจารย์เองเป็นคนที่เคยซื้อ ข้างอนุรักษ์นิยม อะไรที่เป็นจารีตประเพณีก็จะไม่ขัด แต่ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ด้วย (เผ่าทอง ทองเจือ, มติชน 2541)

ข้อดีของผ้าเส้นใยธรรมชาติในประสบการณ์ของอาจารย์ที่ได้สัมผัสด้วยตนเองคือ ผ้าไทยมีการทอทั้งเนื้อแน่นและเนื้อหลวม ผ้าฝ้ายและไหมเนื้อแน่นจะเหมาะกับสภาพอากาศที่เย็น ส่วนผ้าทอเนื้อหลวมเนื้อบางจะเหมาะกับสภาพอากาศร้อนหรือสวมใส่อยู่กับบ้าน ที่เห็นชัดอีกประการหนึ่งคือ ผ้าฝ้ายและผ้าไหมจะซึมซับเหงื่อได้ดีกว่าผ้าใยสังเคราะห์รวมทั้งช่วยลดกลิ่นตัวของผู้สวมใส่ โดยเฉพาะในคนกลิ่นตัวแรง เพราะผ้าฝ้ายและผ้าไหมไม่ทำให้ร้อนอบอ้าว อันเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของผ้าเส้นใยธรรมชาติ (เผ่าทอง ทองเจือ, เดลินิวส์ 2541)

Suzanne Achtemier ซึ่งเป็นผู้อำนวยการด้านการมาร์เก็ตของ COTTON USA นิวยอร์ก ได้สำรวจผ้าต่าง ๆ ทั่วโลก และได้ข้อสรุปว่า จากสีเส้นของผ้าที่ประมวลมาจากทั่วโลกเลือกสรรให้เหลือเพียง 5 ประเภท โดยภาพรวมสีของผ้าจะเป็นสีธรรมชาติมากขึ้น ส่วนเนื้อผ้านั้นจะใช้ความนุ่มนวลของผ้าฝ้ายผสมผสานกับเส้นใยต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งใยไหม กำมะหยี่ ขนสัตว์ หรือใยสังเคราะห์ Suzanne ได้บรรยายความโดดเด่น ของผ้าในฤดูกาลข้างหน้า ดังนี้คือ

1. Modern Finery เป็นผ้าฝ้ายผสมกับเส้นใยต่าง ๆ เน้นความเงาจากผ้าไหม ความมันของกำมะหยี่ แต่ที่สำคัญคือต้องบางและเบา นุ่มละมุนตามคุณสมบัติจากใยฝ้าย
2. Print Matter คือกลุ่มผ้าพิมพ์จะเป็นลายผ้าที่นำมาจากศิลปะของภาคพื้นตะวันออก เน้นลายเส้นที่แปลกตา รวมไปถึงลายดอกไม้เล็ก แมลงปีกแข็ง ผีเสื้อ เป็นต้น
3. Comfort Zone เป็นผ้าที่ทอจากใยฝ้ายผสมใยโพลีเอสเตอร์ เน้นความเรียบ แห้ง ทอแน่น และกันน้ำได้
4. Sour Food เป็นลวดลายและเนื้อผ้ามาจากคนผิวดำอเมริกันใช้ ซึ่งเป็นผ้าที่ใส่ได้ในชีวิตจริง ชักวืดง่าย เนื้อผ้าบางเบาและสบาย คล้ายคลึงกับผ้ากรอสพันแนล หรือผ้าสาหลูของไทย เป็นกลุ่มผ้าที่นำมาใช้สำหรับผ้ายีนส์
5. Versatility เป็นกลุ่มของผ้ายืดเหมาะสำหรับเสื้อกีฬาเสื้อยืดรัดรูปตามสมัยนิยมและชุดชั้นใน

ผ้าฝ้ายลวดลายไทยนี้จัดอยู่ในกลุ่ม Modern Finery อันเป็นกลุ่มผ้าถักหรือผ้าทอ ซึ่งเป็นกลุ่มผ้าที่ใช้สำหรับเสื้อผ้า และเป็นเซตของผ้าที่มีราคาแพงที่สุดของ COTTON USA ด้วย นอกจากนี้ลวดลายผ้าตีนจก และลายมัดหมี่ของไทยยังปรากฏอยู่ในกลุ่มของผ้าพิมพ์ และเป็นลายที่โดดเด่นกว่าลายพิมพ์ใด ๆ ในลายผ้าคอลเลกชัน 1999 (Achtemier, ผู้จัดการรายวัน 2540)

แพทริเซียก็เป็นอีกท่านหนึ่งที่ทำให้การสนับสนุนผ้าฝ้ายทอมือย่อมสืบทอดชาติได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่าที่คนไทยหันมาใส่ชุดผ้าทอมือมากขึ้นเพราะทางราชการได้ระบุไว้ให้ใส่ผ้าพื้นเมืองหรือผ้าทอตามวันที่กำหนดให้ จึงทำให้คนได้หันมาซื้อไปใส่ ปัญหาที่พบในเมืองไทย ก็คือ ราคาผ้าค่อนข้างต่ำมาก ถ้าคนซื้อปริมาณมาก ๆ คนผลิตก็จะไม่ผลิต ก็จะหันไปทำอย่างอื่นแทน ฉะนั้นคนไทยก็ควรจะให้ความสำคัญกับผ้าทอมือ ถ้าผ้าทอมือราคาถูกเกินไปก็อาจจะทำให้ผ้าทอมือหายไป

แพทริเซียได้ให้ความสำคัญของชาวบ้านที่ทอผ้าโดยได้ให้ราคาที่สูงกว่าที่อื่น เพราะคนที่ทอผ้าได้จะต้องมีความรู้เรื่องการทอและเรื่องลาย การย้อม สี ซึ่งควรจะได้รับค่าตอบแทนวันหนึ่งไม่ต่ำกว่าหนึ่งร้อยบาทขึ้นไป นอกจากนี้การออกแบบลายผ้าก็สำคัญ ถ้าออกแบบไม่สวย ก็ขายไม่ได้ โทนสีที่ขายดีก็จะเป็นสีธรรมชาติ บางทีก็ใช้สียวิทยาศาสตร์ แต่ให้ออกมาคล้ายสีธรรมชาติ สำหรับชาวต่างประเทศ ปัจจุบันนี้ก็เริ่มให้ความสนใจผ้าใยธรรมชาติมากยิ่งขึ้นเช่นกัน (แพทริเซีย ซิสแมน, เชียงใหม่นิวส์ 2539)

สวนศุภลักษณ์ เป็นนักสะสมผ้าไทยอีกคนหนึ่ง ที่ชอบสะสมผ้าไทยเพราะนิยมใช้และชื่นชอบในคุณค่าของผ้าไทยทั้งงดงามทั้งลวดลายและภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งผ้าส่วนใหญ่ที่เธอสะสมจะเลือกลวดลายที่แปลก ๆ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ และสำหรับคนที่รักผ้าไทย ศุภลักษณ์แนะนำวิธีออกแบบตัดเย็บว่า พยายามเลือกแบบให้ยุ่งยากน้อยที่สุดเพื่อเน้นความงดงามของผ้าจะได้ชุดที่เท่และสวมใส่ได้ทุกโอกาส (ศุภลักษณ์ ตันหาภิชาติ, ไทยรัฐ 2541)

เช่นเดียวกับสาวิตรี รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นอีกหนึ่งที่นิยมชมชอบในผ้าไทย ซึ่งสาวิตรีได้ให้ความเห็นว่า ผ้าไทยมีความสวยงาม เหมาะสมกับดินฟ้าอากาศ ไม่มีปัญหาการซักрид ในระยะแรกจึงดัดแปลงเอาผ้ามาเย็บเป็นชุดสมัยใหม่ใส่ก่อน แต่ผ้าที่ชาวบ้านทอเขาใช้มือทำกว่าจะเสร็จต้องใช้เวลานาน เสียค่าผ้ามากจึงหันมาใช้ทั้งผืน นอกจากนี้ชุดผ้าไทย ใส่ลาลองสบาย ทุกวันนี้มีขายสำเร็จรูปราคาถูก ใส่ดีกว่ากางเกงยีนส์ แต่ถ้าใส่น้อยครั้งจะไม่คุ้ม (สาวิตรี สุวรรณสถิตย์, มติชน 2541)

ส่วนในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาโนช ได้ให้หลักการสำหรับการพัฒนาหัตถกรรมที่สำคัญว่าควรมีการแบ่งนักออกแบบผลิตภัณฑ์เป็น 2 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือนักออกแบบที่นิยมเอกลักษณ์ และนักออกแบบที่นิยมความเป็นสมัยใหม่ ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มจำเป็นต้องศึกษาศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยอย่างจริงจัง ควรให้มี Master Craftsman ซึ่งเป็นช่างโบราณมาถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับนักออกแบบสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาการออกแบบให้เป็นงานศึกษาค้นคว้าหัตถกรรมสมัยใหม่ ที่มีเชื้อสายและวิญญาณมาจากงานหัตถกรรมดั้งเดิม จึงทำให้งานมีคุณภาพดี ลักษณะเช่นนี้ ได้ทำกันมาแล้วทั้งในญี่ปุ่น และฟิลิปปินส์ นอกจากนี้ นักออกแบบควรศึกษา ศิลปะทุกด้านให้หมดทั่วทุกภูมิภาค และศึกษาพฤติกรรมของคนทั้งในประเทศและต่างประเทศให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง จึงจะผลิต

หัตถกรรมเพื่อจำหน่ายได้ และการจะพัฒนารูปแบบให้ประสบความสำเร็จได้นั้นต้องพัฒนาถึง 3 ด้าน คือ พัฒนาด้านประโยชน์ใช้สอย พัฒนาด้านวัสดุ และพัฒนาด้านรูปแบบ โดยศึกษาถึงหลักการออกแบบให้ชัดเจน ในเรื่อง รูปร่าง - รูปทรง (Shapes form) เส้น (Lines) สี (Colours) แสงเงา (Light & Shade) ลวดลายและลักษณะพื้นผิว (Texture) และนักออกแบบต้องเป็นผู้นำเสนอแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้แก่สังคม โดยการนำผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่พัฒนาแล้วมาจัดนิทรรศการ โดยเน้นความสำคัญของแสง - สี - เงา ที่จะให้ความสำคัญของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ (มาโนช กงกะนันท์, 2539)

ผลิตภัณฑ์ของทางจังหวัดเชียงใหม่ ที่ดำเนินการผลิตและจำหน่ายโดยผู้ประกอบการหรือรับจ้างผลิต หรือเป็นผลิตภัณฑ์ที่พ่อค้าคนกลางรับซื้อขาย หรือเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับวัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจะมีอยู่หลายประเภท ประเภทที่หนึ่งจะเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าทอเป็นผืน ซึ่งแล้วแต่ผู้ซื้อจะนำไปใช้ประโยชน์ เช่น ซื่อไปตัดเป็นเครื่องนุ่งห่ม ทำผ้าม่าน ผ้าปูโต๊ะ ฯลฯ อีกประเภทหนึ่ง มีการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และแบบลวดลาย สำหรับทอเป็นผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดโดยเฉพาะ เช่น ผูกย่าม ผ้าคลุมเตียง ปลอกหมอน ผ้าขาวม้า ผ้านุ่ง ผูก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ปักลวดลาย เสื้อผ้าสำเร็จรูป ซึ่งสมัยนี้จะมีจำนวนมากกว่าสมัยก่อน

เส้นฝ้ายเป็นวัตถุดิบที่มีความสำคัญต่อคุณภาพของผ้า สถานประกอบการส่วนใหญ่หาซื้อเส้นฝ้ายมาจากร้านในตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งสั่งซื้อจากโรงงานในกรุงเทพฯ อีกที่ เส้นฝ้ายอีกประเภทจะเป็นฝ้ายที่ทำเอง ปักเองจากอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ หรือหาซื้อจาก อำเภอ ดอยเต่า และยังมีการย้อมด้วยสีธรรมชาติที่เป็นสีน้ำตาลอ่อน หรือภาษาพื้นเมืองเรียกว่าสีตุ่น

การกำหนดสีของเส้นฝ้าย ขนาดของเส้นฝ้าย และการกำหนดความแน่นหรือหลวมของเนื้อผ้า สิ่งเหล่านี้ยังมีความสัมพันธ์กับการควบคุมคุณภาพอย่างใกล้ชิด เจ้าของกิจการเองจะควบคุมคุณภาพได้

จากผลการวิจัยหัตถกรรมสิ่งทอในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ของไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี และคณะ (2528) พบว่าแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอส่วนใหญ่สถานประกอบการจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบเอง ซึ่งผลิตภัณฑ์ผ้าทอบางชนิดบางแบบ มีแบบไม่แตกต่างกันมากนัก และมีการเปลี่ยนแปลงแบบ ผลิตภัณฑ์จากชนิดหนึ่งเป็นอีกชนิดหนึ่งไปเรื่อย ๆ ไม่ซ้ำแบบเดิม เพราะส่วนใหญ่เห็นว่าผู้สั่งซื้อ จะต้องการสินค้าสลับกันไปและสินค้าบางชนิดขาดวัตถุดิบที่เคยใช้ จึงต้องเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังมีบางตัวอย่างที่เจ้าของอยากทดลองแบบลวดลายใหม่ ๆ จึงทำสินค้าเปลี่ยนแปลงลวดลายและแบบการทอให้ต่างจากเดิม ไม่ทำซ้ำ ถึงแม้จะเป็นที่ต้องการของตลาดอยู่

วิธีการหาตลาดและการส่งเสริมการขาย ส่วนใหญ่จะให้ลูกค้ามาติดต่อซื้อผลิตภัณฑ์ถึงสถานที่ ซึ่งจะจำหน่ายทั้งปลีกและเป็นที่แสดงสินค้าเพื่อส่งเสริมการขายด้วย และลูกค้าจะแนะนำกันต่อ ๆ ไปเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาจะเป็นวิธีการส่งตัวอย่างผลิตภัณฑ์ไปให้ลูกค้าดูก่อน คำแนะนำ

จากผู้ซื้อที่จะมีเกี่ยวกับด้านฝีมือ แบบ ลวดลายของผลิตภัณฑ์ ราคา และวัสดุที่ใช้ แต่ก็เป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่จะขายส่งกันภายในประเทศซึ่งจะเป็นประเภทผ้าทอ และผู้บริโภคจะมาซื้อโดยตรงถึงที่ คือ จังหวัดเชียงใหม่

สำหรับแพ้นผ้าฝ้ายกำลังได้รับความนิยมสูงมากขึ้นในกลุ่มผู้ที่มีกำลังซื้อสูง รวมทั้ง นิติสารแพ้นเสื้อผ้านักเน้นการใช้วัสดุจากฝ้ายที่ทอด้วยมือ และใช้วัสดุจากธรรมชาติ รวมทั้งมี การจัดแสดงแบบเสื้อผ้านักทอด้วยมือมากขึ้น มีบริษัทนำเที่ยวจัดชาวต่างประเทศเข้าชมการผลิต หัตถกรรมต่างๆ รวมทั้งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ด้วย นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองยังเหมาะที่จะ ใช้เป็นของขวัญ ของฝากด้วย เพราะไม่แตกหักง่าย น้ำหนักเบา ส่วนความต้องการรองลงมาจะเป็น ตลาดแห่งอื่นในประเทศที่สั่งซื้อเพื่อไปขายอีกทอดหนึ่ง ส่วนการบุกเบิกตลาดต่างประเทศ เป็นการลงทุนค่อนข้างมากและต้องมีกระบวนการมากมาย ต้องมีความรู้ประกอบด้วย การตลาด ต่างประเทศจึงค่อนข้างจะน้อย แต่ในขณะเดียวกันก็มีผลิตภัณฑ์คล้ายคลึงกันที่ผลิตจากโรงงาน อุตสาหกรรม ที่มีคุณภาพใกล้เคียงกันแต่ราคาถูกกว่า กำลังมีบทบาทเป็นคู่แข่งในกลุ่มผู้บริโภค ที่นิยมบริโภค สินค้าราคาถูกที่มีจำนวนมากขึ้น (ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2528)

ปัญหาของการผลิตผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ

ถึงแม้ว่าการทอผ้าฝ้ายมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษสืบต่อกันมา ซึ่งแทบจะเรียกว่าซึมซับใน สายเลือดของคนไทยก็ว่าได้ แต่อาชีพการทอผ้าฝ้ายมิได้ก้าวหน้าไปเท่าที่ควรจะเป็น ซึ่งมนตรี กรรพุมาลัย และคณะ ได้กล่าวว่าอาจจะมาจากสาเหตุ ดังนี้

1. ปัญหาด้านวัตถุดิบ

เนื่องจากการปลูกฝ้ายมีแมลงและศัตรูพืชรบกวนทำให้ได้ผลผลิตน้อย ซึ่งปริมาณ การผลิตได้น้อยกว่าปริมาณความต้องการมาก จึงต้องสั่งซื้อฝ้ายจากต่างประเทศทำให้ต้นทุน การผลิตสูงขึ้นผู้ผลิตจึงหันมาใช้เส้นใยประดิษฐ์ทดแทน (มานิช กองกะนั้นท์, 2538) ซึ่งสอดคล้อง กับรายงานการสำรวจกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติในภาคเหนือของประเทศไทย โดยมนตรี กรรพุมาลัย และคณะ ได้กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มชาวบ้าน ในเรื่องวัตถุดิบส่วนใหญ่จะเป็นเรื่อง ฝ้ายมีราคาสูง ร้อยละ 57.8 รองลงมาได้แก่วัตถุดิบสีย้อมธรรมชาติหายาก ร้อยละ 15.8

2. ปัญหาด้านเทคนิคการผลิต

ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงใช้กรรมวิธีแบบเก่ากล่าวคือ การปั่นด้ายการใช้ที่พื้นบ้าน ทำให้เส้นฝ้ายขนาดไม่ได้มาตรฐานและต้องใช้เวลาในการผลิต บางครั้งไม่สามารถจะผลิตได้ ทันตามคำสั่งซื้อ อย่างไรก็ตามปัญหานี้บางท่านเห็นว่า การทอผ้าฝ้ายเป็นลักษณะงานหัตถกรรม ที่ค่อนข้างเน้นศิลปะดังนั้นวัตถุดิบไม่ควรผ่านกรรมวิธีทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่วนบางท่านก็เห็น ว่าควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตให้ทันสมัยเพื่อจะได้ผลผลิตที่ได้มาตรฐานและประหยัด

เวลา (มานิช กงกะนันท์, 2538) นอกจากนี้จากรายงานการสำรวจกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ในภาคเหนือของประเทศไทย โดยมนตรี กรรพุมมาลย์ และคณะ ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า ปัญหาที่สำคัญในเรื่องเทคนิคการย้อมและทอ ได้แก่ การขาดคนสืบทอดความรู้เรื่องการย้อมและการทอ ร้อยละ 42.1 โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ไม่สนใจ รองลงมาได้แก่ ใช้เวลาในการย้อมมาก ร้อยละ 34.2 ขาดคนแนะนำเทคนิค ร้อยละ 13.2 ตามลำดับ (มนตรี กรรพุมมาลย์ และคณะ, 2540)

นอกจากนี้จากงานวิจัยหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน ของไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี ยังได้กล่าวอีกว่า ในบรรดาผู้ประกอบการ มีจำนวนไม่น้อยที่มีความคิดที่จะปรับปรุงวิธีการผลิตของตนให้ดีขึ้น ให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดีขึ้น ผลิตได้รวดเร็วขึ้น ต้นทุนต่ำลง แต่ผู้ประกอบการเหล่านี้ ร้อยละ 29 ประสบกับปัญหาการขาดความรู้ที่จะปรับปรุงวิธีการผลิตให้ดีขึ้น โดยเฉพาะปัญหาเรื่องสีตก เส้นฝ้ายที่ย้อมเองและเส้นฝ้ายที่ย้อมสำเร็จมาจากโรงงานที่มีสีเข้มมักจะตกสีง่าย จึงทำให้ผู้ซื้อลดความต้องการซื้อลง ซึ่งในเรื่องนี้ต้องแก้ไขจากโรงงานผลิตเส้นด้ายให้ปรับปรุงด้านสีให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพราะเส้นด้ายส่วนใหญ่ทั้งที่เป็นเส้นฝ้ายและเส้นไหมเป็นวัตถุดิบที่ต้องสั่งซื้อจากแหล่งขายใหญ่หรือโรงงานอุตสาหกรรมเกือบทั้งสิ้น ปัญหาเกี่ยวกับเทคนิคการผลิตในผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองอีกประการหนึ่งคือ ผ้าฝ้ายหดตัวเมื่อซัก และจะสังเกตได้ชัดเจนเมื่อนำไปซักด้วยเครื่องซักผ้าที่ใช้น้ำร้อนและอบแห้งด้วยเครื่องอบไฟฟ้า ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องนำไปแก้ไขในกระบวนการผลิตเส้นด้ายในโรงงานผู้ผลิต อาจจะทำให้ราคาเส้นด้ายมีราคาสูงขึ้นมาบ้าง แต่ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คุณภาพผ้าฝ้ายสูงขึ้น (ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี, 2528)

3. ปัญหาด้านสีย้อม

โดยเฉพาะสีธรรมชาติได้จากพืชชนิดต่าง ๆ นั้น ในการย้อมแต่ละครั้งจะได้สีไม่เหมือนเดิม เพราะชาวบ้านจะใช้วิธีกะประมาณ ดังนั้นในการสั่งซื้อของผู้บริโภคอาจจะได้สีไม่ได้ตามที่ต้องการ (มานิช กงกะนันท์, 2538) นอกจากนี้ จากรายงานการสำรวจกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติในภาคเหนือของประเทศไทย โดยมนตรี กรรพุมมาลย์ และคณะ ยังได้กล่าวถึงเรื่องนี้เพิ่มเติมว่าปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มทอผ้าในเรื่องสีย้อมที่สำคัญได้แก่ สีตก และสีซีด ร้อยละ 44.7 รองลงมาได้แก่ สีย้อมแล้วต่าง ร้อยละ 18.4 สินค้าไม่ได้เกณฑ์ตามใบสั่งซื้อและแข่งขันสู้สีเคมีไม่ได้ ร้อยละ 13.2 ตามลำดับ (มนตรี กรรพุมมาลย์ และคณะ, 2540)

4. ปัญหาด้านรูปแบบและลวดลาย

ผู้ผลิตส่วนใหญ่ไม่ค่อยจะสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ การผลิตยังคงยึดรูปแบบและประเภทเดิม ๆ ทำให้อุปทานของผลิตภัณฑ์มีมากกว่าอุปสงค์ในท้องตลาด ทำให้ราคาสินค้าลดลง การหารูปแบบเก่า ๆ ที่จำเจโดยสร้างสรรค์ประเภทผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายให้ตลาดได้มีโอกาเลือกก็จะเป็นทางหนึ่งที่จะกระตุ้นความต้องการของผู้บริโภค การวางลวดลายขนาดของผ้าทอประเภทผลิตภัณฑ์เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับความต้องการของ

ตลาดมากขึ้น โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ การนำเข้าฝีมือผสมผสานกับศิลปะที่พัฒนารูปแบบ ให้เข้ากับแนวโน้มความต้องการของตลาดถือเป็นเรื่องสำคัญ (มานิช กงกะนันท์, 2538)

5. ปัญหาด้านตลาด

เนื่องจากผลิตภัณฑ์ผ้าทอค่อนข้างมีจำกัดในหลาย ๆ ด้าน กล่าวคือ ผ้าฝ้ายทอมือ จะทำเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนเป็นอาชีพเสริมยามว่างจากการเกษตร ปริมาณผลผลิตขึ้นอยู่กับช่วงเวลารว่างของผู้ผลิต การผลิตจะผลิตตามที่ได้เคยทำกัน กลยุทธ์ทางการตลาดเป็นเชิงรับ มากกว่าเชิงรุกทำให้ผลิตภัณฑ์คงเหลืออยู่มากในขณะที่ตลาดก็ยังคงมีความต้องการ ผู้ผลิตส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้เรื่องการตลาด จึงสามารถขายสินค้าในตลาดระดับท้องถิ่นซึ่งค่อนข้างจำกัดและมักถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อ ทำให้ขาดแรงจูงใจที่จะปรับปรุงผลิตภัณฑ์ (มานิช กงกะนันท์, 2538) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน ของไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี กล่าวว่าปัญหาด้านการตลาดที่ผู้ประกอบการประสบอยู่ก็คือ การไม่มีความรู้ในการหาตลาดผู้ซื้อใหม่ ในแหล่งอื่น ไม่ทราบวิธีขยายความต้องการหรือการส่งเสริมให้มีการบริโภคมากกว่าเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จากการวิจัย พบว่าผู้ประกอบการร้อยละ 29 ประสบกับปัญหาดังกล่าว ผู้ประกอบการ บางรายไม่กล้าเสี่ยงต่อการโฆษณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของตนเอง ซึ่งนอกจากจะเป็นวิธีการที่ต้องใช้เงินทุนเพื่อการนี้มากแล้ว ก็ยังไม่มี ความมั่นใจว่าการโฆษณาดังกล่าวจะมีผลทำให้ยอดขายของตนเพิ่มขึ้นหรือไม่คุ้มค่ากับการลงทุนจำนวนมากหรือไม่ และถ้าหากสามารถทำให้ความต้องการของผู้บริโภคเพิ่มขึ้นได้จริงแล้ว สถานประกอบการของตนเองจะมีความสามารถผลิตสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นนั้นได้ทันหรือไม่ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นคำถามเกี่ยวกับความเสี่ยงที่ผู้ประกอบการเผชิญอยู่ และผู้ประกอบการเหล่านี้มักเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กซึ่งขาดความรู้ต่อวิธีการจัดการวางแผนธุรกิจสมัยใหม่ และขาดข่าวสารการตลาดเกี่ยวกับการค้าหัตถกรรมสิ่งทอทันต่อเหตุการณ์ในตลาดในระดับชาติและต่างประเทศ จึงทำให้การตัดสินใจต่อการเสี่ยงน้อยลง และยังพบว่าผู้ประกอบการในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูนที่เห็นว่าการปรับปรุงวิธีการผลิตจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นั้นก่อให้เกิดความเสี่ยงมากเกินไป คิดเป็นร้อยละ 7 และยังปรากฏว่าผู้ประกอบการร้อยละ 25 ยังไม่มีความคิดที่จะปรับปรุงวิธีการผลิต ซึ่งอาจจะเป็นเพราะความไม่กล้าเสี่ยงนี้ก็ได้

และยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ปัญหาที่สำคัญทางด้านการตลาดอีกอย่างหนึ่งคือ มีผลิตภัณฑ์คู่แข่งชั้นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันที่ทอด้วยเครื่องจักรจากโรงงานขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถผลิตสิ่งทอได้ในราคาต้นทุนที่ถูกกว่า จึงสามารถนำมาเสนอขายได้ในราคาที่ต่ำกว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองประมาณร้อยละ 15-20 นอกจากนี้คุณภาพของผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านั้นยังมีข้อได้เปรียบทางด้านปริมาณการผลิตเป็นจำนวนมากได้และยังมีความคุณภาพคงทน สีสันไม่ตก การดูแลรักษาและทำความสะอาดง่าย สะดวก และประหยัดเวลา ตรงกันข้ามกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมสิ่งทอที่ทอด้วยมือซึ่งใช้วัสดุสีดกง่าย การดูแลรักษาต้องให้ความระมัดระวัง

เป็นพิเศษ เช่นการชักผ้าฝ้ายที่ทอดด้วยมือจะต้องใช้เวลามากและทำด้วยความระมัดระวัง สืบบางสีตก จะใช้เครื่องชักผ้าชักรวมกันก็ไม่ได้ต้องชักต่างหาก การรีดบางครั้งก็รีดลำบากเพราะเส้นฝ้ายที่ใช้ทอดไม่มีความเรียบ เป็นต้น และการที่ต้องใช้เวลาในการผลิตเป็นเวลานานจึงทำให้มีปริมาณการผลิตไม่มาก เพราะฉะนั้นผู้ซื้อจะหันมาใช้ผลิตภัณฑ์สิ่งทอคล้ายคลึงกันจากโรงงานขนาดใหญ่มาทดแทนมากขึ้น นอกจากนี้ข้อได้เปรียบของผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากโรงงานที่ผลิตด้วยเครื่องจักรขนาดใหญ่ยังสามารถควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันไม่ว่าผลิตภัณฑ์นั้น ๆ จะมีปริมาณมากหรือน้อยก็ตาม เช่น การทำให้ผ้าผืนเป็นสีเดียวกันตลอดทั้งผืน ดังนั้นผู้ซื้อที่ต้องการสิ่งทอที่มีสีเดียวกัน มาตรฐานเดียวกัน สามารถหาซื้อได้ในปริมาณที่ตนต้องการ ซึ่งช่วยลดกรรมสิ่งทอที่ทอดด้วยมือยากที่จะควบคุมให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์จำนวนมากๆให้เป็นมาตรฐานเดียวกันได้ ซึ่งนับว่าเป็นข้อจำกัดอีกประการหนึ่งของผลิตภัณฑ์ที่ลดกรรมสิ่งทอที่ทอดด้วยมือ ซึ่งสนองตอบต่อความต้องการได้น้อยกว่าสิ่งทอที่ผลิตคล้ายคลึงกันจากโรงงานที่มีเครื่องจักรสำหรับทอดขนาดใหญ่

นอกจากนี้ ก็ยังพบว่าผู้บริโภคในประเทศส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อต่ำ มุ่งซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีราคาต่ำ จึงหันมาบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะคล้ายกับที่ลดกรรมผ้าทอดด้วยมือ ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้สามารถผลิตเป็นจำนวนมาก ด้วยเครื่องจักรในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีต้นทุนในการผลิตต่ำกว่า และยังทำให้ผู้ประกอบการอีกประเภทหนึ่งขึ้นมาคือ ผู้ที่ลงทุนในการนำผ้าฝ้ายทอดจากโรงงานขนาดใหญ่มาดัดเย็บเป็นเครื่องแต่งกายเน้นแบบทั้งที่เป็นแบบพื้นเมืองและแบบที่กำลังได้รับความนิยมจากวัยรุ่น ออกวางขายในท้องตลาดมากยิ่งขึ้น ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ค่อนข้างจะมีราคาถูก เหมาะสำหรับการซื้อเป็นของฝากหรือนำไปใช้สอยเอง จึงนับว่าผลิตภัณฑ์ประเภทดังกล่าวเป็นคู่แข่งขันของสินค้าที่ลดกรรมผ้าทอดพื้นเมืองในกลุ่มผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่มีรายได้ต่ำ และทำให้โอกาสที่จะส่งเสริมให้มีความต้องการซื้อในกลุ่มผู้ซื้อประเภทนี้ยากมากยิ่งขึ้น (ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี, 2528)

จากรายงานการสำรวจกลุ่มทอดผ้าย้อมสีธรรมชาติในภาคเหนือของประเทศไทย โดยมนตรี กรรพุมลย์ และคณะ ได้เพิ่มเติมว่า ปัญหาอุปสรรคของกลุ่มชาวบ้านในเรื่องของการตลาดที่สำคัญที่สุดคือการหาแหล่งขายที่ดีได้ยาก ร้อยละ 26.3 รองลงมาได้แก่ ต้นทุนสูง ขายได้กำไรน้อย ร้อยละ 18.4 และขายไม่ได้เงินสด ร้อยละ 15.8 ตามลำดับ (มนตรี กรรพุมลย์ และคณะ, 2540)

6. ปัญหาด้านการจัดการ

ในเรื่องของการจัดการส่วนใหญ่แล้วกลุ่มชาวบ้านจะมีปัญหาในเรื่องการขาดเงินทุนสำรวจที่จะซื้อวัตถุดิบ ร้อยละ 52.6 รองลงมาได้แก่ การทำบัญชีไม่เป็น ร้อยละ 15.8 และสมาชิกไม่มีเวลาทอด ร้อยละ 10.5 ตามลำดับ (มนตรี กรรพุมลย์ และคณะ, 2540)

7. ปัญหาด้านแรงงาน

จากการวิจัยของไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี พบว่าปัญหาสามารถแยกกล่าวได้เป็น 3 ปัญหาใหญ่ ๆ คือ ประการแรก เป็นปัญหาการขาดแคลนแรงงานในช่วงฤดูการเกษตร เนื่องจากแรงงานรับจ้างส่วนใหญ่ร้อยละ 73 เป็นสมาชิกในครอบครัวที่ประกอบอาชีพการเกษตร และมีส่วนร่วมในการทำการเกษตรของครอบครัวด้วย ประกอบกับการทำนาเป็นวิถีชีวิตของชาวนชนบท และคนในครอบครัวจะต้องร่วมแรงกันทำงานเมื่อถึงฤดูกาลทำนา สำหรับแรงงานหลักจำเป็นต้องหยุดทำงานหัตถกรรมทอผ้าในฤดูกาลทำนาทั้งฤดูเป็นระยะเวลาประมาณ 3-4 เดือน และแรงงานช่วยอาจไม่จำเป็นต้องหยุดงานเป็นระยะเวลาติดต่อกันนาน แต่ก็ต้องหยุดในช่วงที่มีกิจกรรมที่ต้องใช้แรงงานมาก เช่น ดำนา เกี่ยวข้าว นวดข้าว เป็นต้น ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถรับใบสั่งซื้อในปริมาณมากได้ เพราะไม่สามารถหาแรงงานมาทำงานได้ ทำให้เสียโอกาสในการขยายตัวของภาคหัตถกรรมไป ทั้งนี้เพราะความต้องการซื้อดังกล่าวจะระบุลักษณะพิเศษของผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของกิจการหรือธุรกิจนั้น ๆ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในสินค้าสำรองไม่สามารถสนองความต้องการดังกล่าวได้ หรือได้ก็เพียงบางส่วน ทำให้ผู้สั่งซื้อต้องยกเลิกคำสั่งซื้อไป การแก้ไขปัญหานี้ อาจทำการผลิตเก็บเป็นสินค้าสำรองไว้ล่วงหน้าให้มาก ๆ ซึ่งจะทำให้ได้ก็ต่อเมื่อมีเงินทุนมากพอ ผู้ประกอบการอาจต้องแบกรับภาระดอกเบี้ยเป็นระยะยาวนาน ซึ่งจะทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นตามไปด้วย

ปัญหาแรงงานอีกประการหนึ่งก็คือ การขาดแรงงานฝีมือ เป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากปัญหาแรงงานที่กล่าวแล้วข้างต้น กล่าวคือ การหยุดงานของแรงงานรับจ้างเพื่อไปทำการเกษตรเป็นเวลานานหรือเป็นบางระยะก็ตาม ทำให้ขาดการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง และยากต่อการยกระดับคุณภาพของการทอที่ตลาดต้องการ อีกทั้งยังขาดความสามารถในการปรับปรุงแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องอีกด้วย ดังจะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้แก่แรงงานรับจ้างและมักไม่มีแบบที่แน่นอน แต่เป็นการสั่งให้รับจากแบบเก่าที่ทำมาก่อน แรงงานรับจ้างที่ไม่ทำงานอย่างต่อเนื่องก็ย่อมไม่สามารถสร้างความคิดในการปรับปรุงจากแบบเดิมได้ดีเท่ากับช่างทอที่รับจ้างทำงานเป็นประจำ จากสภาพในปัจจุบันพบว่า สถานประกอบการในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูนยังขาดแคลนแรงงานฝีมือดังกล่าวอยู่มาก คิดเป็นร้อยละ 21 ของผู้ประกอบการทั้งหมด และนอกจากนี้ยังพบว่าแรงงานรับจ้างทอส่วนใหญ่เป็นคนที่มีความอายุน้อย ซึ่งจะต้องหยุดทำงานรับจ้างในอนาคตอันใกล้

ปัญหาด้านแรงงานประการสุดท้ายคือ ความไม่ซื่อสัตย์ของแรงงาน กล่าวคือ เมื่อผู้ประกอบการมอบวัสดุให้แก่แรงงานรับจ้างตามครัวเรือนต่าง ๆ นำไปทอที่บ้าน มักเกิดการสูญเสียวัสดุโดยตั้งใจขึ้น คือ แรงงานที่รับเส้นด้ายไปแล้วไม่นำไปใช้ทอตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ เช่น การทอเนื้อผ้าหยาบ ซึ่งจะทำให้ไม่ต้องใช้เส้นด้ายมากเท่าที่กะประมาณไว้ แล้วนำเส้นด้ายไปขาย

หรือทอเป็นผืน แล้วนำไปขายอีกต่อหนึ่ง การกระทำดังกล่าวนอกจากจะทำให้ต้นทุนการผลิตของผู้ประกอบการสูงขึ้นแล้ว ยังทำให้คุณภาพของผ้าทอต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้อีกด้วย สถานประกอบการบางแห่งแก้ไขโดยใช้วิธีการซักรีดน้ำหนักวัตถุดิบในขณะที่มีการจ่ายวัตถุดิบ และเมื่อนำผลิตภัณฑ์มาคืนก็ซักรีดน้ำหนักรวมของผลิตภัณฑ์อีกครั้งหนึ่ง ถ้าหากน้ำหนักรวมของผลิตภัณฑ์ต่ำไปกว่าที่กำหนด ผู้ประกอบการก็จะตำหนิและดักเตือน และถ้าหากยังกระทำอยู่ก็จะเลิกจ้าง สำหรับสถานประกอบการที่ทำการผลิตในโรงงานของตนเอง สามารถควบคุมคุณภาพได้อย่างใกล้ชิด และยังป้องกันปัญหาการสูญเสียเส้นด้ายได้ดีกว่า แต่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ก็ยังคงใช้วิธีการให้ผู้อื่นผลิตนอกสถานที่อยู่ ทั้งนี้เนื่องจากการผลิตในโรงงานของตนเองนั้นจะต้องมีโรงงาน จะต้องใช้ทุนในการสร้างโรงงาน ในการสร้างก็ทอผ้า จะต้องมีผู้ดูแล ฯลฯ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้เงินทุนไม่น้อย อีกทั้งยังมีปัญหาเรื่องการหาแรงงานให้มาทำงานที่โรงงาน ทั้งนี้ เพราะแรงงานในหัตถกรรมทอผ้าทั้งหมดในเชียงใหม่และลำพูนเป็นแรงงานหญิงทั้งสิ้น และเป็นแรงงานที่มีอายุมากแล้ว อีกทั้งประมาณร้อยละ 76 ยังเป็นแรงงานที่แต่งงานแล้ว ซึ่งมีความผูกพันและมีภาระกับครอบครัวสูง การที่จะปลีกตัว เพื่อไปทำงานนอกบ้านจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ค่อนข้างยาก นอกจากนี้การมีแรงงานในโรงงานยังต้องปฏิบัติตามกฎของกรมแรงงาน เช่น จะต้องมีการจ่ายค่าแรงขั้นต่ำตามกฎหมาย จะต้องมีการสวัสดิการให้แก่แรงงาน เป็นต้น อีกทั้งการตั้งโรงงานยังต้องถูกประเมินให้เสียภาษี ซึ่งทำให้อุตสาหกรรมต้องเพิ่มทุนในการดำเนินงานสูงจนไม่เกิดกำไร และปัญหาอีกปัญหาหนึ่งเกี่ยวกับการตั้งโรงงานที่ผู้ประกอบการมักจะต้องคำนึงถึงก็คือ ในช่วงที่ไม่มีการผลิตหรือมีการผลิตน้อย เพราะฉะนั้นโรงงานต้องไปทำการเกษตร โรงงานก็จะต้องเสียต้นทุนคงที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นต้นว่า ค่าบำรุงรักษา ค่าเช่า ค่ายาม ฯลฯ แต่ถ้าหากว่าใช้วิธีให้ผลิตนอกสถานที่ ผู้ประกอบการก็จะไม่เสียต้นทุนคงที่ดังกล่าว เมื่อหยุดการผลิตในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ปัญหาเหล่านี้จึงทำให้ผู้ประกอบการนิยมกระจายการผลิต โดยให้ผู้อื่นหรือตัวแทนทำการผลิตให้

8. ปัญหาด้านเงินทุน

การขยายกำลังผลิตและการขยายกิจการเพื่อเพิ่มปริมาณและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมสิ่งทอให้มากขึ้น สถานประกอบการจำเป็นต้องลงทุนเพิ่มขึ้นตามไปด้วย บางแห่งมีความประสงค์จะขยายกิจการแต่ก็ไม่สามารถทำได้เพราะไม่มีความสามารถในการหาเงินกู้ ไม่มีแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ วงเงินกู้ที่สามารถกู้ได้น้อยกว่าความต้องการ ไม่มีเงินออมของตนเองเพียงพอสำหรับการขยายกิจการเพราะผู้ประกอบการประเภทนี้ไม่ต้องการมีหนี้สินและเห็นว่าการเสียดอกเบี้ยเป็นการเสียเปรียบ อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ของไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี พบว่าส่วนมาร้อยละ 43 ประสบปัญหาเงินทุนในการที่จะปรับปรุงวิธีการผลิตให้ดีขึ้น ทนสม้ยขึ้น และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ส่วนการขยายการผลิตก็เช่นกัน กล่าวคือ ผู้ประกอบการร้อยละ 36 ประสบปัญหาการขาดแคลน

เงินทุน เพราะฉะนั้น ปัญหาเงินทุนจึงเป็นปัญหาใหญ่ทั้งในด้านการปรับปรุงวิธีการผลิตและการขยายกิจการ (ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี, 2528)

นอกจากนี้ กัส ศิริสัมพันธ์ ซึ่งเป็นผู้ประสานงานกลุ่มโครงการวิจัยและพัฒนาเรื่องสารย้อมสีธรรมชาติ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สรุปปัญหาและความต้องการของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ไว้ในรายงานสรุปการสำรวจกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ไว้ดังนี้

ตารางที่ 2.4 สรุปปัญหาและความต้องการของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
วัตถุดิบ (สีย้อม)	วัตถุดิบสีย้อมหายาก/ขาดแคลน ทำให้มีราคาแพง (ถ้าต้องซื้อ)	1. ความรู้ในการปลูกพืชที่ให้สีย้อมทดแทน 2. วิธีการสกัดสีเพื่อเก็บไว้ใช้
วัตถุดิบ (เส้นใยฝ้าย)	1. เส้นใยมีราคาแพง ทำให้ต้นทุนสูง 2. ปลูกฝ้ายไม่ได้ มีปัญหาเรื่องแมลงและพื้นที่ปลูก	ความรู้เรื่องการปลูกฝ้าย
การทอและกระบวนการย้อม	1. การย้อมใช้เวลานานและเปลืองเชื้อเพลิง 2. การทอใช้เวลานาน 3. ขาดคนสืบทอดความรู้ (การย้อมและการทอผ้า) 4. เทคนิคและกระบวนการย้อมยังไม่ได้มาตรฐาน ขาดการแนะนำส่งเสริม	1. เทคนิคการย้อมและกระบวนการใช้สารติดสีเพื่อปรับปรุงคุณภาพและความคงทนของสี 2. อุปกรณ์การย้อม 3. การเพิ่มเจดสี 4. เครื่องมือการทอเพื่อเพิ่มความเร็ว
การจัดการ	1. ขาดเงินทุนสำรองเพื่อซื้อวัตถุดิบ 2. รายได้ไม่เป็นที่พอใจแก่สมาชิก 3. สมาชิกไม่มีเวลาทอ/ไม่ให้ความร่วมมือ(ขาดแรงจูงใจ) 4. ผลิตและส่งสินค้าไม่ทัน 5. ทำบัญชีไม่เป็น	1. ทุนในการดำเนินงานและซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ 2. แหล่งทุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ 3. ส่งเสริมความรู้ด้านการตลาดและการขาย

ตารางที่ 2.4 สรุปปัญหาและความต้องการของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ (ต่อ)

ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
ผลิตภัณฑ์	1. สีย้อมไม่ติดสีตกซีดหรือต่าง 2. สินค้าที่ผลิตไม่ได้เกณฑ์ตามคำสั่งซื้อ (ปัญหาการควบคุมคุณภาพสินค้า)	1. เทคนิคการย้อมและการใช้สารติดสี 2. ความรู้ด้านการออกแบบตัดเย็บ 3. ความรู้ด้านการปรับปรุงคุณภาพสินค้าและระดมหรือความต้องการของผู้บริโภค
ตลาด	1. แข่งขันสู้คู่แข่งไม่ได้ 2. ต้นทุนสูง 3. ขยายยาก คนไม่นิยมซื้อ 4. ไม่มีแหล่งขายที่แน่นอน 5. ไม่ทราบวิธีการติดต่อหาตลาด 6. ขายไม่ใช้เงินสด	1. ความรู้และเทคนิคการตลาด 2. ความรู้ด้านการออกแบบตัดเย็บ 3. การบรรจุหีบห่อ

ที่มา : นภัศ ศิริสัมพันธ์, รายงานสรุปการสำรวจกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติในภาคต่าง ๆ

ของประเทศไทย ,2541 :12-13

บทที่ 3

ผลการวิจัย

การศึกษา "แนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ รวมทั้งความคิดเห็นต่อรูปแบบและผลิตภัณฑ์ดังกล่าว โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษา 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้ผลิตที่ดำเนินกิจกรรมการผลิต ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มผู้บริโภคที่ใช้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ เช่นกัน ดังนั้นผลการศึกษาวิจัยในบทนี้จึงแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ในทัศนะของกลุ่มผู้ผลิต ทั้งนี้การนำเสนอผลการวิจัยได้พิจารณาจากการใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้ผลิต เสื้อผ้าฝ้ายฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ และการทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มผู้บริโภคที่ใช้ ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ โดยในการนำเสนอผลการวิจัย ได้พิจารณาจากอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตามความเหมาะสม

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาแนวโน้มของรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติและปัญหาอุปสรรคของการผลิต ในทัศนะของกลุ่มผู้ผลิต

การศึกษาแนวโน้มของรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในทัศนะของกลุ่มผู้ผลิต เสื้อผ้าฝ้ายทอมือได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ผลิตเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 ตัวอย่าง ระหว่างวันที่ 14 ตุลาคม - 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541 โดยได้จำแนกกลุ่มผู้ผลิตเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ เพื่อการวิเคราะห์ออกเป็น 4 กลุ่มที่สำคัญคือ

1. กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม
2. กลุ่มร้านค้าปลีกออกแบบ
3. กลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ
4. กลุ่มชาวบ้านผู้ผลิต

(1) กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม ได้ทำการสัมภาษณ์ประกอบด้วยบริษัทพรหมชนะพานิชย์ จำกัด, บริษัทศรีแก้วการ์เมนต์จำกัด, บริษัทบ้านไทยการ์เมนต์จำกัดและ บริษัทไมตรีรุ่งเรือง สันกำแพงจำกัด ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเป็นเสื้อผ้าฝ้ายทอมือมีการผลิตและจำหน่ายเองทั้งปลีกและส่งให้ลูกค้าทั้งคนไทยและต่างประเทศซึ่งส่วนมากจะเป็นชาวญี่ปุ่น

รูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายของผู้ชาย ส่วนใหญ่เป็นเสื้อคอกลมแขนสั้น แขนยาว เสื้อเชิ้ต รองลงมาได้แก่ กางเกงขายาว เสื้อฮาวาย ตามลำดับ ราคาจะอยู่ในช่วง 180-400 บาท ต่อชิ้น ใน 1 เดือนผลิตได้ประมาณ 50-200 ชิ้นต่อแบบ

รูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายของผู้หญิง ส่วนใหญ่เป็นเสื้อคอกลมแขนสั้น แขนยาว แขนกุด เสื้อ ตามสมัยนิยม กระโปรง รองลงมาได้แก่ ชุดแซก ผ้าชีน กางเกง ราคาจะอยู่ในช่วง 100-600 บาท และใน 1 เดือน จะผลิตได้ประมาณ 50-200 ชิ้นต่อแบบ

ราคาของรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทั้งของผู้หญิงและของผู้ชาย ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับคุณภาพของเนื้อผ้า รูปแบบ และลวดลาย

การออกแบบ ส่วนใหญ่ทางโรงงานจะเป็นผู้ออกแบบเอง โดยดูตามความนิยมจาก นิตยสารแฟชั่น,โทรทัศน์ และทำตาม Order ที่ลูกค้าซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวญี่ปุ่นสั่งมา โดยส่วนใหญ่จะเป็นแบบประยุกต์ทุกรูปแบบ

ความคิดเห็นต่อแนวโน้มรูปแบบของเสื้อผ้าฝ้ายในอนาคต กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ให้ความคิดเห็นว่า ควรประยุกต์ไปเรื่อยๆตามยุคสมัย ยึดความต้องการของผู้ซื้อเป็นหลัก ซึ่งส่วนใหญ่ลูกค้าชาวญี่ปุ่นจะชอบแบบเรียบง่ายๆ ในขณะที่ลูกค้าคนไทย จะชอบแบบทันสมัย หรูหรา ใส่ทำงานได้ ในการประยุกต์ควรมีการประยุกต์ทั้งรูปแบบและลวดลายของผ้า เพราะถ้าผลิตแต่แบบเดิมก็จะขายได้ไม่มากนัก แต่ทั้งนี้แบบพื้นเมืองก็ยังน่าที่จะมีอยู่บ้าง เพื่อเป็นการอนุรักษ์รูปแบบพื้นเมืองไว้

ทางด้านปัญหาและอุปสรรคปรากฏดังนี้

1. ด้านวัตถุดิบ

- ฝ้ายมีราคาแพงขึ้นและเริ่มจะขาดตลาด ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ขายได้ในราคาเดิม
- สีฝ้ายมักไม่ตรงตาม Order

2. ด้านการผลิตและเทคนิคการผลิต

- เนื่องจากการทอมือ จึงทำให้ความแน่น-หลวมของเนื้อผ้าไม่สม่ำเสมอ

3. ด้านแรงงาน

- แรงงานเกียจคร้าน ไม่รู้งาน พุดยาก เลือกทำแต่างาง่ายๆ พอมีงานยากเข้ามากก็จะเกียจกันทำ

4. ด้านตลาดและราคา

- เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ ที่อยู่ในสภาวะวิกฤตในปัจจุบัน ส่งผลให้ค่าเงินบาท เงินเยนของญี่ปุ่นขึ้น ๆ ลง ๆ ทำให้การตั้งราคาเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะต้นทุนการผลิตขึ้น ๆ ลง ๆ บางครั้งสั่งของไปในราคาหนึ่ง เมื่อถึงเวลารับของ กลับต้องจ่ายมากขึ้นตามค่าเงิน ในขณะที่ราคาขายไม่สามารถขึ้นตามได้

5. ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์

- ผ้าฝ้ายมักไม่ทน เนื้อผ้าหยาบ และยุ่ย
- ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลมาก คือต้องซักแห้ง
- สีมักซีดเร็ว เวลาซักสีจะตกมาก

(2) กลุ่มร้านค้าปลีกออกแบบ เป็นกลุ่มที่มีการออกแบบเสื้อผ้าเองและจำหน่ายเอง โดยได้ทำการศึกษารวม 9 ร้านประกอบด้วย ร้านคลาสสิกโมเดล, ร้านสี่สันพรรณไม้, ร้านนันทขว้าง, ร้านจอมทองผ้าฝ้าย,ร้านสิริธร,ร้านคุณบุญริน ร้านฝ้ายจิตกาตญจน์,ร้านมูลมัง และร้านเวลคัม ซึ่งพบข้อมูลที่น่าสนใจกล่าวคือ การผลิตของกลุ่มร้านค้าปลีกออกแบบทั้ง 9 ร้านจะผลิตและจำหน่ายเอง ลักษณะของผลิตภัณฑ์จะเป็นแบบสมัยนิยม โดย เสื้อชาย ส่วนใหญ่จะเป็นเสื้อเชิ้ต รองลงมาได้แก่ กางเกงสแลคเอวชอบยางยืด เสื้อคอกลมแขนสั้น แขนยาว ตามลำดับ โดยราคาจะอยู่ในช่วง 100-760 บาท ใน 1 เดือนผลิตแบบละ 20-1,000 ชิ้น ขึ้นอยู่กับลักษณะและขนาดของร้าน เช่น ร้านจอมทองผ้าฝ้าย มีลักษณะทั้งขายปลีก ขายส่ง จึงขายในราคาต่ำคือประมาณ 100 บาท การผลิตต่อเดือนจะผลิตในปริมาณมาก คือ ประมาณ 1,000 ชิ้น ต่อแบบ เนื่องจากต้องขายส่งตามร้านด้วย ในขณะที่ร้านสิริพรรณไม้ เน้นขายปลีกอย่างเดียว แต่ละแบบจึงผลิตออกไม่มากนัก ประมาณ 20 ชิ้นต่อเดือนเท่านั้น แล้วแต่ลูกค้าจะสั่งแบบไหน ราคาก็อยู่ประมาณชิ้นละ 500 บาท เนื่องจากเป็นการขายปลีกที่แต่ละร้านผลิตในปริมาณไม่มากนัก จึงทำให้สินค้ามีราคาที่แพงกว่า

ส่วนรูปแบบเสื้อผ้าหญิง ส่วนใหญ่เป็น เสื้อคอกลมแขนสั้น , แขนยาว, แขนกุด รองลงมาคือ ผ้าชีน, กระโปรงทรงตรง ทรงเอ ทั้งสั้นและยาว เอวชอบยางยืด ตามลำดับ ราคาอยู่ในช่วง 180-4,500 บาท ใน 1 เดือนผลิตแบบละ 10-1,000 ชิ้น ขึ้นอยู่กับลักษณะขนาดของร้าน เนื้อผ้าหลากหลาย และความสวยงาม ร้านที่มีความหรูหรา มีลูกค้าตั้งแต่ระดับกลางถึงระดับสูง เช่น ร้านเวลคัม , ร้านคลาสสิกโมเดล จะเป็นร้านที่ขายผลิตภัณฑ์ในราคาสูง ปริมาณการผลิตต่อแบบต่ำคือราคาประมาณ 700 บาทขึ้นไป การผลิตต่อแบบ 10-50 ชิ้น ต่อเดือน ในขณะที่ร้านที่มีลูกค้าตั้งแต่ระดับกลางลงมาจะเป็นร้านที่ขายผลิตภัณฑ์ในราคาที่ต่ำกว่า คือประมาณ 200 บาท ผลิตทีละมาก ๆ คือ 1,000 ชิ้นต่อแบบต่อเดือน เป็นการลดต้นทุน ร้านค้าลักษณะนี้ เช่น จอมทอง

ผ้าฝ้าย นอกจากนี้อาจยังขึ้นอยู่กับแบบและลวดลาย เช่น ผ้าขึ้นตีนจก ที่มีจกที่ลวดลายทอยาก ละเอียด สวยงาม ก็จะมีราคาถึงผืนละ 3,000-4,500 บาท อย่างเช่นที่ร้าน คลาสสิกโมเดล

รูปแบบเสื้อผ้าฝ้าย รูปแบบต่างๆของร้านค้าทั้ง 9 กลุ่ม ส่วนใหญ่ทางร้านออกแบบเอง และลูกค้าเป็นผู้ออกแบบให้ด้วย รองลงมาได้แก่ การดูหนังสือแฟชั่นประกอบ ซึ่งลูกค้าจะมีทั้งคน ในจังหวัดเชียงใหม่ ต่างจังหวัด และต่างประเทศ

ความคิดเห็นต่อแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายในอนาคต กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า รูปแบบควรประยุกต์ให้ทันสมัยและสีสันต้องสดใส ดูแล้วไม่หมองคล้ำ ไม่เหมือนเป็น เสื้อผ้าเก่า เสื้อผ้ามีความคงทนขึ้น ดูแลกรักง่ายขึ้น โดยสามารถซักได้ด้วยเครื่องซักผ้า มีการเพิ่มเติมประโยชน์ใช้สอย เช่น กระเป๋ กระดุม ลวดลายไทย เพิ่มความสะดวกสบายในการสวมใส่ เช่น กางเกงควรใช้เอวยางยืด แทนแบบผูก รูปแบบของคอ แขน เอว รูปทรง ให้สามารถใส่ในชีวิตประจำวันได้ ปรับให้เข้ากับภูมิอากาศของบ้านเรา กระตุ้นให้คนเห็นความสำคัญของผ้าฝ้ายที่มีต่อตนเอง สุขภาพ เมื่อคนมีความรู้ ความเข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็จะเห็นคุณค่า และจะประยุกต์ใช้ได้เอง

วัตถุประสงค์หลักที่ต้องมีการประยุกต์รูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายก็เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่มีความหลากหลายขึ้น ยึดความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก ซึ่งลูกค้าที่น่าจะชอบผ้าฝ้ายทอมือย่อมมีธรรมชาติ ได้แก่ กลุ่มคนชั้นสูง ทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะลูกค้าชาวญี่ปุ่น เพราะคนกลุ่มนี้อ่านาการซื้อสูง และเมื่อกับเสื้อผ้าที่เลิศหรูมีเย็บห่อ มีการออกแบบที่วิจิตรพิศดาร จึงหันกลับมาพอใจกับรูปแบบที่เรียบ ๆ ง่าย ๆ มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติมากที่สุด ซึ่งเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย่อมมีธรรมชาตินี้สามารถตอบสนองความต้องการได้มากที่สุด

แต่ก็มีบ้างที่มีความคิดเห็นว่าควรอนุรักษ์รูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายแบบพื้นเมืองไว้ โดยให้เหตุผลว่า การอนุรักษ์แบบพื้นเมือง เป็นจุดขายที่สำคัญของร้านที่สามารถดึงดูดลูกค้าให้เข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์ของทางร้านได้ และเสื้อผ้าฝ้ายแบบพื้นเมืองยังเป็นของที่มีคุณค่าด้านจิตใจ สามารถเก็บสะสมเป็นมรดกได้ ลูกค้าส่วนใหญ่ของร้านจึงมักเป็นพวกนักอนุรักษ์ ซึ่งต้องการความสดชื่น จิตใจ ที่ได้สัมผัส ครอบครอง ความสวยงามตามธรรมชาติไว้

อีกเหตุผลหนึ่งที่ทางร้านไม่คิดประยุกต์รูปแบบใหม่ ๆ ก็เนื่องมาจาก เสื้อผ้าฝ้ายเป็นเสื้อผ้าที่ออกแบบยากที่สุด ในขณะเดียวกันก็เลียนแบบได้ง่ายที่สุด คิดออกแบบยาก แต่พอมีคนซื้อไปดู ก็สามารถเลียนแบบได้หมด จึงไม่มีประโยชน์อะไรที่จะคิดออกแบบใหม่ ๆ เพราะคิดออกมาเท่าไร ก็จะมีคนเลียนแบบหมด และคิดว่า เราสู้ต่างประเทศไม่ได้ในเรื่องของการพัฒนารูปแบบ เนื่องจากต้นทุนการผลิตของเขาดูแพงกว่ามาก จึงสามารถออกแบบได้หลากหลายรูปแบบ และขายได้ในราคาไม่สูงมากนัก ในขณะที่ผ้าฝ้ายทอมือย่อมมีธรรมชาติของคนไทย มีต้นทุนการผลิตที่สูงกว่า จะดัดแปลงให้หลากหลายมากนักคงไม่ได้ เช่น ลูกไม้ฝรั่งขายได้ในราคา 200 บาท ในขณะที่

กช 646.3

ลงทะเบียน.....เลขที่.....๐๔๑๖๒๔
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ลูกไม้ฝ้ายฝ้ายของคนไทยมีราคาถึง 500 บาท ดังนั้น ผลิตภัณฑ์พื้นเมืองออกมาอย่างเดียวยังจะคุ้มค่า และสบายใจกว่า (F)

ทางด้านปัญหาและอุปสรรคในการผลิตเสื้อฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาตินั้น ปรากฏ

ดังนี้

1. ด้านวัตถุดิบ

- ในเรื่องความคงเส้นคงวาของวัตถุดิบ เช่น ขนาดของเส้นด้ายไม่เรียบ ความแน่น ความหลวมของเส้นด้ายไม่เท่ากัน ไม่ได้มาตรฐาน เช่นเดียวกับสีฝ้ายที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติมักได้สีที่ไม่ตรงตาม order ในการย้อมแต่ละครั้งจะบังคับให้ได้สีเดิมไม่ได้ ควบคุมไม่ได้
- วัตถุดิบที่ใช้ย้อมหายากขึ้น ต้องเข้าไปบุกเบิกทำลายป่า ซึ่งผิดกฎหมาย
- ฝ้ายมีคุณภาพไม่ดี เป็นฝ้ายที่ปนกรวด
- ร้านค้าไม่ทราบแหล่งที่ผลิตผ้าฝ้ายทอมือ ที่ย้อมสีธรรมชาติจริง ๆ ที่ผ่านมามีชาวบ้านมักจะโกหกว่าเป็นการย้อมด้วยสีธรรมชาติจริง ๆ ซึ่งลูกค้าที่ดูออก ก็จะทราบได้ทันทีว่าเป็นการผสมสีเคมีลงไปด้วย ทำให้ทางร้านไม่สามารถพูดกับลูกค้าได้อย่างเต็มปากกลัวว่าจะเสียเครดิต เพราะโดยส่วนตัวแล้วไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ ในการดูสีบางครั้งจึงแยกแยะไม่ได้ว่า ฝ้ายผืนไหนเป็นการย้อมด้วยสีธรรมชาติจริง ๆ หรือเป็นการผสมด้วยสีเคมี เพราะฉะนั้นทางร้านจึงอยากทราบแหล่งผลิตผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติจริง ๆ ที่ไว้ใจได้ จะได้บอกลูกค้าได้อย่างสบายใจว่าจะไม่มีปัญหาตามมาภายหลัง

2. ด้านการผลิตและเทคนิคการผลิต

- เนื่องจากการทอด้วยมือจึงช้า บางครั้งเสร็จไม่ทันตาม order เช่นเดียวกับการย้อมด้วยสีธรรมชาติที่ต้องผ่านขั้นตอนที่ยุงยากหลายชั้น ทำให้ย้อมได้ครั้งละไม่มาก เกิดความล่าช้า ไม่ทันกำหนดเวลา

3. ด้านแรงงาน

- แรงงานทอผ้าจะมีจำนวนไม่แน่นอน แล้วแต่ฤดูกาล เช่น ถ้าช่วงทำนาคนทอก็จะน้อยลง หรือช่วงเก็บลำไย แรงงานก็จะเก็บลำไยมากกว่าเพราะมีค่าแรงที่สูงกว่าการทอผ้า
- วิถีชีวิตชนบทรอบบ่อบึงของชาวบ้านไม่เอื้ออำนวยให้ทำงานได้ตลอดเวลา มักขาดงานบ่อย เช่น ไปงานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ทำให้ได้งานไม่ตรงตามกำหนดเวลาที่นัดไว้กับผู้ซื้อ

- แรงงานขาดความซื่อสัตย์ เอาตัวอย่างผ้ามาให้ดูอย่างหนึ่ง แต่พอส่งทอดต่อไป กลับได้ผ้าที่มีคุณภาพอีกอย่างหนึ่ง เช่น หน้าผ้าแฉกเงย ความยาวของผ้าสั้นลง การย้อมยังมีรอยต่าง เป็นที่ ๆ
- ค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น ในขณะที่ยังต้องขายผลิตภัณฑ์ในราคาเดิม

4. ตลาดและราคา

- ต้นทุนสูงขึ้นแต่ขายได้ในราคาเดิม ปีนี้ผ้าขึ้นราคาจาก 700 บาท เป็น 900 บาท บางครั้งต้องยอมขายเสื้อผ้าในราคาถูก เพราะไม่มีเงินทุนหมุนเวียน คนที่รวยก็คือ พ่อค้าคนกลาง นอกจากราคาผ้าจะขึ้นแล้ว ยังพบอีกว่า ต้นทุนในการย้อมด้วยสีธรรมชาตินั้นแพงกว่าการย้อมโดยใช้สีเคมี
- ตลาดมีความต้องการสินค้าที่มีสีสันสวยงาม คงทน และมีราคาปานกลาง ซึ่งในขณะนี้ผ้าฝ้ายทอมือ ย้อมสีธรรมชาติยังทำให้มีสีสันสวยงาม คงทน และราคาปานกลางยังไม่ได้

5. ด้านรูปแบบและผลิตภัณฑ์

- รูปแบบถูกลอกเลียนแบบ จากชาวบ้าน ซึ่งเมื่อเลียนแบบกันมากขึ้น จึงทำให้รูปแบบนั้นดูไม่มีราคา
- รูปแบบปัจจุบันที่เป็นแบบพื้นเมือง คนทั่วไปมักคิดว่าใส่แล้วเซย แก่ บางโรงแรมไม่ให้คนใส่หม้อห้อมเข้าโรงแรม

6. ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์

- เสื้อผ้าฝ้าย เมื่อใส่แล้ว มักเป็นถุง บริเวณข้อศอก กัน เสียรูปง่าย
- เสื้อผ้าฝ้ายสีดกง่าย ดูแลรักษายาก ถ้าซักแห้งก็แพงเกินไป
- การย้อมสี มักเป็นต่าง การต้มสีควบคุมให้ทั่วทั้งผืนทำได้ยาก
- เส้นผ้าติดกันเป็นปมใหญ่ เส้นไม่สม่ำเสมอ ทำให้เนื้อผ้าไม่เรียบ ตัดออกมาแล้วดูไม่เรียบร้อย
- เส้นผ้าเนื้อหนาไม่เหมาะกับสภาพอากาศในบ้านเรา เมื่อตัดเย็บออกมาแล้วใส่ไม่ได้ เพราะร้อน (F)

(3) กลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ ได้ทำการศึกษากลุ่มสตรีสหกรณ์อำเภอแม่แจ่ม ตั้งอยู่ที่ 59/1 หมู่ 3 ถนน สุดสนธิ ตำบล ช่างเคื่อง อำเภอ แม่แจ่ม จังหวัด เชียงใหม่ กลุ่มสตรีสหกรณ์เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2540 เริ่มต้นด้วยการกู้เงินจากกรมส่งเสริมสหกรณ์จำนวน 5 แสนบาท โดยเสียดอกเบี้ยร้อยละ 8 ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 39 กลุ่ม หรือประมาณ 401 คน เริ่มแรก จะให้แม่บ้านแต่ละกลุ่มนำผ้าทอมารวมกันแล้วขาย ซึ่งจะเป็นผ้าตีนจกอย่างเดียว เวลาขายจะหาผ้าทอที่เข้ากันได้กับตีนจกมาไว้ด้วยกัน การขายจะใช้วิธีฝาก

คนในหน่วยงานต่าง ๆ ไปขาย ซึ่งจะขายได้ดีกว่าขายเอง โดยให้ 10 % ส่วนมากจะขายต่างจังหวัด และที่กรุงเทพฯ ในระยะแรกขายได้ดีมากประมาณ 6-7 แสนบาทในครึ่งปีรวมจักสานด้วย เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วจะได้กำไรประมาณ 6-7 หมื่นบาท ต่อมาผ้าเป็นผืนขายยากขึ้น จึงนำผ้าทอเป็นผืนมาแปรรูป โดยส่งไปแปรรูปที่จังหวัดสุโขทัยแล้วส่งกลับมาให้ทางกลุ่มขายเอง รายได้ที่ได้จากการขายเสื้อแปรรูป จะหักต้นทุน เบี้ยเลี้ยงคนขาย ที่เหลือเป็นกำไรจะลงบัญชีไว้เป็นของกลุ่ม

- ลักษณะของรูปแบบเสื้อผ้าที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

การแปรรูปในปัจจุบันส่วนมากจะเป็นเสื้อคลุมทั้งของผู้หญิงและผู้ชาย ซึ่งส่วนมากจะใช้ตีนจกผสมผ้าฝ้าย เป็นเสื้อคลุมทั้งแบบแขนสั้นและแขนยาว คอเสื้อเป็นแบบคอกลมและคอจีน ส่วนมากรูปแบบจะเป็นแบบที่ประยุกต์แล้ว จะไม่มีแบบพื้นเมือง เพราะลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นคนต่างจังหวัด บางทีลูกค้าก็ส่งแบบมาให้ตัด จำนวนการส่ง ถ้าเป็นที่กรุงเทพฯ จะส่งเป็นพันตัว เป็นเสื้อคลุมและเสื้อสำเร็จรูป ส่วนตลาดต่างประเทศจะเป็นประเทศญี่ปุ่น ส่วนมากจะสั่งเป็นผ้าปูโต๊ะ ถูย้อม ผ้าขาวม้า ผ้ารองจาน จำนวนเป็นหลักพันผืนขึ้นไป ปริมาณการผลิตเสื้อคลุมจะผลิตได้ประมาณ 10 ตัวต่อเดือน ราคาตั้งแต่ 1,500 บาทขึ้นไป ส่วนเสื้อสำเร็จรูปจะมีราคาอยู่ในช่วง 650 - 750 บาท ขึ้นอยู่กับปริมาณของจกที่ตกแต่งถ้ามีจกตกแต่งมากก็จะมีราคาแพงกว่าที่มีจกตกแต่งน้อย

- แนวโน้มของรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในอนาคต

ในอนาคตจะผลิตรูปแบบที่สามารถใส่ในชีวิตประจำวันได้เช่น ใส่ไปทำงาน และเสื้อควรเป็นเสื้อแขนสั้นมากขึ้น มีการตัดเย็บที่ดี ประณีตขึ้น กระดุมก็ควรใช้ชนิดดี รูปแบบโดยทั่วไปจะเป็นแบบประยุกต์ และ คิดว่าราคาควรจะลดลงจากเดิมประมาณ 600-800 บาท ขึ้นไป

(4) กลุ่มชาวบ้านผู้ผลิต ในการศึกษากลุ่มชาวบ้านผู้ผลิตได้ศึกษาจำนวน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มชาวบ้านหมู่ 2 ตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มทอผ้าบ้านป่าแดด หมู่ 4 ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มชาวบ้านหมู่ 4 ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มชาวบ้านหมู่ 5 ตำบลออนเหนือ กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มบ้านไร่ไผ่งาม อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจากการศึกษาพบการผลิตเสื้อผ้าฝ้ายของชาวบ้านเป็นการผลิตเอง มีการจำหน่ายทั้งปลีกคือออกร้านตามงานต่าง ๆ และส่งขายที่ตลาดต้นลำไย ตลาดสมเพชร ร้านจันทร์สม ร้านแพรวา โครงการหลวงดอยตุง จังหวัดพิจิตร จังหวัดกำแพงเพชร กรุงเทพฯ

รูปแบบเสื้อผ้าชาย ส่วนใหญ่เป็นเสื้อคอกลมแขนสั้น รองลงมาคือ เสื้อคอกลมแขนยาว, กางเกงสะดอ ราคาอยู่ในช่วง 120-500 บาท ในหนึ่งเดือนผลิตได้ประมาณ 30-90 ชิ้นต่อแบบ ขึ้นอยู่กับฤดูกาล เทศกาล ซึ่งส่วนใหญ่ก็แล้วแต่ลูกค้าจะสั่งเป็นสำคัญ

รูปแบบเสื้อผ้าหญิง ส่วนใหญ่เป็นเสื้อคอกลมแขนสั้น แขนกุด แขนยาว รองลงมา ได้แก่ เสื้อสมัยนิยม (แบบเจนจิรา เป็นเสื้อเอวลอย ป้ายข้าง ตามละครในโทรทัศน์) กางเกงสะดอ และผ้าขึ้น ราคาอยู่ในช่วง 130-250 บาท ใน 1 เดือนผลิตได้ 30-100 ชิ้น ต่อแบบ

การออกแบบส่วนใหญ่ทางกลุ่มจะออกแบบเองโดยดูจากหนังสือแฟชั่น ประกอบกับ คำแนะนำและ ความต้องการของลูกค้าด้วย แหล่งผู้สั่งจะเป็นลูกค้าเข้ามาสั่งโดยตรง ซึ่งมีทั้งใน จังหวัดเชียงใหม่ และต่างจังหวัด เช่นแม่ฮ่องสอน กรุงเทพฯ ดาก นครสวรรค์ ซึ่งมักจะสั่งเป็น รูปแบบเสื้อป้ายข้างแบบเจนจิรา เป็นแบบเรียบ ๆ ต่างประเทศก็มีบ้าง เป็นแบบกางเกงสะดอ

หน่วยงานที่เข้ามาแนะนำในเรื่องการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า ส่วนใหญ่เป็น หน่วยงานของเอกชน ได้แก่ YMCA, โครงการแคร์ ของ NGO ส่วนหน่วยงานของรัฐได้แก่ ศูนย์ ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

ในเรื่องของรูปแบบเสื้อผ้าฝ่ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในอนาคต กลุ่มชาวบ้านส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า น่าจะมีการประยุกต์ให้ทันสมัยขึ้น จะได้มีรูปแบบหลากหลาย ส่งผลให้ตลาด กว้างขึ้น ขายให้ลูกค้าได้หลายกลุ่ม หลายประเภท จะได้ขายได้มากขึ้น และนอกจากจะประยุกต์ ในเรื่องของรูปแบบแล้ว ลวดลายก็เป็นสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ในอนาคตควรจะสรรหาลวดลาย แปลก ๆ ใหม่ ๆ มาประดับตกแต่งให้ผ้ามีความสวยงาม และแปลกตามากขึ้น เหตุผลที่สำคัญอีก ประการหนึ่งก็คือในเรื่องของคุณภาพของผ้า ผ้าฝ่ายทอมือย้อมสีธรรมชาติมักไม่ค่อยคงทนแข็งแรง ใส่ได้ไม่นาน ก็จะมีรูปร่าง ดูเลอะช้ำง่าย สีดกง่าย ทำให้ดูเก่าเร็ว อีกทั้งยังมีราคาแพงอีกด้วย

ชาวบ้านบางส่วน มีความคิดเห็นว่า ในเรื่องของรูปแบบเสื้อผ้าฝ่ายทอมือนี้น่าจะมีการอนุรักษ์รูปแบบพื้นเมืองเดิม ๆ ไว้ แต่ทั้งนี้ก็ต้องเป็นการอนุรักษ์ที่ผสมผสานเอาแบบสมัยใหม่ เข้าไปด้วย เพื่อขยายตลาดให้กว้างขึ้น จะได้ขายดีขึ้น

โดยสรุป รูปแบบของเสื้อผ้าฝ่ายทอมือย้อมสีธรรมชาติจะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับ ความต้องการของลูกค้าในอนาคตเป็นหลัก ลูกค้าต้องการแบบไหน ผู้ผลิตก็จะผลิตแบบนั้น ๆ ออกมา

ปัญหาและอุปสรรคของการผลิตเสื้อผ้าฝ่ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ

1. ด้านวัตถุดิบ

ด้านย้อมมีราคาแพงขึ้น ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น แต่กลับขายผลิตภัณฑ์ได้ในราคาเดิม การย้อมด้วยสีธรรมชาติ สีมักจะติดเพี้ยนไป ไม่ตรงตาม order และการตัดไม้มาทำสีย้อม ยังทำ ได้ยาก เนื่องจากผิดกฎหมาย

2. การผลิตและเทคนิคการผลิต

ผ้าฝ่ายแปรรูปได้ไม่มากนัก และชาวบ้านยังขาดความรู้เรื่องการออกแบบอยู่มาก

3. แรงงาน

ปัจจุบันแรงงานผู้ผลิตเสื้อผ้าฝ้าย จะเป็นผู้สูงอายุ อนาคตอาจไม่มีคนสืบทอด
เด็กรุ่นใหม่ทำไม่เป็น เพราะหันไปเป็นแรงงานรับจ้างในโรงงานกันหมด เพราะรายได้ดีกว่า

4. ตลาดและราคา

ลูกค้ามักมองว่าเสื้อผ้าฝ้ายมีราคาแพง จึงหาตลาดได้ยาก การฝากขายตามร้าน
มักจะเก็บเงินไม่ได้ หรือได้ช้า ทำให้ไม่มีเงินหมุนเวียนภายในกลุ่ม หรือ บางครั้งการฝากขายตาม
ร้านทางร้านก็จะเอากำไรอีกต่อหนึ่ง ทำให้สินค้ามีราคาสูงขึ้น จะขายได้ยากขึ้น และการขายส่ง
ผู้ผลิตมักได้ราคาถูกลงมาก ยิ่งถ้าสีไม่ตรงตาม order หรือผิดเพี้ยนไปก็จะถูกกดราคาลงไปอีก

5. รูปแบบและผลิตภัณฑ์

ส่วนใหญ่เป็นแบบเดิม ๆ ไม่ค่อยมีการพัฒนารูปแบบให้หลากหลายมากนัก
เพราะไม่มีความรู้ในเรื่องของการออกแบบ และรูปแบบมีการเลียนแบบกันมาก เพราะทำได้ง่าย
อีกทั้งในเรื่องของการกำหนดขนาด (size) มักไม่ได้มาตรฐานตามความต้องการของลูกค้า

6. คุณภาพของผลิตภัณฑ์

มักใส่ได้ไม่นาน สีตกง่าย โดยเฉพาะถ้าใช้สีเคมีจะตกมากกว่าการใช้สีธรรมชาติ
ชาวบ้านยังขาดความรู้ในการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์

จากการศึกษาในกลุ่มบ้านไร่ไผ่งาม ของคุณ เสาวนีย์ บันสิทธิ์ ปรากฏว่า มีปริมาณการ
ผลิตผ้าทอเป็นผืนประมาณ 1,000 ผืนต่อเดือน ซึ่งช่างทอแต่ละคนทอได้ประมาณ 30 ม้วนต่อเดือน
ต่อคน ซึ่งบ้านไร่ไผ่งามทั้งผลิตและจำหน่ายผ้าทอเอง โดยแหล่งผู้สั่งซื้อจะมาจากลูกค้าโดยตรง
ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวญี่ปุ่น

ทัศนะต่อรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในอนาคต คุณเสาวนีย์คิดว่าขึ้นอยู่กับ
ความต้องการของผู้บริโภค ปัจจุบันเศรษฐกิจไม่ดี ลูกค้ามักจะไม่เรื่องมาก เขาเป็นแบบเรียบ ๆ ง่าย ๆ
อะไรก็ได้ ซึ่งในเรื่องนี้ถ้ามองในแง่ของการอนุรักษ์ การผลิตผ้าทอแบบง่าย ๆ ไม่พิถีพิถันนั้น เพียง
ในระยะเวลาสั้น ๆ ก็อาจทำให้งานฝีมือที่เป็นมรดกตกทอดของล้านนาไทยหมดไปได้

นอกจากนี้ คุณเสาวนีย์ยังได้ให้ทัศนะว่ารูปแบบของเสื้อผ้าฝ้ายน่าจะมีการพัฒนาไป
เรื่อย ๆ ต้องมีความหลากหลายจะได้ตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่มีความหลากหลายได้
เราประยุกต์แบบพื้นเมืองและแบบทันสมัยรวมกันโดยการอนุรักษ์ในหลักการ คือย้อมโดยใช้สีธรรมชาติ
แต่รูปแบบต้องประยุกต์ให้ทันสมัย ต้องสร้างสรรค์ให้ดี มีการประดับตกแต่งด้วยลวดลายผ้าแบบ
ต่าง ๆ เพราะรูปแบบหนึ่ง ๆ มีจุดอึดตัวของมัน ต้องมีการพัฒนาไปเรื่อย ๆ

ปัญหาและอุปสรรคของการผลิตผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มบ้านไร่ไผ่งาม

1. ด้านวัตถุดิบ

ฝ้ายมีราคาแพงขึ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์ต้องแพงตามไปด้วย

2. แรงงาน

ชาวบ้านที่มาทอผ้ามักชี้เกียจ ไม่รู้งาน ไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน และแรงงานส่วนใหญ่มักเป็นผู้สูงอายุมากกว่าคนหนุ่มสาวเพราะคนหนุ่มสาวเห็นว่าเป็นงานที่น่าเบื่อ ไม่มีความอดทนพอ

3. ตลาดและราคา

บางคนไม่พอใจในราคาของผ้าทอบ้านไร่ไผ่งาม เพราะเห็นว่ามีราคาแพงกว่าที่อื่นมาก ซึ่งลูกค้าไม่เข้าใจว่าทุกขั้นตอนของผ้าทอบ้านไร่ไผ่งามนั้น ทำเองทั้งสิ้น และย้อมด้วยสีธรรมชาติล้วน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มผู้บริโภคในจังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาในส่วนนี้ ได้ศึกษาความคิดเห็นต่อแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติจากกลุ่มผู้บริโภครวมทั้งเพศหญิงและเพศชายในจังหวัดเชียงใหม่ รวม 300 คน โดยแบ่งเป็นเพศหญิง 200 คน และเพศชาย 100 คน ทั้งนี้ เพื่อต้องการทราบถึงแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ในอนาคตว่าจะเป็นอย่างใด ในการนำเสนอผลการศึกษาจะทำการแยกเสนอความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริโภครวมทั้งเพศหญิงและเพศชาย ด้วยเหตุผลที่ผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคทั้ง 2 กลุ่มนี้แตกต่างกัน

2.1 ความคิดเห็นต่อแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มผู้บริโภครวมทั้งเพศหญิง

(1) อายุและการศึกษา

จากการศึกษากลุ่มประชากรตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 26 – 35 ปี และ 25 ปี และต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 34.0 และร้อยละ 31.5 ตามลำดับ และจากการพิจารณาอายุเฉลี่ยพบว่ามีอายุเฉลี่ย 32.7 ปี (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.1) ทางด้านระดับการศึกษานั้น พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 49.0 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมาเป็นการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 44.0 ปี (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.1 อายุของกลุ่มตัวอย่างของเพศหญิง

ช่วงอายุ	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
25 ปี และต่ำกว่า	63	31.5
26 ปี – 35 ปี	68	34.0
36 ปี – 45 ปี	42	21.0
46 ปี และสูงกว่า	27	13.5
รวม	200	100.0
$X = 32.76$	$S.D. = 9.92$	

ตารางที่ 3.2 ระดับการศึกษาสูงสุดของกลุ่มตัวอย่างของเพศหญิง

ระดับการศึกษา	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
ต่ำกว่าปริญญาตรี	88	44.0
ปริญญาตรี	98	49.0
ปริญญาโท	14	7.0
รวม	200	100.0
$X = 32.76$	$S.D. = 9.92$	

(2) อาชีพและรายได้ต่อเดือนของเพศหญิง

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มประชากรตัวอย่างประกอบอาชีพธุรกิจเอกชนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.4 รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 30.2 ส่วนอาชีพอื่น ๆ มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.3)

ส่วนรายได้ต่อเดือนนั้น ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 43.0 ทั้งนี้ มีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 9,767 บาทต่อเดือน (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.3 อาชีพของกลุ่มตัวอย่างของเพศหญิง

อาชีพ	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
ธุรกิจเอกชน	84	44.4
รัฐวิสาหกิจ	9	4.8
รับราชการ	57	30.2
รับจ้าง	19	10.1
ค้าขาย	4	2.1
นักศึกษา	16	8.5
รวม	200	100.0

ตารางที่ 3.4 ระดับรายได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างของเพศหญิง

กลุ่มของรายได้ต่อเดือน	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
5,000 บาท และต่ำกว่า	55	27.5
5,001 – 10,000 บาท	86	43.0
10,001 – 15,000 บาท	25	12.5
15,001 – 20,000 บาท	18	9.0
20,001 บาท และสูงกว่า	16	8.0
รวม	200	100.0
$X = 9,766.15$	$S.D. = 8,606.38$	

(3) สถานภาพ ที่อยู่ปัจจุบันและภูมิลำเนา

การศึกษาสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างโดยทั่วไปพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพเป็นโสด คิดเป็นร้อยละ 52.0 โดยมีที่อยู่อาศัยปัจจุบันในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 66.5 โดยมีเพียงร้อยละ 33.5 เท่านั้นที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอื่น (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.5, 3.6 และ 3.7)

ตารางที่ 3.5 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างของเพศหญิง

สถานภาพ	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
โสด	104	52.0
สมรส	96	48.0
รวม	200	100.0

ตารางที่ 3.6 ที่อยู่ปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างของเพศหญิง

ที่อยู่ปัจจุบัน	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
ในเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่	140	70.0
นอกเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่	60	30.0
รวม	200	100.0

ตารางที่ 3.7 ภูมิลำเนาของกลุ่มตัวอย่างของเพศหญิง

ภูมิลำเนา	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
จังหวัดเชียงใหม่	133	66.5
จังหวัดอื่น ๆ	67	33.5
รวม	200	100.0

(4) การใช้เสื้อผ้าฝ้าย และโอกาสในการใช้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า

จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันนี้กลุ่มตัวอย่างได้ใช้เสื้อผ้าที่ทำจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีจากธรรมชาติถึงร้อยละ 81.0 และมีเพียงร้อยละ 19.0 เท่านั้นที่ไม่ใช้ ส่วนโอกาสในการใช้เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาตินั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างจะใช้ในเทศกาลต่าง ๆ เช่น สงกรานต์ เป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 55.6 รองลงมาใช้เสื้อผ้าในทุกวันศุกร์ คิดเป็นร้อยละ 24.7 การใช้อย่างอื่นมีเพียงจำนวนน้อย เช่น ใช้ในโอกาสพิเศษ ขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญที่วัด คิดเป็นร้อยละ 9.3 ตามลำดับ (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.8 และ 3.9)

ตารางที่ 3.8 การใช้เสื้อผ้าที่ทำจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่างของเพศหญิง

ระดับการใช้	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
ใช้	162	81.0
ไม่ใช้	38	19.0
รวม	200	100.0

ตารางที่ 3.9 ระดับโอกาสในการใช้เสื้อผ้าที่ทำจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่างของเพศหญิง

ระดับโอกาสการใช้	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
1 ครั้งต่อสัปดาห์	7	4.3
2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์	10	6.1
โอกาสพิเศษ	15	9.3
ในเทศกาลต่าง ๆ เช่น สงกรานต์	90	55.6
วันศุกร์	40	24.7
รวม	162	100.0

(5) การจัดอันดับข้อดีและข้อเสียผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ

จากการสอบถามถึงข้อดีของการใช้เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 51.5 จัดอันดับของการสวมใส่สบายเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ราคาไม่สูงมากนัก คิดเป็นร้อยละ 22.5 เป็นอันดับสอง ส่วนอันดับสามนั้นกลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ยังเป็นข้อดีของผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.10) ส่วนข้อเสียของเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาตินั้นพบว่า ปัญหาสีตกง่ายและมีลักษณะซีดเร็วเป็นข้อเสียอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 59.0 รองลงมาอันดับสองคือ การดูแลรักษายาก คิดเป็นร้อยละ 23.0 ส่วนอันดับสามคือ มีอายุการใช้งานสั้น คิดเป็นร้อยละ 23.5 ซึ่งเป็นข้อมูลที่ทางหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพของเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติจะได้ปรับปรุงต่อไป (ตารางที่ 3.11)

ตารางที่ 3.10 การจัดลำดับข้อดีของเสื้อผ้าที่ผลิตจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของเพศหญิง

ลักษณะของเสื้อผ้า	อันดับ 1		อันดับ 2		อันดับ 3	
	N	%	N	%	N	%
สวมใส่สบาย	103	51.5	31	15.0	16	8.0
สีน่านวล	11	5.5	14	8.5	16	8.0
รูปแบบใช้ได้หลายโอกาส	11	5.5	16	8.0	17	8.5
ดูแลรักษาง่าย	1	0.5	22	11.0	12	6.0
ราคาไม่สูงมาก	21	10.5	45	22.5	41	20.5
มีแบบให้เลือกมาก	1	0.5	4	2.0	2	1.0
มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์	29	14.5	32	16.0	52	26.0
มีอายุการใช้งานนาน	1	0.5	13	6.0	18	9.0
ปลอดภัยจากสารเคมี	19	9.5	16	8.0	17	8.5
เพื่อให้ดูมีรสนิยม	4	1.5	7	3.0	9	4.5
รวม	200	100.0	200	100.0	200	100.0

ตารางที่ 3.11 การจัดลำดับข้อเสียเสื้อผ้าที่ผลิตจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของเพศหญิง

ลักษณะของเสื้อผ้า	อันดับ 1		อันดับ 2		อันดับ 3	
	N	%	N	%	N	%
สวมใส่ไม่สบาย	5	2.5	2	1.0	6	3.0
สีตกง่าย ชีดเร็ว	118	59.0	28	14.0	13	6.5
รูปแบบไม่ทันสมัย	8	4.0	37	18.5	27	13.5
มีแบบให้เลือกน้อย	12	6.0	42	21.0	35	17.5
ดูแลรักษายาก	18	9.0	46	23.0	36	18.0
ราคาแพงเกินไป	30	15.0	17	8.5	16	8.0
ลวดลายผ้าใช้สีซีริม ไม่สดใส	7	3.5	4	2.0	20	10.0
มีอายุการใช้งานสั้น	2	1.0	24	12.0	47	23.5
รวม	200	100.0	200	100.0	200	100.0

(6) การพบเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสตรีในปัจจุบัน

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงการพบเห็นการใช้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูปของสตรีที่ทำจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในท้องตลาดของจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน ปรากฏว่าระดับของการพบเห็นตามประเภทของผลิตภัณฑ์ ดังนี้

6.1 ประเภทเสื้อผ้าสตรี

จากการศึกษาพบว่า เสื้อแบบชาวเขา เสื้อพื้นเมือง เสื้อแขนสั้นคอแบบต่าง ๆ ไม่มีปก เข้ารูป ตัวยาวไม่มาก แบบเรียบ ๆ ไม่มีตักแต่ง และเสื้อแขนสามส่วนคอแบบต่าง ๆ ไม่มีปก เข้ารูป ตัวไม่ยาวมากนัก แบบเรียบ ๆ ไม่มีตักแต่ง มีทั้งผ่าหน้าและป้ายข้างนั้น มีการพบเห็นในท้องตลาดระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 40.0, ร้อยละ 59.0, ร้อยละ 52.6 และ ร้อยละ 48.0 ตามลำดับ ส่วนเสื้อแขนสั้นมีปกแบบต่าง ๆ เข้ารูป ตัวยาวคลุมสะโพก แบบเรียบ ๆ ไม่มีตักแต่งลวดลาย เสื้อป้ายหน้า แขนยาว ตัวไม่ยาวมากนัก คลุมเอว ตัวหลวมเล็กน้อย (ลักษณะเสื้อไทลื้อ) เสื้อแขนสั้นมีปกแบบต่าง ๆ เข้ารูปตัวยาวคลุมสะโพก มีตักแต่งตามปกและตัวเสื้อ เสื้อแบบเรียบ ๆ เสื้อคลุมแขนยาว เสื้อคลุมแขนสั้น และเสื้อสูทนั้น มีการพบเห็นในท้องตลาดระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 46.5, ร้อยละ 41.5, ร้อยละ 44.0, ร้อยละ 44.5, ร้อยละ 50.0, ร้อยละ 44.5, ร้อยละ 50.0 และร้อยละ 45.5 ตามลำดับ (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.12)

6.2 ประเภทกางเกงสตรี

จากการศึกษาพบว่า กางเกงสะดอขายาว (คล้ายกับกางเกงแพร) และกางเกงขอบายยัดขายาวนั้น มีระดับของการพบเห็นในท้องตลาดในระดับที่มาก คิดเป็นร้อยละ 39.0 และ 40.0 ตามลำดับ ส่วนกางเกงมีตักแต่งแบบชาวเขา กางเกงขอบายยัด ขาสั้น กางเกงทรงสลัดค์ มีจีบข้างหน้าขาสั้น กางเกงทรงสลัดค์ มีจีบข้างหน้าขายาว และกางเกงสามส่วนพบว่า มีระดับของการพบเห็นที่น้อย คิดเป็นร้อยละ 49.0, 39.5, 49.5, 47.0 และ 43.5 ตามลำดับ (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.12)

6.3 ประเภทกระโปรง

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ประเภทกระโปรงแบบชาวเขา กระโปรงยาวขอบายยัดทรงต่าง ๆ กระโปรงสั้นขอบายยัดทรงต่าง ๆ กระโปรงยาวแบบมีขอบทรงต่าง ๆ และกระโปรงยาวแบบทรงต่าง ๆ ตามแฟชั่นสมัยใหม่นั้น กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าการพบเห็นในท้องตลาดในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 37.5, ร้อยละ 41.5, ร้อยละ 54.0, ร้อยละ 45.0 และร้อยละ 41.0 ตามลำดับ (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.12)

6.4 ประเภทผ้าจีน

ข้อมูลจากตารางที่ 12 ที่ให้เห็นถึงการพบเห็นรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติแบบผ้าจีน และแบบผ้าถุงสำเร็จ (ผ้าถุงป้ายข้างแบบมีขอบเย็บสำเร็จ) ในท้องตลาดของจังหวัดเชียงใหม่ในระดับที่มากที่สุดจนถึงระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 39.5, ร้อยละ 39.0 และร้อยละ 47.5 ตามลำดับ (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.12)

ตารางที่ 3.12 ระดับการพบเห็นการใช้ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของสตรีในปัจจุบัน

รูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า	ระดับการพบเห็น											
	มากที่สุด		มาก		น้อย		น้อยที่สุด		ไม่เคยเห็น		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
ประเภทเสื้อผู้หญิง												
• เสื้อแบบชาวเขา	17	8.5	80	40.0	74	37.0	23	11.5	6	3.0	3.39	0.91
• เสื้อพื้นเมือง	58	29.0	118	59.0	19	9.5	3	1.5	2	1.0	4.14	0.72
• เสื้อแขนสั้น คอแบบต่าง ๆ ไม่มีปก เข้ารูป ยาวไม่มาก แบบเรียบ ๆ ไม่มีตกแต่ง	31	15.5	105	52.5	56	28.0	6	3.0	2	1.0	3.79	0.78
• เสื้อแขนสามส่วน คอแบบ ต่าง ๆ ไม่มีปก เข้ารูป ตัวไม่ยาวมาก แบบเรียบ ไม่มีตกแต่ง มีทั้งผ่าหน้า และป้ายข้าง	10	5.0	96	48.0	67	33.5	19	9.5	8	4.0	3.41	0.88
• เสื้อแขนสั้น มีปกแบบต่าง ๆ เข้ารูป ตัวยาวคลุมสะโพก แบบเรียบ ๆ ไม่มีตกแต่ง ลวดลาย	10	5.0	61	30.5	93	46.5	24	12.0	12	6.0	3.17	0.92
• เสื้อป้ายหน้า แขนยาว ตัวไม่ยาวมากนักคลุมเอว ตัวหลวมเล็กน้อย (ลักษณะเสื้อไทลื้อ)	18	9.0	68	34.0	83	41.5	22	11.0	9	4.5	3.32	0.94

ตารางที่ 3.12 ระดับการพบเห็นการใช้ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของสตรีในปัจจุบัน (ต่อ)

รูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า	ระดับการพบเห็น											
	มากที่สุด		มาก		น้อย		น้อยที่สุด		ไม่เคยเห็น		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
• เสื้อแขนสั้นมีปกแบบต่างๆ เข้ารูป ตัวยาวคลุมสะโพก มีตักแต่งตามปก และตัวเสื้อ	7	3.5	68	34.0	88	44.0	25	12.5	12	6.0	3.16	0.91
• เสื้อแบบเรียบ ๆ ที่ใช้ผ้าที่มีการเล่นสีในตัวของตัวเอง	8	4.0	71	35.5	89	44.5	24	12.0	8	4.0	3.23	0.86
• ชุดแขก (ชุดติดกัน)	10	5.0	45	22.5	100	50.0	33	16.5	12	6.0	3.04	0.91
• เสื้อคลุมแขนยาว	11	5.5	63	31.5	89	44.5	27	13.5	10	5.0	3.19	0.92
• เสื้อคลุมแขนสั้น	6	3.0	50	25.0	100	50.0	29	14.5	15	7.5	3.02	0.90
• เสื้อสูท	11	5.5	37	18.5	91	45.5	40	20.0	21	10.5	2.89	1.01
ประเภทกางเกงผู้หญิง												
• กางเกงสะดอขายาว (คล้ายกับกางเกงแพร)	54	27.0	78	39.0	46	23.0	19	9.5	3	1.5	3.81	0.99
• กางเกงมีตักแต่งแบบชาวเขา	17	8.5	47	23.5	98	49.0	28	14.0	10	5.0	3.16	0.94
• กางเกงขอบยางยืด ขาสั้น	13	6.5	74	37.0	79	39.5	31	15.5	3	1.5	3.32	0.87
• กางเกงขอบยางยืด ขายาว	17	8.5	80	40.0	78	39.0	21	10.5	4	2.0	3.43	0.86
• กางเกงทรงสลัด มีจีบ ข้างหน้า ขาสั้น	3	1.5	24	12.0	99	49.5	50	25.0	24	12.0	2.66	0.89
• กางเกงทรงสลัด มีจีบ ข้างหน้า ขายาว	4	2.0	32	16.0	94	47.0	44	22.0	26	13.0	2.72	0.95
• กางเกงสามส่วน	12	6.0	55	27.5	87	43.5	28	14.0	18	9.0	3.07	1.01

ตารางที่ 3.12 ระดับการพบเห็นการใช้ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของสตรีในปัจจุบัน (ต่อ)

รูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า	ระดับการพบเห็น											
	มากที่สุด		มาก		น้อย		น้อยที่สุด		ไม่เคยเห็น		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
ประเภทกระโปรง												
• กระโปรงแบบชาวเขา	19	9.5	55	27.5	75	37.5	35	17.5	16	8.0	3.13	1.07
• กระโปรงยาวขอบยางยืด ทรงต่าง ๆ	15	7.5	76	38.0	83	41.5	22	11.0	4	2.0	3.38	0.85
• กระโปรงสั้นขอบยางยืด ทรงต่าง ๆ	5	2.5	49	24.5	108	54.0	31	15.5	7	3.5	3.07	0.80
• กระโปรงยาวแบบมีขอบ ทรงต่าง ๆ	9	4.5	67	33.5	90	45.0	28	14.0	6	3.0	3.23	0.85
• กระโปรงยาวแบบทรง ต่างๆ ตามแฟชั่นสมัยใหม่	23	11.5	48	24.0	82	41.0	34	17.0	13	6.5	3.17	1.05
ประเภทผ้าชิ้น												
• แบบผ้าชิ้น	79	39.5	78	39.0	28	14.0	13	6.5	2	1.0	4.09	0.94
• แบบผ้าถุงสำเร็จ (ผ้าถุง ป้ายข้างแบบมีขอบเย็บ สำเร็จ)	63	31.5	95	47.5	33	16.5	7	3.5	2	1.0	4.05	0.84
รวม	200	100.0	200	100.0	200	100.0	200	100.0	200	100.0		

(7) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของสตรีในอนาคตอีก 5 ปีข้างหน้า

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในอีก 5 ปีข้างหน้า (2542-2546) จะเป็นอย่างไรนั้น กลุ่มตัวอย่างได้มีความเห็นต่อระดับแนวโน้มที่คิดว่าจะพบเห็นในอนาคตต่าง ๆ กันดังนี้

7.1 ประเภทเสื้อสตรี

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเสื้อสตรีที่มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมืองไม่ควรมีการดัดแปลงนั้น แนวโน้มอนาคตจะพบเห็นในระดับที่น้อยคิดเป็นร้อยละ 36.0 และมีความเห็นว่า เสื้อสตรีเป็นเสื้อผ้าที่มีรูปทรงแบบเรียบ ๆ แต่ใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายสี

ในผ้ามาตัดเย็บในรูปแบบต่าง ๆ นั้น แนวโน้มอนาคตจะพบเห็นในระดับที่น้อยเช่นกัน (ร้อยละ 44.5) อย่างไรก็ตามก็ตีกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าแนวโน้มอนาคตของรูปแบบเสื้อสตรีที่ทำจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติที่จะพบเห็นในระดับมาก และบางครั้งอาจพบเห็นในระดับที่มากที่สุดนั้นจะมีลักษณะดังนี้ (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.13)

- (1) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมืองแต่มีการประยุกต์รูปทรงของเสื้อในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้ทันสมัย (ร้อยละ 42.0)
- (2) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมืองแต่มีการประยุกต์ลักษณะของแขนเสื้อในแบบต่าง ๆ (ร้อยละ 48.0)
- (3) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมืองแต่มีการประยุกต์ลักษณะของเสื้อที่มีรูปแบบแตกต่างกันไป (ร้อยละ 46.5)
- (4) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมืองแต่มีการประยุกต์ลักษณะของปกเสื้อที่มีรูปแบบแตกต่างกัน (ร้อยละ 45.0)
- (5) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ลวดลายสีย้อมของผ้ามาตกแต่งตามส่วนต่าง ๆ ของเสื้อ (ร้อยละ 48.0)
- (6) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายของสีย้อมมาตัดเย็บ (ร้อยละ 47.0)
- (7) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายจากการทอมือมาตัดเย็บ (ร้อยละ 57.0)
- (8) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ผ้าฝ้ายที่มีลักษณะเนื้อผ้าที่หลากหลายมาตัดเย็บ (ร้อยละ 46.5)
- (9) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้อุปกรณ์ตกแต่งที่ทันสมัย เช่น กระดุมกะลา กระเป๋าลวดลาย การปัก ฯลฯ (ร้อยละ 41.5)
- (10) รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ให้ทันสมัย มีลวดลายตกแต่งตามส่วน ต่าง ๆ ของเสื้อ (ร้อยละ 40.0)
- (11) รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ลักษณะของคอเสื้อแบบต่าง ๆ (ร้อยละ 45.0)
- (12) รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ลักษณะของแขนเสื้อในแบบต่าง ๆ (ร้อยละ 45.0)
- (13) รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ให้ทันสมัย โดยใช้ผ้าที่มีสีย้อมเป็นลวดลายต่าง ๆ มาตัดเย็บ (ร้อยละ 51.0)
- (14) รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ให้ทันสมัย โดยใช้ผ้าที่มีการทอเป็นลายมาตัดเย็บ (ร้อยละ 49.5)

- (15) เป็นเสื้อที่มีการผสมทั้งผ้าพื้นและผ้าที่มีลวดลายของสีมาตัดเย็บเป็นรูปแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัย (ร้อยละ 44.0)
- (16) เป็นเสื้อที่มีการผสมทั้งผ้าพื้นและดิ้นจากตกแต่งในรูปแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัย (ร้อยละ 52.0)
- (17) เป็นเสื้อที่มีการผสมทั้งผ้าพื้นและผ้าปักของชาวเขาตกแต่งในรูปแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัย (ร้อยละ 47.5)
- (18) มีการใช้อุปกรณ์ตกแต่งที่ทันสมัย เช่น กระดุม กระเป๋ การปัก ฯลฯ (ร้อยละ 47.0)

7.2 ประเภทกระโปรงและชุด

จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า รูปทรงของเสื้อผ้ามีการประยุกต์ให้ทันสมัยเป็นชุดคนละท่อน ไม่มีการตกแต่งลวดลาย จะเป็นสิ่งที่พบเห็นในอนาคตในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 40.5 และร้อยละ 38.5 ตามลำดับ ส่วนแนวโน้มในอนาคตของเสื้อผ้าฝ่ายทอมือย่อมสืบทอดชาติประเภทกระโปรงและชุด ที่จะพบเห็นในระดับที่มากนั้นจะมีลักษณะดังนี้ (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.13)

- (1) รูปทรงเป็นแบบเรียบ ๆ โดยใช้ผ้าฝ่ายสีธรรมชาติของฝ่ายตัดเย็บ (ร้อยละ 43.5)
- (2) รูปทรงกระโปรงเป็นแบบเรียบ ๆ โดยใช้ผ้าฝ่ายที่มีลวดลายจากการย้อมสีตัดเย็บ (ร้อยละ 42.0)
- (3) รูปทรงกระโปรงเป็นแบบเรียบ ๆ โดยใช้ผ้าที่เป็นลวดลายจากการทอมาตัดเย็บ (ร้อยละ 39.0)
- (4) รูปทรงกระโปรงเป็นแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัยโดยใช้ผ้าฝ่ายสีธรรมชาติของฝ่ายตัดเย็บ (ร้อยละ 48.0)
- (5) รูปทรงกระโปรงเป็นแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัยโดยใช้ผ้าฝ่ายที่มีลวดลายจากการย้อมตัดเย็บ (ร้อยละ 47.0)
- (6) รูปทรงกระโปรงเป็นแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัยโดยใช้ผ้าที่มีลวดลายจากการทอมาตัดเย็บ (ร้อยละ 43.5)
- (7) รูปทรงกระโปรงเป็นแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัยโดยใช้ผ้าพื้นกับผ้าที่มีลวดลายตัดเย็บ (ร้อยละ 43.5)
- (8) รูปทรงของเสื้อผ้ามีการประยุกต์ให้ทันสมัยโดยเป็นชุดคนละท่อนมีลวดลายตกแต่งตามส่วนต่าง ๆ (ร้อยละ 42.5)

(9) ประยุกต์เป็นชุดแขก (ชุดติดกัน) รูปทรงต่าง ๆ เช่น สั้น และยาว (ร้อยละ 37.5)

(10) มีการเพิ่มการตกแต่งเพื่อให้ทันสมัย เช่น การปัก ลูกไม้ การปะกระเป๋าลวดลาย เป็นต้น (ร้อยละ 43.0)

7.3 ประเภทผ้าขึ้น

จากการสอบถามปรากฏว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า แนวโน้มในอนาคตจะพบเห็นรูปแบบ และผลิตภัณฑ์ผ้าฝ่ายทอมือย้อมสีธรรมชาติประเภทผ้าขึ้นที่มีลักษณะมีการประยุกต์ลวดลายของสีย้อมในเสื้อผ้าของผ้าขึ้น และมีการตกแต่งด้วยดินจกในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 48.0 และร้อยละ 46.0 ตามลำดับ (ดูตารางที่ 3.13)

7.4 ประเภทกางเกง

ข้อมูลจากตารางที่ 3.13 ชี้ให้เห็นรูปแบบและผลิตภัณฑ์ผ้าฝ่ายทอมือย้อมสีธรรมชาติประเภทกางเกงที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า จะพบเห็นในอนาคตในระดับที่น้อย ซึ่งจะเป็นกางเกงทรงตรงธรรมดา ใช้ผ้าฝ่ายที่มีลวดลายจากการย้อมสีมาตัดเย็บ (ร้อยละ 42.0) และเป็นกางเกงทรงตรงธรรมดา ใช้ผ้าฝ่ายที่มีลวดลายจากการทอมือมาตัดเย็บ (ร้อยละ 43.5) ส่วนกางเกงทรงขาเลียบ ใช้ผ้าฝ่ายสีธรรมชาติของฝ่ายมาตัดเย็บจะพบเห็นในระดับที่น้อยที่สุด (ร้อยละ 23.0) นอกจากนี้ยังพบว่า กางเกงทรงขาเลียบใช้ผ้าฝ่ายที่มีลวดลายจากการย้อมสีมาตัดเย็บ และกางเกงทรงขาเลียบ ใช้ผ้าฝ่ายที่มีลวดลายจากการทอมือมาตัดเย็บ จะพบเห็นในระดับที่น้อย คิดเป็นร้อยละ 44.5 และร้อยละ 43.0 ตามลำดับ

นอกจากนี้แนวโน้มที่คิดว่าจะพบเห็นในอนาคตของรูปแบบผ้าฝ่ายทอมือย้อมสีธรรมชาติประเภทกางเกงที่จะพบเห็นในระดับมากนั้นจะมีลักษณะดังนี้ (ตารางที่ 3.13)

(1) กางเกงทรงตรงธรรมดา ใช้ผ้าฝ่ายสีธรรมชาติของฝ่ายตัดเย็บ (ร้อยละ 40.0)

(2) กางเกงทรงตรงหลวม ใช้ผ้าฝ่ายสีธรรมชาติของฝ่ายมาตัดเย็บ (ร้อยละ 37.0)

(3) กางเกงทรงขาเลียบ ใช้ผ้าฝ่ายสีธรรมชาติของฝ่ายมาตัดเย็บ (ร้อยละ 40.0)

(4) มีการเพิ่มการตกแต่ง เช่น การปัก การปะกระเป๋าลวดลาย การจับจีบ เป็นต้น (ร้อยละ 34.0)

ตารางที่ 3.13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ่ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของสตรีใน
อีก 5 ปี ข้างหน้า

รูปแบบผ้าฝ้าย	ระดับแนวโน้มที่คาดว่าจะพบเห็นในอนาคต											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
เสื้อ												
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่ง ความเป็นพื้นเมือง ไม่ควรมีการดัดแปลง	50	25.0	53	26.5	72	36.0	22	11.0	3	1.5	3.63	1.02
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่ง ความเป็นพื้นเมือง แต่มี การประยุกต์รูปทรงของ เสื้อในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้ทันสมัย	66	33.0	84	42.0	41	20.5	6	3.0	3	1.5	4.02	0.89
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่ง ความเป็นพื้นเมือง แต่มี การประยุกต์ลักษณะของ แขนเสื้อในแบบต่าง ๆ	32	16.0	96	48.0	61	30.5	8	4.0	3	1.5	3.73	0.83
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่ง ความเป็นพื้นเมือง แต่มี การประยุกต์ลักษณะ ของคอเสื้อที่มีรูปแบบ แตกต่างกันออกไป	37	18.5	93	46.5	56	28.0	10	5.0	4	2.0	3.74	0.89
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่ง ความเป็นพื้นเมือง แต่มี การประยุกต์ลักษณะ ของปกเสื้อที่มีรูปแบบ แตกต่างกันออกไป	27	13.5	90	45.0	62	31.0	16	8.0	5	2.5	3.59	0.91

ตารางที่ 3.13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของสตรีใน
อีก 5 ปีข้างหน้า (ต่อ)

รูปแบบผ้าฝ้าย	ระดับแนวโน้มที่คาดว่าจะพบเห็นในอนาคต											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ลวดลายสีย้อมของผ้ามาตกแต่งตามส่วนต่าง ๆ ของเสื้อ	38	19.0	96	48.0	48	24.0	16	8.0	2	1.0	3.76	0.89
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายของสีย้อมมาตัดเย็บ	32	16.0	94	47.0	59	29.5	11	5.5	4	2.0	3.70	0.88
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายจากการทอมือมาตัดเย็บ	31	15.5	115	57.5	45	22.5	8	4.0	1	0.5	3.84	0.75
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ผ้าฝ้ายที่มีลักษณะเนื้อผ้าที่หลากหลายมาตัดเย็บ	35	17.5	93	46.5	57	28.5	12	6.0	3	1.5	3.73	0.87
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้อุปกรณ์ตกแต่งที่ทันสมัย เช่น กระดุม กระเป๋าลวดลายการปัก ฯลฯ	57	28.5	83	41.5	49	24.5	8	4.0	3	1.5	3.92	0.91
• รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ให้ทันสมัย มีลวดลายตกแต่งตามส่วนต่าง ๆ ของเสื้อ	46	23.0	80	40.0	61	30.5	10	5.0	3	1.5	3.78	0.91

ตารางที่ 3.13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ่ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของสตรีในอีก 5 ปี ข้างหน้า (ต่อ)

รูปแบบผ้าฝ้าย	ระดับแนวโน้มที่คาดว่าจะพบเห็นในอนาคต											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
• รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ลักษณะของคอเสื้อแบบต่าง ๆ	36	18.0	90	45.0	64	32.0	8	4.0	2	1.0	3.75	0.83
• รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ลักษณะของแขนเสื้อในแบบต่าง ๆ	21	10.5	90	45.0	72	36.0	14	7.0	3	1.5	3.56	0.83
• รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ให้ทันสมัย โดยใช้ผ้าที่มีสีย้อมเป็นลวดลายต่าง มีดัดเย็บ	30	15.0	103	51.5	57	28.5	8	4.0	2	1.0	3.75	0.79
• รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ให้ทันสมัยโดยใช้ผ้าที่มีการทอเป็นลายมาดัดเย็บ	35	17.5	99	49.5	60	30.0	5	2.5	1	0.5	3.81	0.77
• เป็นเสื้อที่มีรูปทรงแบบเรียบ ๆ แต่ใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายสีในผ้ามาดัดเย็บในรูปแบบต่าง ๆ	28	14.0	76	38.0	89	44.5	7	3.5	0	0.0	3.63	0.77
• เป็นเสื้อที่มีการผสมทั้งผ้าพื้น และผ้าที่มีลวดลายของสีมาดัดเย็บเป็นรูปแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัย	33	16.5	88	44.0	63	31.5	15	7.5	1	0.5	3.69	0.85
• เป็นเสื้อที่มีการผสมทั้งผ้าพื้นและตีนจากตกแต่งในรูปแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัย	37	18.5	104	52.0	47	23.5	10	5.0	2	1.0	3.82	0.83

ตารางที่ 3.13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของสตรีใน
อีก 5 ปี ข้างหน้า (ต่อ)

รูปแบบผ้าฝ้าย	ระดับแนวโน้มที่คิดว่าจะพบเห็นในอนาคต											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
• เป็นเสื้อผ้าที่มีการผสมทั้ง ผ้าพื้นและผ้าปักของ ชาวเขาดกแต่งในรูปแบบ ที่ประยุกต์ให้ทันสมัย	38	19.0	95	47.5	45	22.5	15	7.5	7	3.5	3.71	0.98
• มีการใช้อุปกรณ์ตกแต่ง ที่ทันสมัย เช่น กระดุม กระเป๋ การปัก ฯลฯ	45	22.5	94	47.0	47	23.5	11	5.5	3	1.5	3.83	0.89
กระโปรงและชุด												
• รูปทรงกระโปรงเป็นแบบ เรียบ ๆ โดยใช้ผ้าฝ้ายสี ธรรมชาติ ของฝ้ายมา ตัดเย็บ	37	18.5	87	43.5	63	31.5	11	5.5	2	1.0	3.73	0.86
• รูปทรงกระโปรงเป็นแบบ เรียบ ๆ โดยใช้ผ้าฝ้าย ที่มีลวดลายจากการ ย้อมมาตัดเย็บ	30	15.0	84	42.0	77	38.5	8	4.0	1	0.5	3.67	0.80
• รูปทรงกระโปรงเป็น แบบเรียบ ๆ โดยใช้ผ้า จากการทอมมาตัดเย็บ	35	17.5	78	39.0	71	35.5	15	7.5	1	0.5	3.66	0.87
• รูปทรงกระโปรงเป็น แบบเรียบ ๆ โดยใช้ผ้า ที่มีลวดลายมาตัดเย็บ	28	14.0	76	38.0	81	40.5	15	7.5	0	0.0	3.59	0.82
• รูปทรงกระโปรงเป็น แบบ ที่ประยุกต์ให้ทันสมัยโดย ใช้ผ้าฝ้ายสีธรรมชาติของ ฝ้ายมาตัดเย็บ	35	17.5	96	48.0	61	30.5	7	3.5	1	0.5	3.78	0.79

ตารางที่ 3.13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ่ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของสตรีใน
อีก 5 ปี ข้างหน้า (ต่อ)

รูปแบบเสื้อผ้า	ระดับแนวโน้มที่คาดว่าจะพบเห็นในอนาคต											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
• รูปทรงกระโปรงเป็นแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัยโดยใช้ผ้าฝ้ายที่มีสีลวดลายจากการย้อมมาตัดเย็บ	35	17.5	94	47.0	62	31.0	7	3.5	2	1.0	3.76	0.81
• รูปทรงกระโปรงเป็นแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัยโดยใช้ผ้าฝ้ายที่มีสีลวดลายจากการทอมาตัดเย็บ	37	18.5	87	43.5	63	31.5	12	6.0	1	0.5	3.74	0.85
• รูปทรงกระโปรงเป็นแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัยโดยใช้ผ้าพื้นกับผ้าที่มีลวดลายมีตัดเย็บ	30	15.0	87	43.5	66	33.0	13	6.5	4	2.0	3.63	0.89
• รูปทรงของเสื้อผ้ามีการประยุกต์ให้ทันสมัยเป็นชุดคนละท่อนมีลวดลายตกแต่งตามส่วนต่าง ๆ	39	19.5	85	42.5	63	31.5	10	5.0	3	1.5	3.74	0.88
• รูปทรงของเสื้อผ้ามีการประยุกต์ให้ทันสมัยเป็นชุดคนละท่อนไม่มีการตกแต่งลวดลาย	24	12.0	72	36.0	77	38.5	24	12.0	3	1.5	3.45	0.91
• ประยุกต์เป็นชุดแซก (ชุดติดกัน) รูปทรงต่าง ๆ เช่น สั้นและยาว	47	23.5	75	37.5	56	28.0	21	10.5	1	0.5	3.73	0.95
• มีการเพิ่มการตกแต่งเพื่อให้ทันสมัย เช่น การปักลูกไม้ การปะกระเป๋าลวดลาย เป็นต้น	41	20.5	86	43.0	51	25.5	17	8.5	5	2.5	3.71	0.97

ตารางที่ 3.13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ่ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของสตรีใน
อีก 5 ปี ข้างหน้า (ต่อ)

รูปแบบผ้าฝ้าย	ระดับแนวโน้มที่คาดว่าจะพบเห็นในอนาคต											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
ผ้าชีน												
• มีการประยุกต์ลวดลายของสีย้อมในเนื้อผ้าของผ้าชีน	40	20.0	96	48.0	50	25.0	11	5.5	3	1.5	3.80	0.88
• มีการประยุกต์ลวดลายของสีย้อมในเนื้อผ้าของผ้าชีน	54	27.0	92	46.0	43	21.5	8	4.0	3	1.5	3.93	0.88
• มีการตกแต่งด้วยตีนจก	28	14.0	80	40.0	72	36.0	17	8.5	3	1.5	3.56	0.89
กางเกง												
• กางเกงทรงตรงธรรมดาใช้ผ้าฝ้ายสีธรรมชาติของฝ้ายตัดเย็บ	23	11.5	76	38.0	84	42.0	15	7.5	5	2.5	3.51	0.83
• กางเกงทรงตรงธรรมดาใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายจากการย้อมสีมาตัดเย็บ	18	9.0	79	39.5	87	83.5	13	6.5	3	1.5	3.48	0.81
• กางเกงทรงตรงธรรมดาใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายจากการทอมาย้อมสีมาตัดเย็บ	18	9.0	79	39.5	87	43.5	13	6.5	3	1.5	3.48	0.81
• กางเกงทรงตรงหลวมใช้ผ้าฝ้ายสีธรรมชาติของฝ้ายมาตัดเย็บ	34	17.0	74	37.0	73	36.5	17	8.5	2	1.0	3.61	0.90
• กางเกงทรงตรงหลวมใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายจากการย้อมสีมาตัดเย็บ	28	14.0	78	39.0	80	40.0	13	6.5	1	0.5	3.60	0.83
• กางเกงทรงตรงหลวมใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายจากการทอมาย้อมสีมาตัดเย็บ	22	11.0	80	40.0	77	38.5	19	9.5	2	1.0	3.50	0.85

ตารางที่ 3.13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของสตรีในอีก 5 ปี ข้างหน้า (ต่อ)

รูปแบบผ้าฝ้าย	ระดับแนวโน้มที่คิดว่าจะพบเห็นในอนาคต											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
• กางเกงทรงขาเลียบ ใช้ผ้าฝ้ายสีธรรมชาติ ของฝ้ายมาตัดเย็บ	18	9.0	41	20.5	82	41.0	46	23.0	13	6.5	3.03	1.03
• กางเกงทรงขาเลียบ ใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลาย จากการย้อมสีมาตัดเย็บ	14	7.0	42	21.0	89	44.5	40	20.0	15	7.5	3.00	1.00
• กางเกงทรงขาเลียบ ใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลาย จากการทอมือมาตัดเย็บ	18	9.0	43	21.5	86	43.0	38	19.0	15	7.5	3.06	1.03
• มีการเพิ่มการตกแต่ง เช่น การปัก การปะ กระเป๋าลวดลาย การจับจีบ เป็นต้น	34	17.0	68	34.0	67	33.5	22	11.0	9	4.5	3.48	1.04
รวม	200	100.0	200	100.0	200	100.0	200	100.0	200	100.0		

2.2 ความคิดเห็นต่อแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มผู้บริโภคเพศชาย

(1) อายุและการศึกษา

การศึกษากลุ่มประชากรตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 26-35 ปี และ 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.0 และร้อยละ 21.0 ตามลำดับ โดยมีอายุเฉลี่ย 33 ปี (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.14) ทางด้านการศึกษานั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างจบการศึกษาระดับปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ คิดเป็นร้อยละ 44.0 ในระดับปริญญาตรี และร้อยละ 45.0 ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรีตามลำดับ (ตารางที่ 3.15)

ตารางที่ 3.14 อายุของกลุ่มตัวอย่างของเพศชาย

ช่วงอายุ	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
25 ปี และต่ำกว่า	19	19.0
26 ปี – 35 ปี	51	51.0
36 ปี – 45 ปี	21	21.0
46 ปี และสูงกว่า	9	9.0
รวม	100	100.0
$X = 32.51$	$S.D. = 8.25$	

ตารางที่ 3.15 ระดับการศึกษาสูงสุดของกลุ่มตัวอย่างของเพศชาย

ระดับการศึกษา	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
ต่ำกว่าปริญญาตรี	45	45.0
ปริญญาตรี	44	44.0
ปริญญาโท	11	11.0
รวม	100	100.0

(2) อาชีพและรายได้ต่อเดือนของเพศชาย

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มประชากรตัวอย่าง ประกอบอาชีพธุรกิจเอกชนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.0 รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 30.0 ส่วนอาชีพรับจ้าง รัฐวิสาหกิจ ค้าขาย และนักศึกษา มีจำนวนไม่มากนัก (ตารางที่ 3.16)

ส่วนรายได้ต่อเดือนนั้นพบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาท ต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 45.0 โดยมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 9,317 บาทต่อเดือน (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.17)

ตารางที่ 3.16 อาชีพของกลุ่มตัวอย่างของเพศชาย

อาชีพ	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
ธุรกิจเอกชน	39	39.0
รัฐวิสาหกิจ	7	7.0
รับราชการ	30	30.0
รับจ้าง	16	16.0
ค้าขาย	4	4.0
นักศึกษา	4	4.0
รวม	100	100.0

ตารางที่ 3.17 ระดับรายได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างของเพศชาย

กลุ่มของรายได้ต่อเดือน	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
5,000 บาท และต่ำกว่า	27	27.0
5,001 – 10,000 บาท	45	45.0
10,001 – 15,000 บาท	14	14.0
15,001 – 20,000 บาท	9	9.0
20,001 บาท และสูงกว่า	5	5.0
รวม	100	100.0
$X = 9,316.55$	$S.D. = 5,772.87$	

(3) สถานภาพ ที่อยู่ปัจจุบันและภูมิลำเนาของเพศชาย

จากการศึกษาพบว่าสถานภาพส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพโสด ร้อยละ 53.5 และมีสถานภาพสมรสร้อยละ 46.5 โดยที่ส่วนใหญ่มีที่อยู่ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอ เมืองเชียงใหม่ มีเพียงร้อยละ 37.0 เท่านั้นที่อยู่ในเขตอำเภออื่น ๆ ทั้งนี้ภูมิลำเนาของกลุ่มตัวอย่าง ยังคงเป็นคนในจังหวัดเชียงใหม่เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 67.0) ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.18, ตารางที่ 3.19 และตารางที่ 3.20 ตามลำดับ

ตารางที่ 3.18 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างของเพศชาย

สถานภาพ	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
โสด	53	53.0
สมรส	47	47.0
รวม	100	100.0

ตารางที่ 3.19 ที่อยู่ปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างของเพศชาย

ที่อยู่ปัจจุบัน	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
ในเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่	63	63.0
นอกเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่	37	37.0
รวม	100	100.0

ตารางที่ 3.20 ภูมิลำเนาของกลุ่มตัวอย่างของเพศชาย

ภูมิลำเนา	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
จังหวัดเชียงใหม่	67	67.0
จังหวัดอื่น ๆ	33	33.0
รวม	100	100.0

(4) การใช้เสื้อผ้าฝ้ายและโอกาสในการใช้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ

จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชายยังคงใช้เสื้อผ้าที่ทำจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติอยู่ในสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ 76.0 มีเพียงร้อยละ 24.0 เท่านั้นที่ไม่ได้ใช้ (ตารางที่ 3.21) ส่วนในกลุ่มผู้ใช้เสื้อผ้าฝ้ายทอมือนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 46.0 ใช้ในโอกาสเทศกาลต่าง ๆ เช่น สงกรานต์ ฯลฯ รองลงมาใช้ทุกวันศุกร์ ร้อยละ 33.0 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.22)

ตารางที่ 3.21 การใช้เสื้อผ้าที่ทำจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่างของเพศชาย

ระดับการใช้	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
ใช้	76	76.0
ไม่ใช้	24	24.0
รวม	100	100.0

ตารางที่ 3.22 ระดับโอกาสในการใช้เสื้อผ้าที่ทำจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีจากธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่าง
ของเพศชาย

ระดับโอกาสการใช้	จำนวน (N)	ร้อยละ (%)
1 ครั้งต่อสัปดาห์	10	13.1
2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์	0	0.0
โอกาสพิเศษ	6	7.9
ในเทศกาลต่าง ๆ เช่น สงกรานต์	35	46.0
วันศุกร์	25	33.0
รวม	76	100.0

(5) การจัดลำดับข้อดีและข้อเสียของการใช้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ

จากการสอบถามถึงข้อดีและข้อเสียของการใช้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาตินั้นพบว่า ข้อดีของเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติอันดับแรก คือ สวมใส่สบาย (ร้อยละ 40.8) รองลงมาคือ ราคาไม่สูงมาก (ร้อยละ 25.8) เป็นอันดับสอง ส่วนอันดับสามคือ ปลอดภัยจากสารเคมี (ร้อยละ 15.6) (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.23) ส่วนข้อเสียของการใช้เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาตินั้น กลุ่มตัวอย่างได้จัดอันดับดังนี้ กล่าวคือ สีตกง่าย และซีดเร็ว (ร้อยละ 49.5) เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ มีแบบให้เลือกน้อยเป็นอันดับสอง (ร้อยละ 27.4) และอันดับสาม (ร้อยละ 25.3) ตามลำดับ (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.24)

ตารางที่ 3.23 การจัดลำดับข้อดีของเสื้อผ้าที่ผลิตจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของเพศชาย

ลักษณะของเสื้อผ้า	อันดับ 1		อันดับ 2		อันดับ 3	
	N	%	N	%	N	%
สวมใส่สบาย	40	40.8	20	20.6	13	13.5
สีไม่มัว	2	2.0	10	10.3	9	9.4
รูปแบบใช้ได้หลายโอกาส	6	6.1	9	9.3	9	9.4
ดูแลรักษาง่าย	7	7.0	7	7.2	9	9.4
ราคาไม่สูงมาก	10	10.2	25	25.8	11	11.5
มีแบบให้เลือกมาก	0	0.0	0	0.0	0	0.0
มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์	16	16.3	14	14.4	12	12.5
มีอายุการใช้งานนาน	1	1.0	6	6.2	11	11.5
ปลอดภัยจากสารเคมี	12	12.2	5	5.2	15	15.6
เพื่อให้ดูมีรสนิยม	4	4.1	1	1.0	7	7.3
รวม	98	100.0	97	100.0	96	100.0
	ไม่ตอบ 2 ราย		ไม่ตอบ 3 ราย		ไม่ตอบ 4 ราย	

ตารางที่ 3.24 การจัดลำดับข้อเสียเสื้อผ้าที่ผลิตจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของเพศชาย

ลักษณะของเสื้อผ้า	อันดับ 1		อันดับ 2		อันดับ 3	
	N	%	N	%	N	%
สวมใส่ไม่สบาย	1	1.0	4	4.2	0	0.0
สีตกง่าย ชีดเร็ว	48	49.5	13	13.7	11	12.6
รูปแบบไม่ทันสมัย	1	1.0	5	5.3	2	2.3
มีแบบให้เลือกน้อย	13	13.4	26	27.4	22	25.3
ดูแลรักษายาก	6	6.2	13	13.7	17	19.5
ราคาแพงเกินไป	19	19.6	14	14.7	7	8.0
ลวดลายผ้าใช้สีซีรึม ไม่สดใส	5	5.2	9	9.5	9	10.3
มีอายุการใช้งานสั้น	4	4.1	11	11.6	19	21.8
รวม	97	100.0	95	100.0	87	100.0
	ไม่ตอบ 3 ราย		ไม่ตอบ 5 ราย		ไม่ตอบ 13 ราย	

(6) การพบเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าบุรุษในปัจจุบัน

การสอบถามกลุ่มตัวอย่างเพศชายถึงการพบเห็นการใช้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูปที่ทำจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในท้องตลาดของจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบันพบว่า มีระดับของการพบเห็นจำแนกตามประเภทของผลิตภัณฑ์ดังนี้

6.1 ประเภทเสื้อผ้าบุรุษ

จากการศึกษาพบว่า เสื้อแบบชาวเขา เสื้อพื้นเมืองแขนสั้น เสื้อพื้นเมืองแขนสั้น มีลวดลายตกแต่ง เสื้อพระราชทาน คอตั้งแขนสั้น เสื้อชาฟารี คอปกฮาวายแขนสั้น จะมีการพบเห็นในท้องตลาดในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 31.0, ร้อยละ 56.0, ร้อยละ 42.0, ร้อยละ 36.0 และร้อยละ 31.0 ตามลำดับ ส่วนเสื้อพื้นเมืองแขนยาว ส่วนเสื้อพื้นเมืองแขนยาวมีลวดลายตกแต่ง เสื้อคอปกเจ็ดแขนสั้น เสื้อคอปกเจ็ดแขนยาว เสื้อคอปกฮาวายแขนสั้น เสื้อคอปกฮาวายแขนยาว เสื้อพระราชทานคอตั้งแขนยาว เสื้อสูท และเสื้อตัดแบบแฟชั่นสมัยนิยมนั้นมีการพบเห็นในท้องตลาดระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 49.0, ร้อยละ 47.0, ร้อยละ 51.0, ร้อยละ 48.0, ร้อยละ 49.0, ร้อยละ 44.0, ร้อยละ 45.0, ร้อยละ 39.0, ร้อยละ 30.0, ร้อยละ 35.0, และร้อยละ 32.0 ตามลำดับ

6.2 ประเภทกางเกง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่ากางเกงสะดอชายาว จะพบเห็นในท้องตลาดมากคิดเป็นร้อยละ 33.0 ส่วนกางเกงที่พบเห็นในท้องตลาดในระดับที่น้อยนั้น ได้แก่ กางเกงมีตกแต่งแบบชาวเขา กางเกงขอบยางยืดขาสั้น กางเกงขอบยางยืดชายาว

กางเกงทรงสลัดมีจีบข้างหน้าขาสั้น กางเกงทรงสลัดมีจีบข้างหน้าขายาว และกางเกงสามส่วน คิดเป็นร้อยละ 45.0, ร้อยละ 48.0, ร้อยละ 41.0, ร้อยละ 40.0, ร้อยละ 37 และร้อยละ 36.0 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.25)

ตารางที่ 3.25 ระดับการพบเห็นการใช้ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของบุรุษในปัจจุบัน

รูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า	ระดับการพบเห็น											
	มากที่สุด		มาก		น้อย		น้อยที่สุด		ไม่เคยเห็น		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
ประเภทเสื้อชาย												
• เสื้อแบบชาวเขา	16	16.0	31	31.0	26	26.0	23	23.0	4	4.0	3.32	1.12
• เสื้อพื้นเมืองแขนสั้น	26	26.0	56	56.0	16	16.0	2	2.0	0	0.0	4.06	0.71
• เสื้อพื้นเมืองแขนสั้น มีลวดลายตกแต่ง	11	11.0	42	42.0	40	40.0	7	7.0	0	0.0	3.59	0.75
• เสื้อพื้นเมืองแขนยาว	11	11.0	34	34.0	49	49.0	5	5.0	1	1.0	3.49	0.80
• เสื้อพื้นเมืองแขนยาว มีลวดลายตกแต่ง	4	4.0	34	34.0	47	47.0	11	11.0	4	4.0	3.23	0.85
• เสื้อคอปกจี๊ดแขนสั้น	4	4.0	22	22.0	51	51.0	19	19.0	4	4.0	2.97	0.86
• เสื้อคอปกจี๊ดแขนยาว	4	4.0	17	17.0	48	48.0	25	25.0	6	6.0	2.88	0.90
• เสื้อคอปกฮาวายแขนสั้น	5	5.0	15	15.0	44	44.0	25	25.0	11	11.0	2.78	1.00
• เสื้อคอปกฮาวายแขน ยาว	2	2.0	13	13.0	45	45.0	28	28.0	12	12.0	2.65	0.93
• เสื้อพระราชทานคอตั้ง แขนสั้น	7	7.0	36	36.0	30	30.0	17	17.0	10	10.0	3.13	1.10
• เสื้อพระราชทานคอตั้ง แขนยาว	6	6.0	25	25.0	39	39.0	20	20.0	10	10.0	2.97	1.05
• เสื้อซาฟารี คอปก ฮาวาย แขนสั้น	7	7.0	31	31.0	30	30.0	18	18.0	14	14.0	3.00	1.15
• เสื้อสูท	4	4.0	8	8.0	35	35.0	22	22.0	31	31.0	2.32	1.12
• เสื้อตัดแบบดาวมแพชั่น สมัยนิยม	10	10.0	18	18.0	32	32.0	29	29.0	11	11.0	2.87	1.14

ตารางที่ 3.25 ระดับการพบเห็นการให้ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของบุรุษในปัจจุบัน (ต่อ)

รูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า	ระดับการพบเห็น											
	มากที่สุด		มาก		น้อย		น้อยที่สุด		ไม่เคยเห็น		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
ประเภทกางเกง												
• กางเกงสะดอขายาว (คล้ายกับกางเกงแพร)	29	29.0	33	33.0	20	20.0	10	10.0	8	8.0	3.65	1.23
• กางเกงมีดกแต่งแบบ ชาวเขา	9	9.0	25	25.0	45	45.0	15	15.0	6	6.0	3.16	0.99
• กางเกงขอบยางยืดขาสั้น	7	7.0	28	28.0	48	48.0	12	12.0	5	5.0	3.20	0.92
• กางเกงขอบยางยืดขายาว	8	8.0	31	31.0	41	41.0	12	12.0	8	8.0	3.19	1.02
• กางเกงทรงสลัด มี จีบข้างหน้า ขาสั้น	2	2.0	16	16.0	40	40.0	21	21.0	21	21.0	2.57	1.06
• กางเกงทรงสลัด มี จีบข้างหน้า ขายาว	4	4.0	16	16.0	39	39.0	20	20.0	23	23.0	2.58	1.13
• กางเกงสามส่วน	5	5.0	29	29.0	36	36.0	16	16.0	14	14.0	2.95	1.10

(7) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของบุรุษในอนาคตอีก 5 ปีข้างหน้า

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชายเกี่ยวกับแนวโน้มของรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในอีก 5 ปีข้างหน้า (2542-2546) จะเป็นอย่างไรนั้น กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในระดับต่าง ๆ กันดังนี้

7.1 ประเภทเสื้อเพศชาย

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชายมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ที่มีแนวโน้มที่จะพบเห็นในอนาคตในระดับที่มากนั้น จะมีลักษณะดังนี้ (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.26)

- (1) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการประยุกต์รูปทรงของเสื้อในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้ทันสมัย (ร้อยละ 36.0)

- (2) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายของสีย้อมมาตัดเย็บ (ร้อยละ 42.0)
- (3) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายจากการทอมาตัดเย็บ (ร้อยละ 47.0)
- (4) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ผ้าฝ้ายที่มีลักษณะเนื้อผ้าที่หลากหลายมาตัดเย็บ (ร้อยละ 40.0)
- (5) มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้อุปกรณ์ตกแต่งที่ทันสมัย เช่น กระดุมกะลา กระเปาะปะลวดลาย การปัก เป็นต้น (ร้อยละ 38.0)
- (6) รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ให้ทันสมัยมีลวดลายตกแต่งตามส่วนต่าง ๆ ของเสื้อ (ร้อยละ 38.0)
- (7) รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ลักษณะของคอเสื้อแบบต่าง ๆ (ร้อยละ 39.0)
- (8) รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ให้ทันสมัยโดยใช้ผ้าที่มีการทอเป็นลายในรูปแบบต่าง ๆ มาตัดเย็บ (ร้อยละ 46.0)
- (9) เป็นเสื้อที่มีรูปทรงแบบเรียบ ๆ แต่ใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายสีในผ้ามาตัดเย็บ (ร้อยละ 48.0)
- (10) เป็นเสื้อที่มีการผสมทั้งผ้าพื้นและตีนจกตกแต่งในรูปแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัย (ร้อยละ 43.0)
- (11) มีการใช้อุปกรณ์ตกแต่งที่ทันสมัย เช่น กระดุม กระเปาะ การปัก เป็นต้น (ร้อยละ 39.0)

7.2 ประเภทกางเกง

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อแนวโน้มที่คิดว่าจะพบเห็นเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติประเภทกางเกงที่จะพบเห็นในระดับมากมีเพียงแต่เป็น กางเกงทรงตรงหลวมใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายจากการทอมาตัดเย็บ (ร้อยละ 38.0) เท่านั้น นอกจากนี้ จะมีการพบเห็นในอนาคตในระดับที่น้อยถึงน้อยที่สุด (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.26)

ตารางที่ 3.26 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ในอีก 5 ปี ข้างหน้า

รูปแบบผ้าฝ้าย	ระดับแนวโน้มที่คิดว่าจะพบเห็นในอนาคต											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
เสื้อ												
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่ง ความเป็นพื้นเมือง ไม่ควรมีการดัดแปลง	21	21.0	29	29.0	35	35.0	12	12.0	3	3.0	3.53	1.05
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่ง ความเป็นพื้นเมือง แต่ มีการประยุกต์รูปทรง ของเสื้อในลักษณะ ต่าง ๆ เพื่อให้ทันสมัย	29	29.0	36	36.0	30	30.0	4	4.0	1	1.0	3.88	0.91
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่ง ความเป็นพื้นเมือง แต่ มีการประยุกต์ ลักษณะของแขนเสื้อ ในแบบต่าง ๆ	19	19.0	27	27.0	40	40.0	12	12.0	2	2.0	3.49	1.00
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่ง ความเป็นพื้นเมือง แต่มีการประยุกต์ ลักษณะของคอเสื้อ ที่มีรูปแบบแตกต่าง กันออกไป	18	18.0	32	32.0	37	37.0	11	11.0	2	2.0	3.53	0.98
• มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่ง ความเป็นพื้นเมือง แต่ มีการประยุกต์ลักษณะ ของปกเสื้อที่มีรูปแบบ แตกต่างกันออกไป	12	12.0	31	31.0	43	43.0	12	12.0	2	2.0	3.39	0.92

ตารางที่ 3.26 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ในอีก 5 ปี ข้างหน้า (ต่อ)

รูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า	ระดับการพบเห็น											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ลวดลายสีย้อมของผ้ามาตกแต่งตามส่วนต่างๆ ของเสื้อ	21	21.0	32	32.0	34	34.0	10	10.0	3	3.0	3.58	1.03
มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายของสีย้อมมาตัดเย็บ	16	16.0	42	42.0	29	29.0	10	10.0	3	3.0	3.58	0.98
มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายจากการทอมาตัดเย็บ	18	18.0	47	47.0	27	27.0	6	6.0	2	2.0	3.73	0.90
มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้ผ้าฝ้ายที่มีลักษณะเนื้อผ้าที่หลากหลายมาตัดเย็บ	11	11.0	40	40.0	33	33.0	12	12.0	4	4.0	3.42	0.98
มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่มีการใช้อุปกรณ์ตกแต่งที่ทันสมัย เช่น กระดุม กะลา กระเป๋ ปะลวดลาย การปัก ฯลฯ	22	22.0	38	38.0	31	31.0	5	5.0	4	4.0	3.69	1.00

ตารางที่ 3.26 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ่ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ในอีก 5 ปี ข้างหน้า (ต่อ)

รูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า	ระดับการพบเห็น											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
• รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ให้ทันสมัยมีลวดลายตกแต่งตามส่วนต่าง ๆ ของเสื้อ	22	22.0	38	38.0	28	28.0	8	8.0	4	4.0	3.66	1.04
• รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ลักษณะของคอเสื้อแบบต่าง ๆ	14	14.0	39	39.0	36	36.0	8	8.0	3	3.0	3.53	0.94
• รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ลักษณะของแขนเสื้อในแบบต่าง ๆ	11	11.0	33	33.0	42	42.0	11	11.0	3	3.0	3.38	0.93
• รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ให้ทันสมัยโดยใช้ผ้าที่มีสีย้อมเป็นลวดลายต่าง ๆ มาตัดเย็บ	16	16.0	36	36.0	37	37.0	9	9.0	2	2.0	3.55	0.94
• รูปทรงของเสื้อมีการประยุกต์ให้ทันสมัยโดยใช้ผ้าที่มีการทอเป็นลายมาตัดเย็บ	11	11.0	46	46.0	31	31.0	10	10.0	2	2.0	3.54	0.89
• เป็นเสื้อที่มีรูปทรงแบบเรียบ ๆ แต่ใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายสีในผ้ามาตัดเย็บในรูปแบบต่าง ๆ	13	13.0	48	48.0	29	29.0	8	8.0	2	2.0	3.62	0.89
• เป็นเสื้อที่มีการผสมทั้งผ้าพื้น และผ้าที่มีลวดลายของสีมาตัดเย็บเป็นรูปแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัย	8	8.0	35	35.0	42	42.0	10	10.0	5	5.0	3.31	0.94

ตารางที่ 3.26 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ในอีก 5 ปี ข้างหน้า (ต่อ)

รูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า	ระดับการพบเห็น											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
เป็นเสื้อผ้าที่มีการผสมทั้งผ้าพื้นและตีนจก ตกแต่งในรูปแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัย	9	9.0	43	43.0	35	35.0	10	10.0	3	3.0	3.45	0.90
เป็นเสื้อผ้าที่มีการผสมทั้งผ้าพื้นและผ้าปักของชาวเขาดูตกแต่งในรูปแบบที่ประยุกต์ให้ทันสมัย	8	8.0	30	30.0	41	41.0	17	17.0	4	4.0	3.21	0.96
มีการใช้อุปกรณ์ตกแต่งที่ทันสมัย เช่น กระดุม กระเป๋ การปัก ฯลฯ	18	18.0	39	39.0	34	34.0	7	7.0	2	2.0	3.64	0.93
กางเกง กางเกงทรงตรงธรรมดา ใช้ผ้าฝ้ายสีธรรมชาติของฝ้ายตัดเย็บ	21	21.0	31	31.0	41	41.0	7	7.0	0	0.0	3.66	0.89
กางเกงทรงตรงธรรมดา ใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายจากการย้อมสีมาตัดเย็บ	10	10.0	34	34.0	44	44.0	12	12.0	0	0.0	3.42	0.83
กางเกงทรงตรงธรรมดา ใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลายจากการทอมาตัดเย็บ	8	8.0	37	37.0	44	44.0	9	9.0	2	2.0	3.40	0.84
กางเกงทรงตรงหลวม ใช้ผ้าฝ้ายสีธรรมชาติของฝ้ายมาตัดเย็บ	19	19.0	32	32.0	45	45.0	4	4.0	0	0.0	3.66	0.83

ตารางที่ 3.26 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ในอีก 5 ปี ข้างหน้า (ต่อ)

รูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า	ระดับการพบเห็น											
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		X	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
• กางเกงทรงตรงหลวม ใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลาย จากการย้อมสีมาตัดเย็บ	10	10.0	35	35.0	45	45.0	10	10.0	0	0.0	3.45	0.81
• กางเกงทรงตรงหลวม ใช้ผ้าฝ้ายที่มีลวดลาย จากการทอมาย้อมสี	14	14.0	38	38.0	36	36.0	12	12.0	0	0.0	3.54	0.88
• กางเกงทรงขาหลวม ใช้ ผ้าฝ้ายสีธรรมชาติ ของฝ้ายมาตัดเย็บ	7	7.0	23	23.0	35	35.0	27	27.0	8	8.0	2.94	1.05
• กางเกงทรงขาหลวม ใช้ผ้า ฝ้ายที่มีลวดลายจาก การย้อมสีมาตัดเย็บ	8	8.0	10	10.0	38	38.0	34	34.0	10	10.0	2.72	1.05
• กางเกงทรงขาหลวม ใช้ ผ้าฝ้ายที่มีลวดลาย จากการทอมาย้อมสี	7	7.0	19	19.0	33	33.0	28	28.0	13	13.0	2.79	1.11
• มีการเพิ่มการตกแต่ง เช่น การปัก การปะ กระเป๋าลวดลาย การ จับจีบ เป็นต้น	17	17.0	28	28.0	44	44.0	9	9.0	2	2.0	3.49	0.95

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษา "แนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่" ดำเนินการศึกษาจากกลุ่มผู้ผลิตที่ดำเนินการผลิตเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ และกลุ่มผู้บริโภคที่ใช้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

4.1 การศึกษาแนวโน้มของรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในทัศนะของกลุ่มผู้ผลิตเสื้อผ้าฝ้ายทอมือ สรุปผลได้ดังนี้

(1) กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า แนวโน้มรูปแบบของเสื้อผ้าฝ้ายในอนาคตนั้นควรประยุกต์ไปตามยุคสมัยโดยยึดความต้องการของผู้ซื้อเป็นหลัก เช่น ลูกค้าชาวญี่ปุ่นจะชอบแบบเรียบ ๆ ง่าย ๆ ในขณะที่ลูกค้าคนไทย จะชอบแบบทันสมัย หรูหรา ใส่ทำงานได้ ในการประยุกต์ควรมีการประยุกต์ทั้งรูปแบบและลวดลายของผ้า เพราะถ้าผลิตแต่แบบเดิมก็จะขายได้ไม่มากนัก แต่ทั้งนี้แบบพื้นเมืองก็ยังน่าที่จะมีอยู่บ้าง เพื่อเป็นการอนุรักษ์รูปแบบพื้นเมืองไว้

ทางด้านปัญหาและอุปสรรคนั้นพบว่า ด้านวัตถุดิบจะประสบกับฝ้ายมีราคาแพงขึ้นและเริ่มจะขาดตลาด ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ขายได้ในราคาเดิม และสีฝ้ายมักไม่ตรงตาม Order ทางด้านการผลิตและเทคนิคการผลิตนั้น เนื่องจากการทอมือ จึงทำให้ความแน่นหลวมของเนื้อผ้าไม่สม่ำเสมอ ส่วนด้านแรงงานปรากฏว่า แรงงานเกียจคร้าน ไม่รู้งาน พุดยาก เลือกทำแต่งานง่าย ๆ พอมีงานยากเข้ามาก็จะเกียจคร้านทำ สำหรับด้านตลาดและราคาด้านนี้ เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ ที่อยู่ในสภาวะวิกฤตในปัจจุบัน ส่งผลให้ค่าเงินบาท, เงินเยนของญี่ปุ่นขึ้น ๆ ลง ๆ ทำให้การตั้งราคาเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะต้นทุนการผลิตขึ้น ๆ ลง ๆ ส่วนคุณภาพของผลิตภัณฑ์นั้น พบว่า ผ้าฝ้ายมักไม่ทน เนื้อผ้าหยาบ และยุ่ย โดยต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลมาก คือต้องซักแห้งรวมทั้งสีมักซีดเร็ว เวลาซักสีจะตกมาก

(2) กลุ่มร้านค้าปลีกออกแบบ จากการศึกษาพบว่า แนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายในอนาคต ควรประยุกต์ให้ทันสมัยและสีสดต้องสดใส ดูแล้วไม่หมองคล้ำ ไม่เหมือนเป็นเสื้อผ้าเก่า เสื้อผ้ามีความคงทนขึ้น ดูแล้งง่ายยิ่งขึ้น โดยสามารถซักได้ด้วยเครื่องซักผ้า มีการเพิ่มเติมประโยชน์ใช้สอย เช่น กระเป๋า กระดุม ลวดลายไทย เพิ่มความสะดวกสบายในการสวมใส่ เช่น กางเกงควรใช้เอวยางยืด แทนแบบผูก รูปแบบของคอ แขน เอว รูปทรง ให้สามารถใส่ในชีวิตประจำวันได้ ปรับให้เข้ากับภูมิอากาศของบ้านเรา กระตุ้นให้คนเห็นความสำคัญของผ้าฝ้ายที่มีต่อตนเอง สุขภาพ เมื่อคนมีความรู้ ความเข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็เห็นคุณค่า และจะประยุกต์ใช้ได้เอง ทั้งนี้วัตถุประสงค์หลักที่ต้องมีการประยุกต์รูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายก็เพื่อตอบสนองความต้องการของ

ลูกค้าที่มีความหลากหลายขึ้น ยึดความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก ซึ่งลูกค้าที่น่าจะชอบผ้าฝ้าย
ทอมือย้อมสีธรรมชาติ ได้แก่ กลุ่มคนชั้นสูง ทั้งในและต่างประเทศ

ทางด้านปัญหาและอุปสรรคในการผลิตเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาตินั้น พบว่า
ด้านวัตถุดิบ จะพบเกี่ยวกับเรื่องความคงเส้นคงวาของวัตถุดิบ เช่น ขนาดของเส้นด้ายไม่เรียบ
ความแน่นความหลวมของเส้นด้ายไม่เท่ากัน ไม่ได้มาตรฐาน เช่นเดียวกับสีผ้าที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติ
มักได้สีที่ไม่ตรงตาม order ในการย้อมแต่ละครั้งจะบังคับให้ได้สีเดิมไม่ได้ ควบคุมไม่ได้ ส่วนด้าน
การผลิตและเทคนิคการผลิตนั้น เนื่องจากการทอด้วยมือจึงล่าช้า บางครั้งเสร็จไม่ทันตาม
order เช่นเดียวกับการย้อมด้วยสีธรรมชาติที่ต้องผ่านขั้นตอนที่ยุ่งยากหลายขั้น ทำให้ย้อมได้ครั้งละ
ไม่มาก เกิดความล่าช้า ไม่ทันกำหนดเวลา สำหรับด้านแรงงาน นั้นพบว่าแรงงานทอผ้าจะมีจำนวน
ไม่แน่นอนแล้วแต่ฤดูกาล เช่น ถ้าช่วงทำนาคนทอก็จะน้อยลง หรือช่วงเก็บลำไย แรงงานก็จะเก็บ
ลำไยมากกว่าเพราะมีค่าแรงที่สูงกว่าการทอผ้าวิถีชีวิตชนบทยึดประเพณีของชาวบ้านไม่
เอื้ออำนวยให้ทำงานได้ตลอดเวลา มักขาดงานบ่อย เช่น ไปงานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ทำให้
ได้งานไม่ตรงตามกำหนดเวลาที่นัดไว้กับผู้ซื้อ นอกจากนี้แรงงานขาดความซื่อสัตย์ เอาตัวอย่างผ้า
มาให้ดูอย่างหนึ่ง แต่พอส่งทอดต่อไป กลับได้ผ้าที่มีคุณภาพอีกอย่างหนึ่ง เช่น หน้าผ้าแคบลง
ความยาวของผ้าสั้นลง การย้อมยังมีรอยต่าง เป็นที่ ๆ และค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น ในขณะที่ยังต้อง
ขายผลิตภัณฑ์ในราคาเดิมเกี่ยวกับการตลาดและราคานั้น ปรากฏว่าต้นทุนสูงขึ้น แต่ขายได้ในราคาเดิม
ปีนี้ผ้าขึ้นราคาจาก 700 บาท เป็น 900 บาท บางครั้งต้องยอมขายเสื้อผ้าในราคาถูก เพราะไม่มี
เงินทุนหมุนเวียน สำหรับรูปแบบและผลิตภัณฑ์นั้น พบว่ารูปแบบถูกลอกเลียนแบบ จากชาวบ้าน
ซึ่งเมื่อเลียนแบบกันมากขึ้น จึงทำให้รูปแบบนั้นดูไม่มีราคาสวนคุณภาพของผลิตภัณฑ์นั้น เมื่อ
สวมใส่แล้ว มักเป็นถุง บริเวณข้อศอก กัน เสียรูปง่าย เสื้อผ้าฝ้ายสีดกง่าย ดูแลรักษายาก ถ้าซักแห้ง
ก็แพงเกินไป การย้อมสี มักเป็นต่าง การต้มสีควบคุมให้ทั่วทั้งผืนทำได้ยาก ส่วนเส้นฝ้ายติดกันเป็น
ปมใหญ่ เส้นไม่สม่ำเสมอ ทำให้เนื้อผ้าไม่เรียบ ตัดออกมาแล้วดูไม่เรียบร้อย และเส้นฝ้ายเนื้อหนา
ไม่เหมาะกับสภาพอากาศในบ้านเรา เมื่อตัดเย็บออกมาแล้วใส่ไม่ได้ เพราะร้อน

(3) กลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ พบว่าแนวโน้มของ
รูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในอนาคตควรผลิตรูปแบบที่สามารถใส่ในชีวิตประจำวันได้
เช่น ใส่ไปทำงาน และเสื้อควรเป็นเสื้อแขนสั้นมากขึ้น มีการตัดเย็บที่ดี ประณีตขึ้น กระดุมก็ควรใช้
ชนิดดี รูปแบบโดยทั่วไปจะเป็นแบบประยุกต์ และคิดว่าราคาควรลดลงจากเดิมประมาณ
600-800 บาท ขึ้นไป

(4) กลุ่มชาวบ้านผู้ผลิต พบว่าแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ในอนาคต ควรจะมีการประยุกต์ให้ทันสมัยขึ้น จะได้มีรูปแบบหลากหลาย ส่งผลให้ตลาดกว้างขึ้น ขายให้ลูกค้าได้หลายกลุ่ม หลายประเภท นอกจากจะประยุกต์ในเรื่องของรูปแบบแล้ว ลวดลายก็เป็นสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งอนาคตควรจะสามารถลวดลายแปลก ๆ ใหม่ ๆ มาประดับตกแต่ง ให้ผ้ามีความสวยงาม และแปลกตามากขึ้น นอกจากนี้ คุณภาพของเนื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ มักไม่ค่อยคงทน แข็งแรง ใส่ได้ไม่นาน ก็จะเสียรูป ดูแลกรักช่ายาก สีตกง่าย ทำให้ดูเก่าเร็ว อีกทั้งยังมีราคาแพงอีกด้วย รวมทั้งรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือควรจะมีการอนุรักษ์รูปแบบพื้นเมืองเดิม ๆ ไว้ แต่ทั้งนี้ก็ต้องเป็นการอนุรักษ์ที่ผสมผสานเอาแบบสมัยใหม่เข้าไปด้วย เพื่อขยายตลาดให้กว้างขึ้น อย่างไรก็ตามรูปแบบของเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ในอนาคตจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้าในอนาคตเป็นหลัก ลูกค้าต้องการแบบไหน ผู้ผลิตก็จะผลิตแบบนั้น ๆ ออกมา

ส่วนปัญหาและอุปสรรคของการผลิตเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาตินั้น พบว่าด้านวัตถุดิบเกี่ยวกับด้ายฝ้ายมีราคาแพงขึ้น ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น แต่กลับขายผลิตภัณฑ์ได้ในราคาเดิม การย้อมด้วยสีธรรมชาติ สีมักจะผิดเพี้ยนไป ไม่ตรงตาม order และการตัดไม้มาทำสีย้อม ยังทำได้ยากเนื่องจากผิดกฎหมาย ส่วนการผลิตและเทคนิคการผลิตนั้นปรากฏว่า ผ้าฝ้ายแปรรูปได้ไม่มากนัก และชาวบ้านยังขาดความรู้เรื่องการออกแบบอยู่มาก อีกทั้งประสบกับปัญหาแรงงานที่ปัจจุบันแรงงานผู้ผลิตเสื้อผ้าฝ้ายจะเป็นผู้สูงอายุ อนาคตอาจไม่มีคนสืบทอด เด็กรุ่นใหม่ทำไม่เป็น เพราะหันไปเป็นแรงงานรับจ้างในโรงงานกันหมด เพราะรายได้ดีกว่า สำหรับด้านตลาดและราคานั้นลูกค้ามักมองว่าเสื้อผ้าฝ้ายมีราคาแพง จึงหาตลาดได้ยาก การฝากขายตามร้านมักจะเก็บเงินไม่ได้ หรือได้ช้า ทำให้ไม่มีเงินหมุนเวียนภายในกลุ่ม หรือบางครั้งการฝากขายตามร้านทางร้านก็จะเอากำไรอีกต่อหนึ่งทำให้สินค้ามีราคาสูงขึ้น จะขายได้ยากขึ้น และการขายส่งผู้ผลิตมักได้ราคาถูกลง ยิ่งถ้าสีไม่ตรงตาม order หรือผิดเพี้ยนไปก็จะถูกกดราคาลงไปอีก ส่วนรูปแบบและผลิตภัณฑ์นั้นส่วนใหญ่เป็นแบบเดิม ๆ ไม่ค่อยมีการพัฒนารูปแบบให้หลากหลายมากนัก เพราะไม่มีความรู้ในเรื่องของการออกแบบ และรูปแบบมีการเลียนแบบกันมาก เพราะทำได้ง่าย อีกทั้งในเรื่องของการกำหนดขนาด (size) มักไม่ได้มาตรฐานตามความต้องการของลูกค้า รวมทั้งคุณภาพของผลิตภัณฑ์ก็มักใส่ได้ไม่นาน สีตกง่าย โดยเฉพาะถ้าใช้สีเคมี จะตกมากกว่าการใช้สีธรรมชาติ ชาวบ้านยังขาดความรู้ในการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์

4.2 แนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริโภค

จากการศึกษาในกลุ่มผู้บริโภคเพศหญิงพบว่า ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26-35 ปี โดยมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 33 ปี และมีการศึกษาจบปริญญาตรีทางด้านอาชีพและรายได้ในส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจเอกชน โดยมีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาทต่อเดือน ส่วนสถานภาพการสมรส ที่อยู่ปัจจุบัน และภูมิลำเนาปรากฏว่า ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นโสด อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง และมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่เป็นหลัก ทางด้านการใช้เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาตินั้นพบว่า ส่วนใหญ่จะใช้เสื้อผ้าที่ทำจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ โดยมีโอกาสในการใช้ช่วงเทศกาลต่าง ๆ ส่วนข้อดีและข้อเสียของเสื้อผ้าที่ผลิตจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาตินั้นพบว่า ข้อดีจะมีลักษณะของการสวมใส่สบาย ราคาไม่สูง และมีเอกลักษณ์ ส่วนข้อเสียนั้นจะเป็นลักษณะของสีตกง่าย ซีดเร็ว ดูแลรักษายาก และมีอายุการใช้งานสั้น

ส่วนการพบเห็นรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสตรีในปัจจุบันค่อนข้างมาก ปรากฏว่า ประเภทเสื้อผ้าสตรีจะมีลักษณะเป็นเสื้อแบบชาวเขา เสื้อพื้นเมือง เสื้อแขนสามส่วน เสื้อแขนสั้น คอแบบต่าง ๆ ไม่มีปก เข้ารูป ตัวยาวไม่มาก มีแบบเรียบ ๆ ไม่มีการตกแต่งลวดลาย มีทั้งผ่าหน้า และผ่าข้าง สำหรับประเภทกางเกงสตรีปรากฏว่าจะพบเห็นกางเกงสะดอขายาว และกางเกงขอบายยัดขายาวเป็นส่วนใหญ่ ส่วนประเภทกระโปรงจะพบเห็นในแบบต่าง ๆ ค่อนข้างน้อย แต่จะพบเห็นผ้าชีนและผ้าถุงสำเร็จค่อนข้างมาก

ทางด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในอนาคตอีก 5 ปีข้างหน้านั้น ปรากฏว่า ประเภทเสื้อผ้าสตรีจะมีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่ก็จะมีการดัดแปลงประยุกต์รูปลักษณะของเสื้อให้เข้ากับยุคสมัยในแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น มีการใช้ผ้ามาตกแต่ง มีลวดลายตามส่วนต่าง ๆ ของเสื้อ ทางด้านประเภทกระโปรงและชุดนั้นจะมีรูปทรงที่เรียบ ๆ แต่ก็ใช้ผ้าทอ และผ้าที่มีลวดลายมาประยุกต์ให้แบบดูมีความทันสมัยขึ้น ส่วนประเภทผ้าชีนนั้นก็จะมีลักษณะที่มีการประยุกต์ลวดลายของสีย้อมในเสื้อผ้าและมีการตกแต่งด้วยตีนจกมากขึ้น สำหรับประเภทกางเกงนั้นปรากฏว่า แนวโน้มจะเป็นกางเกงทรงตรงแบบธรรมดา แบบหลวม และทรงขาเลิบ โดยมีการเพิ่มการตกแต่งมากขึ้น

ส่วนผลการศึกษาในกลุ่มผู้บริโภคเพศชายนั้นปรากฏว่า ส่วนใหญ่มีอายุช่วงระหว่าง 26-35 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 33 ปี และมีการศึกษาจบระดับปริญญาตรีและต่ำกว่า ทางด้านอาชีพและรายได้พบว่า จะประกอบอาชีพธุรกิจเอกชนมากที่สุด โดยมีรายได้ประมาณ 5,001-10,000 บาทต่อเดือน และมีสถานภาพเป็นโสดเป็นส่วนใหญ่ โดยมีที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองและมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนการใช้เสื้อผ้าฝ้ายและโอกาสในการใช้นั้นปรากฏว่า ส่วนใหญ่

ได้ใช้ ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ โดยมีโอกาสใช้ในเทศกาลต่าง ๆ เป็นหลัก ทางด้านข้อดีและข้อเสียของเสื้อผ้าที่ผลิตจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาตินั้นปรากฏว่า ลักษณะของข้อดีจะเป็นการสวมใส่สบาย ราคาไม่สูงมากนัก และปลอดภัยจากสารเคมี ส่วนข้อเสีย จะมีลักษณะสีตกง่าย ซีดเร็ว และมีแบบให้เลือกน้อย

สำหรับการศึกษารูปแบบของผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าที่พบบ่อยในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่า ส่วนใหญ่จะพบเห็นเสื้อแบบชาวเขา เสื้อพื้นเมืองแขนสั้น มีการตกแต่งลวดลาย เสื้อพระราชทาน คอตั้งแขนสั้น เสื้อซาฟารี คอปกฮาวายแขนสั้น ส่วนกางเกงนั้นปรากฏว่าจะพบเห็นกางเกงสะดอขายาวเป็นส่วนใหญ่

ส่วนการศึกษาแนวโน้มของรูปแบบเสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในอนาคตอีก 5 ปีข้างหน้า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า จะมีรูปแบบที่มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งความเป็นพื้นเมือง แต่ก็จะมีการประยุกต์รูปแบบของเสื้อให้ดูทันสมัยในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ส่วนรูปแบบกางเกงนั้นส่วนใหญ่มีความเห็นว่าในอนาคตจะมีรูปแบบที่ไม่แตกต่างไปจากปัจจุบันคือ เป็นกางเกงทรงตรงธรรมดา ใช้ผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ จะมีบ้างที่เป็นกางเกงทรงตรง ทรงหลวม ทรงขาเลียบ แต่ก็จะใช้ผ้าปายที่มีลวดลายจากการทอมาตัดเย็บ

4.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าว โครงการวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติดังนี้

- (1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจและให้ความรู้แก่กลุ่มชาวบ้านผู้ผลิต โดยการจัดอบรมเกี่ยวกับวิธีการควบคุมคุณภาพของสีย้อมธรรมชาติเพื่อให้สีติดทนนานไม่ตกสี ให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า และวิธีการตัดเย็บเสื้อผ้า
- (2) หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ควรสร้างวัฒนธรรมใหม่ และให้เห็นความสำคัญของผ้าฝ้ายทอมือ และการแต่งกายแบบพื้นเมือง มิฉะนั้นมรดกทางวัฒนธรรมสิ่งนี้จะหมดไป ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง
- (3) ชาวบ้านผู้ผลิตควรมีความซื่อสัตย์และซื่อตรงต่อลูกค้าในเรื่องของคุณภาพ และปริมาณของผ้าฝ้ายทอมือและผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ควรให้มีคุณภาพและปริมาณที่คงที่หรือดีกว่า ไม่ด้อยไปกว่าเดิม และควรมีความตรงต่อเวลากับลูกค้า
- (4) รัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ควรให้การส่งเสริมให้มีการแต่งกายแบบพื้นเมืองหรือแบบไทยโดยใช้ผ้าฝ้ายทอมือ ซึ่งแนวโน้มในอนาคตการแต่งกายแบบพื้นเมืองจะหมดไปถ้าไม่ช่วยกันอนุรักษ์เอาไว้

- (5) ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีจากธรรมชาติจะเป็นผ้าที่มีสีนวล ๆ ไม่ฉูดฉาด แต่มีเสน่ห์ในตัวเอง กว่าจะได้มาซึ่งผืนผ้าจะต้องผ่านกระบวนการมากมาย ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะตัว ฉะนั้นราคาของผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติก็ควรจะมีราคาสมกับความยุ่งยากของกระบวนการ เพื่อให้ชาวบ้านผู้ผลิตสามารถที่จะยืนหยัดประกอบอาชีพนี้ต่อไปได้

4.4 ข้อเสนอแนะจากการทบทวนเอกสาร

ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหและอุปสรรคในเรื่องการผลิตผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติต้องมีการประสานความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมการผลิตผ้าฝ้ายทอมือให้ได้มาตรฐานคุณภาพ รูปแบบที่ดี และเป็นที่ต้องการของตลาด ควรจะมีข้อแก้ไขดังนี้

- (1) การจัดหาวัตถุดิบให้แก่ราษฎรในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด เนื่องจากฝ้ายขาดแคลน และราคามีแนวโน้มสูงขึ้น เพราะผู้ผลิตไม่มีเงินทุนที่จะซื้อตุนเก็บไว้ในช่วงที่ฝ้ายราคาถูก ดังนั้นการหาเงินทุนเพื่อจัดซื้อวัตถุดิบให้แก่ผู้ผลิตก็จะเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้ผลิตมีวัตถุดิบใช้ได้ตลอดปีในราคาถูก
- (2) การส่งเสริมเรื่องเทคนิค การผลิต โดยการจัดฝึกอบรมสัมมนาให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ศิลปะที่สวยงาม แต่พัฒนากกรรมวิธีการผลิตให้ได้ผลผลิตมากขึ้น ประหยัดเวลา และลดความเสียหายที่เกิดจากการผลิต สำหรับผ้าฝ้ายทอมือนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นเทคนิคในการย้อมสี โดยเฉพาะสีธรรมชาติที่ใช้ใบไม้หรือเปลือกไม้ของพืชบางชนิด ซึ่งในการย้อมแต่ละครั้งที่ออกมาจะไม่เหมือนกัน หรือสีไม่สม่ำเสมอ ทำให้เกิดปัญหาในการสั่งซื้อ การย้อมในแต่ละครั้งผู้ผลิตไม่มีสูตรที่แน่นอน ใช้วิธีการกะประมาณทำให้สีที่ได้ไม่สม่ำเสมอ ดังนั้นการทดลองวิจัยเกี่ยวกับสีย้อมธรรมชาติให้มีคุณภาพได้มาตรฐานก็จะเป็นจุดขายที่ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นการพัฒนาเพิ่มทักษะฝีมือในการผลิตการถ่ายทอดความรู้งานฝีมือให้แก่คนรุ่นใหม่โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือที่เริ่มหายากและคนทำน้อยซึ่งหากไม่มีการสอนต่อก็จะทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นสูญหาย
- (3) การส่งเสริมการตลาด ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะเป็นแรงจูงใจ และเป็นมูลเหตุที่จะทำให้ผู้ผลิตจะผลิตหรือไม่ผลิต เพราะงานหัตถกรรมนั้นต้องเผชิญกับการแข่งขันจากสินค้าของโรงงานอุตสาหกรรมที่มีประโยชน์การใช้สอยใกล้เคียงกัน ถ้าจะคำนึงถึงประโยชน์ฝ่ายเดียวและความคงทนราคาก็จะสู้สินค้าที่ผลิตโดยโรงงานอุตสาหกรรมไม่ได้ ดังนั้นแนวคิดการส่งเสริมผลิตภัณฑ์

หัตถกรรมนั้นจะต้องเน้นด้านอารมณ์ความพึงพอใจ และอรรถประโยชน์ที่จะสนองความต้องการของผู้ซื้อ การใช้กลยุทธ์ทางการตลาด เป็นสิ่งจำเป็นที่จะนำมาใช้การสร้างทัศนคติให้ผู้บริโภคตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะความงดงาม ความภาคภูมิใจในการใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอโดยเน้นคุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากวิถีวัฒนธรรมชาติ การกลับไปสู่ธรรมชาติ การเข้าใจถึงศิลปะที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อมาจากบรรพบุรุษ การอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าให้คงอยู่กับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การประชาสัมพันธ์ต้องทำอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ดีผ้าฝ้ายทอมือยังคงเป็นอาชีพเสริมรายได้ให้แก่ประชาชนในชนบท เนื่องจากเป็นวิชาชีพที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ การที่จะส่งเสริมให้คงอยู่และทำรายได้ให้แก่ผู้ผลิตจะต้องมีการพัฒนาทั้งด้านเทคนิค กรรมวิธีการผลิต รูปแบบประเภทผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง การผลิตที่มีอุปกรณ์ เครื่องมือซึ่งมีประสิทธิภาพเพื่อประหยัดเวลา และลดต้นทุน ขณะเดียวกันก็ยังคงศิลปะความงามดั้งเดิมไว้ ก็จะเป็นส่วนที่ส่งเสริมทางการตลาดให้มีการขยายกว้างขวางขึ้นอันจะเป็นผลทำให้ผู้ผลิตมีแรงจูงใจในการผลิตต่อไปและยังมีผลต่อสังคมที่จะป้องกันการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่เมือง ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมเพิ่มขึ้น จริงอยู่แม้ค่าแรงทางด้านอุตสาหกรรมจะสูงกว่าทางด้านหัตถกรรมก็ตาม แต่ถ้าจะพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ เช่นคุณภาพชีวิต สุขภาพจิต ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วจะเห็นว่าอาชีพหัตถกรรมอุตสาหกรรมสามารถจะทำอยู่ที่บ้าน นอกจากจะทำงานแล้วยังสามารถดูแลครอบครัว ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันก็ยังต่ำกว่าค่าครองชีพในเมืองหลวงไม่ต้องอพยพจากฐานถิ่นที่อยู่ไปอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ที่จะต้องทำงานแข่งขันกับเวลาจุดประสงค์เพียงเพื่อทำรายได้ให้มากที่สุด โดยไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพกายและใจ ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นตามมา (มานิช กงกะนันท์, 2539)

บรรณานุกรม

หนังสือและเอกสารทางวิชาการ

1. กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. สี่อ้อมธรรมชาติ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)
2. คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และเสาวนีย์ บันสิทธิ์. แสงดา บันสิทธิ์ ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์การทอผ้า, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536
3. ทรงศักดิ์ ปรารงค์วัฒนากุล ผ้าเอเซีย: ผ้าเอเซียมรดกร่วมทางวัฒนธรรม. บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน), 2536
4. ทรงศักดิ์ ปรารงค์วัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสแมน. ผ้าล้านนา ยวน ลื้อ ลาว บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ปจำกัด, 2530
5. วิบูลย์ ลี้สุวรรณ ศิลปหัตถกรรมไทย: ความหมายและคุณสมบัติ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2532
6. วิบูลย์ ลี้สุวรรณ ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย: ปาณยา 2527
7. เอกสารแนะนำกลุ่มสหกรณ์พัฒนาชนบท (สาธิต) มุลินธิศึกษาและพัฒนาชนบท วัดป่าดาราภิรมย์ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
8. เอกสารประกอบการฝึกอบรมเรื่องการย้อมสีฝ้ายด้วยสีธรรมชาติ. ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ, งานหัตถกรรมและสิ่งทอ (ไม่ระบุปีที่พิมพ์)
9. อ้อมจิต กันทาใจ ผ้าฝ้ายทอมือจอมทอง คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535

วารสาร

1. ชาวเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ปีที่ 12 ฉบับที่ 9 มิถุนายน 2536
2. มาโนช กงกะนันท์ "ผ้าฝ้ายทอมือ." หัตถกรรมสาร. 1,5 (ตุลาคม-พฤศจิกายน 2538):5 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กระทรวงอุตสาหกรรม. 2538
3. มาโนช กงกะนันท์ "ผ้าฝ้ายทอมือ" หัตถกรรมสาร. 2,1 (ธันวาคม 2538-มกราคม 2539):2,5 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. 2539

บทความ

1. ธเนศวร์ เจริญเมือง มาจากล้านนา. สำนักพิมพ์ผู้จัดการ (2536) :43
2. "ผ้าพื้นเมืองในอาณาจักรล้านนา" ขาวสยาม ,9-10 มีนาคม 2536 :7
3. เผ่าทอง ทองเจือ "สืบสานงานผ้า อ.แพทริเซียกับบทบาทผลักดันอาชีพทอผ้า" เชียงใหม่นิวส์. 3 ตุลาคม 2539 :7
4. เผ่าทอง ทองเจือ "แต่งผ้าไทย สู้ภัยเศรษฐกิจ กล้วยฤทธิ์ช่วยแบบไทยๆ."มติชน. 17 มีนาคม 2541:11
5. เผ่าทอง ทองเจือ "ผ้าไทยช่วยประหยัดลดพลังงานหารสอง" เดลินิวส์. 28 พฤษภาคม 2541 :11
6. ศุภลักษณ์ ตันทาภิชาติ "เสน่ห์ผ้าไทยในสายตานักสะสม" ไทยรัฐ. 18 สิงหาคม 2541 : 24
7. Achte Mier "อะเมซิ่งลายตีนจก" ผู้จัดการ. 8 , 2200 2 ธันวาคม 2540 :25-26

รายงานการสัมมนา

1. นิสาชล บุปผาสังข์ 20-25 September 1998 Chaing Mai "Revival of Natural Indigo Asia-Afro Ixtra-Regional Programme Dye":3-8
2. วรณา วุฒตะกุล และยุวรัตน์ พันธุ์ยุรา "ผ้าทอกับวิถีชีวิตชาวไทย" สัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ผ้าไทย: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2536
3. สิ้นธุ์ สโรบล "บทบาทของหัตถกรรมในการพัฒนาธุรกิจชุมชนทางภาคเหนือ", เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง "แนวทางการพัฒนางานวิจัยธุรกิจชุมชนในภาคเหนือ" 10 ตุลาคม 2540, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2540
4. สุมาลย์ โทมัส, "ผ้านุ่ง:ข้อสังเกตเกี่ยวกับผ้าทอมือในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน" สัมมนาทางวิชาการเรื่อง ผ้าไทย: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2536

รายงานการวิจัย

1. ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี การวิจัยหัตถกรรมสิ่งทอในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2528
2. นภัส ศิริสัมพันธ์. รายงานสรุปการสำรวจกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติในภาคต่างๆ ของประเทศไทย. สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541
3. มนต์รี กรรพุมมาลย์ และคณะ รายงานการสำรวจกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติในภาคเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2540

สัมภาษณ์

1. สัมภาษณ์ คุณทองดี โพธิ์ทอง ประธานกลุ่มและผู้ประสานงาน กลุ่มเสื้อผ้าสำเร็จรูป
อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2540
2. สัมภาษณ์ คุณอรุณรัตน์ เจริญทรัพย์ เจ้าหน้าที่มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท (สพช.)
มูลนิธิศึกษาและพัฒนาชนบท วัดป่าดาราภิรมย์ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2540
3. สัมภาษณ์ คุณพรทิพย์ เหล่าแสง สหกรณ์อำเภอแม่แจ่ม ที่ปรึกษากลุ่มแม่บ้านสหกรณ์
เลขที่ 59/1 หมู่ 3 ถนนสุตสนธิ ตำบลช้างเคื่อง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2541
4. สัมภาษณ์ คุณประกาย ศิริเพ็ญ กลุ่มแม่บ้านหัวฝาย หมู่ 5 ตำบลออนเหนือ กิ่งอำเภอแม่ออน
จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2541
5. สัมภาษณ์ คุณแสงดา อุดมะ กลุ่มแม่บ้านสบเตี๊ยะ หมู่ 4 ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง
จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2541
6. สัมภาษณ์ คุณดวงคำ ศรีมูล กลุ่มทอผ้าบ้านป่าแดด หมู่ 4 ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม
จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2541
7. สัมภาษณ์ คุณจันทร์เพ็ญ กลุ่มทอผ้าสันกลาง หมู่ 2 ตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง
จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2541
8. สัมภาษณ์ คุณเสาวณีย์ บันสิทธิ์ กลุ่มทอผ้าบ้านไร่ไผ่งาม อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2541
9. สัมภาษณ์ คุณวิกรณ์ พรหมชนะ ร้านพรหมชนะพาณิชย์ 101/5 หมู่ 4 ถนนราชวิถี
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2541
10. สัมภาษณ์ คุณสุจิตรา เขาวนະปัญญา บริษัทศรีแก้วการ์เมนต์ จำกัด 74 ถนนศรีสันกำแพง
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2541
11. สัมภาษณ์ คุณจำเรียง ปูอินตะ บริษัทบ้านไทยการ์เมนต์ จำกัด 69 หมู่ 5 ตำบลทรายมูล
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2541
12. สัมภาษณ์ คุณดรณี พวงสายใจ บริษัทไมตรีรุ่งเรืองสันกำแพงจำกัด 65 ถนนเชียงใหม่-
สันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2541
13. สัมภาษณ์ คุณสุเมธ พันธุ์แก้ว ร้านคลาสสิกโมเดล 29/1-2 ถนนมูลเมือง ตำบลพระสิงห์
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2541
14. สัมภาษณ์ คุณมนตรี ปัญญาฟู ร้านจอมทองผ้าฝ้าย 209-47 หมู่บ้านเฟื่องฟ้า 2
ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2541

14. สัมภาษณ์ คุณพิมพ์ใจ ศรีพลกรัง ร้านมุลมั่ง 199/76 หมู่3 ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2541
15. สัมภาษณ์ คุณรุ่งระวี ร้านนันทขว้าง 6/1-3 ถนนนิมมานเหมินท์ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2541
16. สัมภาษณ์ คุณสุมาลี ไควานนท์ ร้านฝ้ายจิตติกาญจน์ 242/2 ถนนเจริญประเทศ
ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2541
17. สัมภาษณ์ คุณวิลักษณ์ ศรีป่าซาง ร้านสีสันพรรณไม้ ชั้น G 1 ห้อง G 59 ศูนย์การค้า
กาดสวนแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2541